

การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ในคดีแพ่ง

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหรือระเบียบที่ร่างขึ้นมาจากผลสุดท้ายหรือ
อันปลายของกระบวนการในการวิเคราะห์เหตุผลต่าง ๆ แล้วจึงจัดทำออกมาในรูปประมวล
กฎหมาย* ซึ่งเป็นผลมาจากการสรรหาหรือสร้างกฎเกณฑ์ที่ดีที่สุดขึ้นใช้ร่วมกัน

ถ้าพิจารณาจากตัวบทที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ เราจะไม่สามารถเข้าใจถึงเนื้อหาของ
กฎหมายได้อย่างลึกซึ้งหรือถ่องแท้ เพราะกว่าที่จะบัญญัติออกมาเป็นตัวบทกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่งได้นั้น จะต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนมาก่อน เริ่มตั้งแต่การหาเหตุผลอันเป็น
มูลฐาน (Rationale) ของแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่หลาย ๆ แนวความคิด จนเข้าใจทุก
แนวความคิดได้อย่างถ่องแท้ แล้วจึงดูว่าจะเลือกใช้แนวความคิดใดเป็นหลักหรือจะผสมผสานกัน
จากนั้นจึงมาวิเคราะห์โครงสร้างในระบบกฎหมายและโครงสร้างของสังคม เสียก่อนว่ามีลักษณะ
อย่างไร ปัญหาและความต้องการอยู่ตรงจุดไหน จะนำเอาหลักการของแนวความคิดใดมาปรับ
ใช้ได้มากนักน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมมากที่สุด¹ จะเห็นได้ว่าเมื่อได้ผ่านขบวนการวิเคราะห์
ตามขั้นตอนดังกล่าวมาแล้ว จึงได้คำตอบจากการเลือกคัดแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่มาเป็นแนว
นโยบายในการร่างกฎหมาย

* ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Common Law System) นั้น จะออกเป็นกฎ
หรือระเบียบต่าง ๆ เช่น ในประเทศอังกฤษก็มี Rule of the Supreme Court Practice
ในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็มี Federal Rules of Civil Procedure และ Federal
Rules of Appellate Procedure เป็นต้น

¹Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, 6th.ed.,
(Tokyo: University of Tokyo Press, 1984), pp. 444-447.

เมื่อได้แนวนโยบายและเค้าโครงที่ต้องการแล้ว จึงมาถึงขั้นตอนที่สาม คือ เราจะต้องวิเคราะห์ต่อไปอีกว่า การกำหนดเงื่อนไขและวิธีการของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ที่เราจะบัญญัติขึ้นมา ควรจะมีหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการอย่างไรบ้าง²

เมื่อผ่านกระบวนการสามขั้นตอนมาแล้ว จึงร่างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ออกมาได้ ดังนั้น เมื่อเราย้อนหลังกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ได้ เราจะพบว่า ผู้ร่างกฎหมายจะต้องคำนึงถึง เหตุผลของแต่ละแนวความคิดที่ขัดแย้งกันอยู่ โครงสร้างของระบบกฎหมาย สภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ประกอบกันอีกหลายด้าน เราจึงจะสามารถเข้าใจ ปัญหาต่าง ๆ จนพร้อมที่จะเสนอแนวทางแก้ไขและวางหลักการของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ได้ เป็นอย่างดี³ ดังนั้นจึงขอเสนอ เนื้อหาอันเกี่ยวกับกระบวนการทั้งสามขั้นตอนที่ได้กล่าวในข้างต้นนี้ก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงปัญหาในบทต่อไป

1. เหตุผลในการใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ในคดีแพ่ง

เพื่อให้เกิดความเด่นชัด ผู้เขียนขอแยกวิเคราะห์เหตุผลแต่ละอย่างออกเป็นส่วน ๆ หัวข้อ ดังต่อไปนี้

1.1 เพื่อความยุติธรรมและความเที่ยงธรรม

เหตุผลประการแรกนี้สามารถพิจารณาและวิเคราะห์ในรากฐานความเป็นมา ในเชิงประวัติศาสตร์และเหตุผลในแง่ตรรกวิทยา ในเชิงประวัติศาสตร์นั้น อาจกล่าวได้ว่า สืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะควบคุมไม่ให้ข้าราชบริพาร (Vassals) หรือเจ้าศักดินาทั้งหลายที่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระมหากษัตริย์ใช้อำนาจตัดสินคดีโดยมิชอบ อันทำให้สามัญชนทั้งหลายเดือดร้อนไม่ได้รับความเป็นธรรมในกรณีนี้ เมื่อตนมีคดีพิพาทเกิดขึ้น⁴ ดังนั้น เมื่อการ

² หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 153.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

⁴ Authur Engelmann, History of Continental Civil Procedure, pp. 684-685.

ตัดสินในศาลชั้นต้นไม่ยุติธรรมเสียแล้ว หากปล่อยไว้เช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม อันจะนำไปสู่สังคมของการกดขี่หรือทรราชย์ (Tyranny) ได้* ด้วยเหตุนี้เองการที่ยอมให้ ลิทธิอุทธรณ์ไปยังศาลที่เหนือกว่า (Superior Court) หรือแม้กระทั่งการฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ โดยตรงนั้น ย่อมเป็นการแก้ไขความอยุติธรรมทั้งหลายให้หมดไปได้ ส่วนเหตุผลในแง่ตรรก วิทยานั้น ก่อนข้างจะเป็นเหตุผลที่ดูจะเป็นธรรมดาสามัญอยู่ แต่ก็ เป็นสิ่งที่ทุกสังคมในทุกยุคทุกสมัย ไม่อาจปฏิเสธได้ กล่าวคือ ศาลหรือผู้ที่หากษาผู้ตัดสินคดีก็เป็นปุถุชนเช่นกัน ก็ย่อมที่จะเกิดความ ผิดพลาดหรือความหลังเปลอได้ (Courts, Like all other human institution, make mistake) ซึ่งความผิดพลาดทั้งหลายอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดข้อ เท็จจริงเพื่อให้ได้ความจริงที่ถ่องแท้ (Respect to the Facts) หรือกรณีเกี่ยวกับการใช้ กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง (Respect to the Applicable Substantive Law (Errors in Judicando)) หรือกรณีเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดก็ได้ (Respect to the Procedure for Resolving Issues of Fact or Law (Errors in Procedando))⁵ ฉะนั้น เรื่องผลของคดีเกิดจากการตัดสินที่ผิดพลาดไม่ว่าจะด้วยกรณีใด ๆ

---

* เคยมีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ สภาพการณ์และสังคมของประเทศฝรั่งเศสก่อนที่จะมี การปฏิวัติในปี ค.ศ. 1789 ซึ่งมีศาลชั้นต้นอันเป็นศาลของเจ้าศักดินา ซึ่งใช้อำนาจในทาง มิชอบตัดสินคดีด้วยความอยุติธรรม และแสวงหาประโยชน์เข้าข้างฝ่ายตน จนทำให้ประชาชน ผู้ถูกกดขี่ข่มเหงทั้งหมดพร้อมใจกันปฏิวัติและล้มล้างสถาบันกษัตริย์.

⁵ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, "Attack on Judicial Decision, Decision," in Civil Procedure, Vol. 16: International Encyclopedia of Comparative Law, ed., International Association of legal Science (Hague, Boston, London: Martinus Nijhof, 1984), pp. 4-5.

ก็ตาม ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง⁶ หากปล่อยไว้เช่นนี้ก็ทำให้คู่ความฝ่ายที่เสียหายไม่ได้รับความ เป็นธรรม โดยเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องให้โอกาสแก่คู่ความ มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ หรือฎีกาได้ เพื่อให้ศาลที่อยู่เหนือกว่า (Superior Courts) ซึ่งมีความ ระมัดระวังและประสพการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบ ตูแลและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือชักบกพร่อง ต่าง ๆ ให้⁷ อันเป็นการสร้างหลักประกันความ เชื่อมั่นให้แก่ประชาชนผู้แสวงหาความยุติธรรม ทั้งหลาย

1.2 เพื่อสนับสนุนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาล

การนำคดีมาสู่ศาล เพื่อให้ศาลทำหน้าที่ เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทให้อัน เป็นสิ่ง ที่มีมานับแต่สมัยโรมันนั้น⁸ ถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติหรือสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งที่กฎหมาย ยอมรับ ดังจะเห็นได้จากคำประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งได้บัญญัติไว้ในข้อ 8 ว่า "ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิด สิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมาย"⁹ นานาอารยประเทศต่างก็ยอมรับสิทธิพื้นฐานดังกล่าวนี้ และได้บัญญัติกฎหมายของตนรองรับไว้ ไม่ว่าจะบัญญัติไว้ในกฎหมาย รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายฉบับอื่น ๆ ก็ตาม เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญของประเทศ มาตรา 3 ได้กำหนดให้มีศาลฎีกาขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการชำระอรรถคดี¹⁰ และใน

⁶Geoffrey Wilson, Cases and Materials on the English Legal System, (London: Sweet & Maxwell, 1973), p. 593.

⁷Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op.cit., pp. 4-5.

⁸Authur Engelmann, op. cit., p. 256.

⁹สถิตย์ เล็งไธสง, "การฟ้องความ", บทบัญญัติ, 23 (มกราคม: 2508) 1: 72.

¹⁰วิชญ์ เครื่องงาม, "เรื่องของศาลฎีกาสหรัฐ" วารสารกฎหมาย 3 (กันยายน: 2517): 3-14.

ขณะเดียวกันก็ให้รัฐสภาเป็นผู้ออกกฎหมายกำหนดระเบียบและรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการศาลทั้งหมด¹¹ ซึ่งในบรรดากฎหมายทั้งหลายที่รัฐสภาออกมานั้นก็ได้ออกกฎหมายบัญญัติรับรองถึงสิทธิในการนำคดีมาสู่ศาลไว้¹² ใช้ Federal Rules of Appellate Procedure เป็นต้น¹³ ในประเทศเยอรมันสิทธิในการนำคดีมาสู่ศาลหรืออำนาจในการฟ้องคดีแห่งนั้น สืบทอดมาจากกฎหมายโรมันนานแล้ว มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายและมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ ปัจจุบันก็มีกฎหมายบัญญัติรองรับถึงสิทธิในการนำคดีมาสู่ศาลไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ZPO) มาตรา 51 และมาตรา 55¹⁴ สำหรับประเทศไทยเรานั้นสิทธิการนำคดีมาสู่ศาลหรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอำนาจฟ้องคดีแห่งนั้น¹⁵ กฎหมายบัญญัติถึงไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 ว่า "เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแห่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้"

¹¹ กนก อินทรมหรรษ์, "วิธีพิจารณาความกับศาลในสหรัฐอเมริกา," จดหมายเหตุ 26 (กันยายน-ตุลาคม): 5-75.

¹² Foundation Press, Federal Rules of Civil Procedure (mineola, New York: The Foundation Press, inc., 1986), pp. 1-160.

¹³ Ibid. pp. 161-223.

¹⁴ E.J. Cohn, Manual of German Law, Vol. 2, op.cit., p. 181.

¹⁵ สิทธิ (Rights) คืออำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายอนุญาตให้มีขึ้น และกฎหมายยอมรับรองป้องกันให้ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง สิทธิก็คือประโยชน์ที่จะได้รับ สิทธิกับอำนาจมีความใกล้เคียงกัน จึงสามารถใช้แทนกันได้: (รายละเอียด ดู หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 10. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527), หน้า 193-194 และ ศิริชัย วัฒนโยธิน, "อำนาจฟ้องคดีแห่ง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตย์ ภาควิชานิติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 76.)

การนำคดีมาสู่ศาลเพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ศาลสถิตย์ยุติธรรม) เป็นผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยคดี และบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้น ซึ่งกฎหมายที่ใช้บังคับก็คือกฎหมายนั่นเอง เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญและพัฒนาการของมนุษย์ จากที่เคยใช้กำลังบังคับกันเองเมื่อเกิดปัญหาพิพาทกัน อันแสดงถึงความบ่าเถื่อนและความเป็นอนารยชน ไม่ก่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง เพราะความยุติธรรมขึ้นอยู่กับที่มีกำลังมากกว่าหรือมีสมัครพรรคพวกมากกว่า จนเกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมมาสู่สังคมที่สงบสุข มีกฎหรือระเบียบต่าง ๆ หากบุคคลใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ก็จะมีการฟ้องร้องกันเพื่อระงับข้อพิพาทนั้นเสีย อันจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมนั้น¹⁶

อย่างไรก็ตาม การที่มีศาลสถิตย์ยุติธรรมมาเป็นผู้ทำหน้าที่ตัดสินหรือระงับข้อพิพาททั้งหลาย ในขั้นแรกนี้ แม้ศาลจะตัดสินอย่างไรนั้น คู่ความก็อาจจะไม่พอใจต่อคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาลโดยเห็นว่า ยังไม่ให้ความยุติธรรมแก่ตนได้ ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ศาลก็เป็นปุถุชน เช่นกัน ย่อมอาจเกิดผิดพลาดหรือความหลังผลอนในการตัดสินคดีได้¹⁷ และอีกประการหนึ่งคือ เมื่อเราย้อนไปในประวัติศาสตร์จะพบว่า ในยุคสมัยที่ระบบขุนนาง หรือระบบศักดินา (Feudalism) ยังมีอยู่นั้น การตัดสินคดีโดยขุนนางผู้ทำหน้าที่ตุลาการทั้งหลาย มีกรณีตัดสินคดีโดยไม่ชอบธรรม และแสวงหาประโยชน์เข้าข้างฝ่ายตน¹⁸ โดยเหตุนี้เราจะพบว่า หากไม่มี

¹⁶ ศิริชัย วัฒนโยธิน, "อำนาจฟ้องคดีแพ่ง," หน้า 5.

¹⁷ Geoffrey Wilson, Cases and Materials on The English Legal System, (London: Sweet & Maxwell, 1973), p. 593.

¹⁸ ตัวอย่าง เช่นคดีอำแดงป้อมฟ้องหย่านายบุญศรี นายบุญศรีให้การแก่พระเกษมซึ่งเป็นตุลาการว่า อำแดงป้อมนอกใจทำชู้ด้วยนายราชาอรอด แล้วมาฟ้องหย่านายบุญศรี นายบุญศรีไม่หย่า พระเกษมหาพิจารณาตามคำให้การนายบุญศรีไม่ พระเกษมพูดจาทะเลาะอำแดงป้อมแลพิจารณาไม่เป็นธรรม เข้าด้วยอำแดงป้อม แล้วกัดข้อความมาให้ลูกขุนศาลหลวงปริชา ปริชาว่าเป็นหญิงหย่าชายได้ ให้อำแดงป้อมกับนายบุญศรีขาดจากผิวเมียกันตามกฎหมาย จนเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมีพระบรมราชโองการให้ชำระสะสางกฎหมายตราสามดวงขึ้นในสมัยนั้น: (รายละเอียดดู ประวัติ พนมยงค์, ประชุมกฎหมายไทย ภาค 1 กฎหมายกฎหมายตรา 3 ดวง (พระนคร: โรงพิมพ์นิติสาส์น, 2473), หน้า ง.)

การยอมให้ประชาชนมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ หรือฎีกาคำวินิจฉัยเหล่านี้ได้แล้ว ย่อมจะเป็นการสร้าง
 ความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่สังคมทางอ้อมด้วย และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้หรือ
 หรือประชาชนจะใช้สิทธิของตนคัดค้านมาฟ้องศาลเพื่อขอความยุติธรรม เมื่อไม่น่าคดีพิพาทมาให้
 ศาลตัดสินให้ ย่อมไม่ต้องสงสัยเลยว่าประชาชนผู้เดือดร้อนจะย้อนกลับไปสู่วิธีการใช้กำลังหรือ
 วิธีการอื่นใด เพื่อระงับข้อพิพาทของตน¹⁹ แต่ในทางตรงกันข้าม หากมีการอุทธรณ์หรือฎีกา
 คำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลผู้ทำหน้าที่ชี้ขาดข้อพิพาทในเบื้องต้นได้ เมื่อประชาชนไม่พอใจคำ
 วินิจฉัยของศาลชั้นต้น ก็ย่อมแสวงหาความยุติธรรมจากองค์กรที่เหนือขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งได้ ดังนี้
 แล้วประชาชนก็ย่อมจะเห็นว่าการใช้สิทธิคัดค้านมาฟ้องศาลเป็นหนทางที่แก้ปัญหาได้ดีกว่า เพราะ
 อย่างน้อยก็จะได้รับการตัดสินข้อพิพาทโดยมีการกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่งหรือสองชั้นขึ้นไป อันเป็น
 การสร้างหลักประกันความ เชื่อถือแก่ศาลสถิตยุติธรรมและความศรัทธาแก่กระบวนการยุติธรรม
 ขึ้นได้²⁰ การให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกา จึงเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการ
 ใช้สิทธิทางศาลได้อย่างเต็มที่ อันจะเป็นหนทางหนึ่งที่จะสร้างระเบียบให้แก่สังคมในอันที่จะส่ง
 ผลให้ประเทศชาติก้าวไปสู่ความเป็นนิติรัฐ²¹

¹⁹ ภิรัชช วัฒนโยธิน, "อำนาจฟ้องคดีแพ่ง," หน้า ๕.

²⁰ H. Ted Rubin, The Court: Fulcrum of the Justice System,
 (California: Goodyear Publishing Company, Inc., 1976), pp. 124-125.

²¹ ได้แก่ประเทศที่มีการปกครองโดยหลักนิติธรรม (The Rule of Law)
 ซึ่งถือว่าการปกครองที่ดีเลิศต้องเป็นการปกครองโดยกฎหมายหลักนี้ เอ.วี.ไดซี่ (A.V. Dicey:
 พ.ศ. 2378-2465) นักนิติศาสตร์ผู้เลื่องชื่อชาวอังกฤษได้อธิบายไว้ในหนังสือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ
 (The Law of Constitution) อันมีชื่อเสียงยิ่งว่า หมายถึงบุคคลทุกคนเสมอภาคกันตาม
 กฎหมาย ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย หรือมีอภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเจ้า
 พนักงาน ข้าราชการหรือราษฎรสามัญชนก็ตาม และสิทธิเสรีภาพแห่งมนุษยชนต้องได้รับการยอมรับ
 รับนับถือ บุคคลทุกคนจะมีความผิดต่อเมื่อกฎหมายบัญญัติไว้ และจักต้องได้รับการพิจารณา
 พิพากษาจากศาลสถิตยุติธรรมที่มีอำนาจอิสระและเด็ดขาดในการชี้ขาดตัดสินตามกฎหมายบ้านเมือง:
 (รายละเอียดดู วิชา มหาคุณ, การใช้เหตุผลในทางกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ:
 โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2527), หน้า 104.)

1.3 เพื่อให้มีการวิเคราะห์ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างลึกซึ้ง

ในคดีแห่งทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นคดีมีข้อพิพาท หรือไม่มีข้อพิพาท ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นสองประการคือ ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญเป็นอันมาก เพราะเป็นประเด็นที่จะนำไปสู่การตัดสินคดี และอุทธรณ์ฎีกาต่อไป²² การให้สิทธิอุทธรณ์ฎีกา จึงเป็นการเปิดโอกาสให้มีการวิเคราะห์ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหากฎหมายได้หลายครั้ง ทำให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาได้ลึกซึ้งและแตกฉาน อันเป็นการพัฒนากฎหมายให้ก้าวหน้าและทันต่อเหตุการณ์ เป็นผลดีต่อผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้กฎหมายหรือผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย เพราะเราต้องยอมรับว่าสภาพสังคมนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นในด้านใด เช่น ทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น²³ แต่บทบัญญัติของกฎหมายนั้นไม่ครอบคลุมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณี จึงต้องมีการตีความกฎหมายแห่งกฎหมายนั้นให้ครอบคลุมถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ด้วย²⁴ ซึ่งสมัยหนึ่งศาลฎีกา อาจตีความปัญหาข้อเท็จจริง เรื่องใด เรื่องหนึ่งไว้ ครั้นต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ปัญหาข้อเท็จจริง หรือปัญหาข้อกฎหมายในประเด็นเดิมที่ศาลฎีกา เคยวินิจฉัยไว้ นั้นศาลฎีกาอาจต้องวินิจฉัยเปลี่ยนแปลงไปจากแนวเดิมได้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาข้อกฎหมายบางประการที่ไม่มีบทวิเคราะห์ที่แน่ชัดหรือมีข้อเคลือบแคลงสงสัย ซึ่งจะต้องทำให้กระจ่างชัด และมีข้อไหนที่จะต้องลดให้เต็มบริบูรณ์ จึงตกเป็นภาระอันยิ่งใหญ่ของศาลฎีกาที่จะต้องอธิบายให้เหตุผล วางหลักเกณฑ์และตีความกฎหมายนั้น ๆ²⁵ เหตุผลจากคำพิพากษาศาลฎีกาในการ

²² ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, หน้า 89-93.

²³ RWM Dias, Jurisprudence, 5th.ed., (London: Butterworth, 1985), p. 305.

²⁴ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า 110-111.

²⁵ วิชา มหาคุณ, "บทบาทของศาลยุติธรรมในการสร้างกฎหมาย," จดหมายเหตุ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์, 2528) 32: 5.

วิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงใด ๆ นั้น จึงเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อวงการกฎหมายและสังคมส่วนรวม²⁶ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ก็ได้แก่ ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ไม่มีบทวิเคราะห์ที่แน่ชัดว่าอะไรคือความสงบเรียบร้อยของประชาชน ขอบเขตของคำว่าความสงบเรียบร้อยของประชาชนกว้างขวางแค่ไหน การวินิจฉัยเรื่องความสงบเรียบร้อยของประชาชนมีหลักเกณฑ์อย่างไร ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ ความเห็นของนักนิติศาสตร์ก็แตกต่างกันอยู่²⁷ แม้แต่ศาลฎีกาของแต่ละประเทศก็ยังต้องตัดสินตามข้อเท็จจริงของแต่ละปัญหา เป็นรายคดีไป²⁸

และนอกจากนั้นเราต้องยอมรับว่า ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และความชำนาญมากกว่าผู้พิพากษาศาลชั้นต้น²⁹ ทั้งในแง่ข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง โดยเฉพาะความรอบรู้ในข้อเท็จจริง รู้จักความจริงของโลก (ไม่ใช่ความจริงตามอารมณ์) ได้มาก ก็พอจะให้ความได้รับความเป็นธรรมได้ ตรงกันข้าม ถ้าหากเป็นผู้ไม่รอบรู้ความจริงทางโลก ก็อาจตัดสินคลาดเคลื่อนจากความจริงได้ ซึ่งเป็นภัยร้ายแรงแก่ชาติและบุคคลยิ่งนัก³⁰ เพราะการใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงนั้น เป็นอำนาจโดยแท้ของศาลด้วยเหตุที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติกำหนดไว้แน่นอนดัง เช่นปัญหาข้อกฎหมาย³¹ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดว่า

²⁶ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op.cit., pp. 4-5.

²⁷ สุรพล ธรรมสถิตติ, "ความสงบเรียบร้อยของประชาชน." (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 4.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

²⁹ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 4.

³⁰ หลวงสวัสดิยุทธชำนาญ, วิชาข้อเท็จจริง, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2511), หน้า 3-4.

³¹ นพพร ไชยธรรม, "การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษ." บทนำ หน้า 1.

ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจตัดสินคดีแล้ว ครั้นคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกากลับเห็นไม่ตรงกับที่ศาลชั้นต้น
ตัดสินในประเด็นเดียวกันนั้น แล้วตัดสินใหม่ ก็เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 917/2498 ข้อเท็จจริง
ในคดีมีว่า "โจทก์ฟ้องว่าจำเลย เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ได้ลงบทประพันธ์อันมี
ข้อความหมิ่นประมาทอธิบดีกรมอัยการ เกี่ยวกับการดำเนินคดีกรณีสวรรคต ทั้งนี้โดยจำเลยมีเจตนา
หมิ่นประมาทใส่ความหลวงอรรถปรีชาอนุการ อธิบดีกรมอัยการ ฯลฯ จำเลยให้การต่อสู้ว่าไม่มี
เจตนาใส่ความหรือหมิ่นประมาทหลวงอรรถปรีชาอนุการ หรืออธิบดีกรมอัยการ หรือผู้ใด และ
หลวงอรรถปรีชาอนุการไม่ได้เสียหาย โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

โจทก์จำเลยแถลงรับกันบางข้อ ฝ่ายโจทก์จะขอสืบว่า ข้อความที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์
อาจทำให้หลวงอรรถปรีชาอนุการอธิบดีกรมอัยการ เสียชื่อเสียงหรือถูกคนทั้งหลายดูหมิ่น เกลียดชัง
ได้ ฝ่ายจำเลยจะขอสืบว่าการที่ลงพิมพ์เช่นนั้น เป็นสาธารณประโยชน์

ศาลแขวงพระนครใต้เห็นว่า ข้อความที่โจทก์จำเลยแถลงจะสืบนั้น เป็นเรื่องที่ศาล
รับรู้เองหรือวินิจฉัยได้เอง จึงให้งดสืบพยานคู่ความเสียแล้ว พิพากษาลงโทษจำเลย จำเลย
อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ปัญหาที่ว่าอธิบดีกรมอัยการที่ระบุไว้ในข้อความนั้นคือ
หลวงอรรถปรีชาอนุการหรือไม่เป็นปัญหาข้อเท็จจริง และไม่ใช่วินิจฉัยข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป
ศาลชั้นต้นข้อเท็จจริงในเรื่องนี้เอาเอง โดยไม่ฟังจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบจึง
ไม่ชอบ จึงให้ยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นและให้ดำเนินการพิจารณาต่อไป จำเลยฎีกา ขอ
ให้ยกฟ้อง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้โจทก์ฟ้องตอนต้นว่าจำเลยหมิ่นประมาทอธิบดีกรมอัยการ
และตอนท้ายกล่าวว่า ทั้งนี้โดยจำเลยเจตนาหมิ่นประมาทใส่ความหลวงอรรถปรีชาอนุการ
อธิบดีกรมอัยการ จำเลยมิได้ให้การรับว่าหลวงอรรถปรีชาอนุการ เป็นอธิบดีกรมอัยการ
หลวงอรรถปรีชาอนุการอธิบดีอัยการหรือไม่นั้น เป็นข้อเท็จจริงที่จะต้องนำสืบมิใช่ข้อเท็จจริง
ซึ่งเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปทั้งโจทก์ก็ได้ขอนำสืบความข้อนี้ด้วยว่า หลวงอรรถปรีชาอนุการคือ
อธิบดีกรมอัยการ จึงอาจเสียชื่อเสียงถูกคนทั้งหลายดูหมิ่น เกลียดชังได้ ศาลชั้นต้นจึงยังไม่
บังควรรวบรัดสั่งงดสืบพยานคู่ความเสียและพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์"

จากตัวอย่างทั้งสองกรณีที่กล่าวมาแล้วนี้ การเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ฎีกา เพื่อให้ศาลฎีกามีโอกาสได้วิเคราะห์ปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายอย่างลึกซึ้ง จึงนับว่าเป็นการพัฒนากฎหมายให้ก้าวไกลและทันสมัยอยู่เสมอ อันเป็นประโยชน์และทรงคุณค่าต่อวงการนักกฎหมายและสังคมส่วนรวมอย่างยิ่ง

1.4 เพื่อป้องกันการฉ้อฉล

ด้วยเหตุว่าการดำเนินคดีแห่งนั้น เป็นเรื่องระหว่างคู่ความด้วยกันเองในชั้นเริ่มคดี ผู้ถูกโต้แย้งสิทธิ หรือจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาลจะต้องเป็นผู้เสนอคดีความของตนขึ้นมาโดยการฟ้องร้องหรือร้องขอต่อศาล³² เพื่อคุ้มครองสิทธิของตน และถือ เป็นเสรีภาพในการใช้สิทธิอย่างหนึ่ง แม้ว่าเขาจะใช้หรือไม่ใช้ก็ตาม รัฐก็ไม่สามารถบังคับให้เอกชนต้องใช้สิทธิของตนที่มีอยู่ได้ ซึ่งในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เรียกหลักการนี้ว่า "หลักการตั้งสิทธิโดยคู่ความ" (Die Dispositionsmaxime)³³ ศรีณี³⁴ ในชั้นพิจารณา นั้นคู่ความต้อง เป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริง และกำหนดข้อเท็จจริงที่จะฟ้องร้องต่อศาล ศาลต้องตัดสินใจไปตามข้อเท็จจริงที่คู่ความทั้งสองฝ่าย เสนอมาและตามที่คู่ความรับกัน โดยไม่ต้องค้นหาว่าความจริงเป็นอย่างไร อันเป็นไปตาม "หลักความตกลง" (Verhandlungsmaxime)³⁵ ดังนั้น เมื่อศาลตัดสินอย่างไรแล้ว ย่อมมีผลผูกมัดคู่ความทั้งสองฝ่าย³⁴ อันเป็นไปตาม

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 55.

³³ W. Grunsky, Grundlagen des Verfahrensrechts, 2, Aufl. Bielefeld, 1974 s. 18-19.

³⁴ คณิต ฃ นคร; กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 4-5.

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 145.

"หลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา" (Res Judicata)^{36, 37} ดังนั้นหากด่วนให้คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด และสิ้นสุดลงที่ศาลชั้นต้น (Trial Court) โดยไม่ให้มีการอุทธรณ์ หรือฎีกาแล้วไซ้ร ก็จะเป็นการเปิดช่องให้คู่ความที่สุจริตอาศัยประโยชน์จากการนี้ โดยกระทำการฉ้อฉลให้ได้มาซึ่งคำพิพากษาที่เป็นประโยชน์แก่ตน อันทำให้ฝ่ายที่สุจริตและอ่อนแอกว่าเสียเปรียบ เช่น การแสดงพยานหลักฐานเท็จ ไม่ว่าจะเป็พยานหลักฐานประเภทใดก็ตาม อาจจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุก็ได้ พยานหลักฐานเท็จนี้ทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่นำมาแสดง แม้ว่าการอ้างหรือแสดงพยานหลักฐานจะมีกฎหมายอาญาบัญญัติลงโทษไว้แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่เป็นผลที่จะนำไปสู่การแก้ไขคำพิพากษาที่ตัดสินไปแล้วได้ มีภาษิตกฎหมายละตินว่า "COMMODUM EX INJURIA SUA NEMO HABERE DEBET" "ผู้กระทำมิชอบในการใดไม่ควรได้รับประโยชน์จากการนั้น"³⁸ ผู้กระทำการฉ้อฉลก็เป็นผู้กระทำ

---

³⁶ หลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) นี้ตรงกับหลักในเรื่องกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel By Record) ซึ่งสหรัฐอเมริการับมาจากกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ของอังกฤษหัวใจสำคัญของหลักนี้ก็คือ การห้ามไม่ให้เถียงผลของคำพิพากษา ซึ่งได้วินิจฉัยไว้แล้ว และคำพิพากษาจะมีผลเป็นการปิดปากไม่ให้คู่ความใดเถียงเป็นอย่างอื่นได้ เฉพาะเมื่อคำพิพากษาซึ่งได้มีคำวินิจฉัยไว้ในประเด็นที่ตรงกันกับในประเด็นที่กล่าวอ้างในคดีหลัง : see Austin Wakeman Scott, "Collateral Estoppel By Judgement," Harvard Law Review, 56 (September, 1942) : 1.

³⁷ Fleming James, JR. and Geoffrey C. Hazard, JR., Civil Procedure, pp. 527-529.

³⁸ จันตรี ลินสุภฤกษ์, "การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, ภาควิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 114.

มีขอบประเภทหนึ่ง หากเรารอมรับว่าภาคกฎหมายละเมิดดังกล่าวมีความถูกต้อง ก็ไม่ควร จะให้มีการห้ามอุทธรณ์ หรือฎีกาหรือไปจำกัดสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกา เพราะเป็นช่องทางให้คู่ ความที่ไม่สุจริตกล้าตัดสินใจที่จะกระทำการฉ้อฉลต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าพิพากษาอันเป็น ประโยชน์แก่ตน เพราะเมื่อศาลชั้นต้น (Trial Court) ตัดสินอย่างไรย่อมมีผลผูกมัดแก่ คู่ความอีกฝ่ายและนำไปบังคับคดีได้ทันที

1.5 เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความประนีประนอมยอมความกันได้

ด้วยเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความนั้น ไม่ประสงค์ที่จะ ให้มีการพิพาทกันในคดีแห่ง ดังนั้น ถ้าหากมีโอกาสที่ศาลจะทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความทั้งสอง ฝ่ายมีทางรอมชอมกันได้ กฎหมายให้ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ศาลจักต้องทำเช่นนั้น³⁹ การประนีประนอม ความจึงจัด เป็นหัวใจสำคัญที่จะให้คู่ถึงเจตนารมณ์ในข้อนี้ ด้วยเหตุว่าหลักเกณฑ์ในการทำสัญญา ประนีประนอมยอมความกันจะสมบูรณ์เมื่อคู่สัญญากระทำโดยใจสมัคร มิได้ถูกบังคับขู่เข็ญหรือ ถูกฉ้อฉล⁴⁰จึงย่อมเป็นผลดียิ่งกว่าการตัดสินให้แพ้ชนะ แม้ในศาลชั้นต้น (Trial Court) คู่ความไม่อาจตกลงหรือมีการประนีประนอมยอมความกันได้ จนต้องมีการตัดสินให้แพ้ชนะในที่สุด แต่ถ้ามีการอุทธรณ์ หรือฎีกาได้แล้ว เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอุทธรณ์ หรือฎีกาก็จะมีผลให้ค่า พิพากษายังไม่ถึงที่สุด ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่คดียังไม่ถึงที่สุดนี้ อาจทำให้คู่ความทั้งสองฝ่าย ตกลงหรือมีการประนีประนอมยอมความกันในชั้นศาลอุทธรณ์ได้ ย่อมดีกว่าที่จะด่วนให้มีการจบลง โดยการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยที่ไม่เปิดโอกาสให้อุทธรณ์ฎีกา กันได้ต่อไป

³⁹ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่สอง, (กรุงเทพ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2521), หน้า 55.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 บัญญัติว่า "ในคดีที่คู่ความ ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลง หรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่ เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยางานพิสดาร แสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ เหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น"

เพราะในช่วงระยะเวลาที่อุทธรณ์หรือฎีกานั้น อาจเป็นระยะที่เวลาทำให้คู่ความ เล็ง เห็นผล เสียของการแพ้ชนะกันในคดีแล้ว เกิด เปลี่ยนใจยอมตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน ก็ เป็นได้

ในประเทศสหรัฐอเมริกา เล็ง เห็นความสำคัญของการประนีประนอม ยอมความอย่างยิ่งถึงกับให้มีการนำเอาวิธี Pretrial-Conference⁴¹ ที่ใช้อยู่ในศาล ชั้นต้นสหรัฐ (The U.S. District Court)⁴² มาปรับปรุงใช้ในศาลอุทธรณ์ด้วย

---

⁴¹ เป็นวิธีการทำนองเดียวกับการนัดพร้อมของไทยเรา เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายได้มี โอกาสพบปะ เจรจากันอันจะนำไปสู่การตกลงยอมรับหรือสละข้ออ้างข้อเถียงทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายทั้งหมดหรือแต่บางส่วน รวมทั้งการตรวจและรับรองเอกสารตลอดจนแผนที่ ซึ่งวิธีการนั้นนอกจากจะช่วยทำให้การพิจารณาคดีเร็วขึ้นเพราะส่วนใหญ่สามารถทำให้ประเด็น แห่งคดีลดน้อยลงแล้วยังทำให้คดีจำนวนมากยุติลงได้โดยไม่ต้องมีการพิจารณาด้วยการยอมความ กันหรือถอนฟ้อง (รายนละเอียด ดู วีระ ทรัพย์ไพศาล และ กนก อินทร์ทรัพย์, "รายงานการตุลาการศาล ณ ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่าง วันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึง 26 มิถุนายน 2521", (กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม, 2521) : 33. (อัครสำเนา))

⁴² Federal Rule of Civil Procedure, rule 16.

เพื่อไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้^{43, 44}

2. เหตุผลในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ในคดีแพ่ง

2.1 เหตุผลอันเนื่องมาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

(Res Judicata)

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata) นี้เกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อความในคำพิพากษาของศาลกษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นยุติ ดังนั้นจึงไม่สามารถพิสูจน์เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ อันเป็นผลให้คำพิพากษาของศาลกษัตริย์มีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทุกคนต้องผูกพันและปฏิเสธไม่ได้ แม้บุคคลจะไม่ต้องผูกพันหรืออาจปฏิเสธคำพิพากษาศาลอื่น ๆ ได้ก็ตาม ข้อความทุกอย่างที่ภูำบันทึกลงไว้ในคำพิพากษามีผลเป็นคำพิพากษามีผล เป็นคำพิพากษาและต้องรับฟัง เป็นยุติ⁴⁵ ต่อมาหลักนี้ได้ขยายไปถึงคำพิพากษาของศาลศาสนาและศาลอื่น ๆ ด้วย

⁴³ ศาลอุทธรณ์สหรัฐภาค 2 ซึ่งตั้งอยู่ที่นิวยอร์กเป็นศาลแรกที่นำวิธีการเช่นนี้ไปใช้ในชั้นอุทธรณ์เมื่อ พ.ศ. 2517 โดยให้มีเจ้าหน้าที่ศาลตำแหน่งที่เรียกว่า Staff Counsel เป็นผู้ดำเนินการในการนัดพร้อมซึ่งในระดับนี้เรียกว่า perargument conference : (รายละเอียดยุติวิธี ทรัพย์สินทางปัญญา และกนก อินทร์ทรัพย์, "รายงานการดำเนินงานศาล ๗ ประเทศคานาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่าง วันที่ 13 พฤษภาคม 2521 ถึง 26 มิถุนายน 2521." (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม) : 33. (อัครสำเนา))

⁴⁴ วิธีการนี้เป็นหนทางประการหนึ่งที่ศาลอุทธรณ์สหรัฐ (The Circuit Court) นำมาใช้แก้ไขปัญหาคดีล้นศาล (caseloads) ในศาลอุทธรณ์ : See William C. Mack, "Settlement Procedures in The U.s. Court of Appeals : A Proposal," The Justice System Journal, 1 (March 1975) 2 : 17-35.

⁴⁵ Fleming James, Jr. and Geoffrey C. Hazard, Jr., Civil Procedure, 2nd. ed., (Boston: Little, Brown and Company, 1977), p. 527.

ในสมัยของคุก (Chief Justice Coke) เหตุผลที่สนับสนุนความเด็ดขาดและไม่อาจโต้แย้งได้ของคำพิพากษานี้แตกต่างไปจากเหตุผลในศตวรรษที่ 12-13 ในคดี Hynde's Case ซึ่งตัดสินใน ค.ศ. 1591 ให้เหตุผลว่า เพื่อหลีกเลี่ยงการไม่มีที่สิ้นสุดของการโต้เถียง แต่ในระยะต่อมา มีนักกฎหมายเห็นกันว่า คำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งที่ดีที่สุดและเป็นที่ยุติได้⁴⁶ ซึ่งเหตุผลอย่างหลังน่าจะเหมาะสม และสอดคล้องกับความคิดสมัยใหม่ อันเกี่ยวกับการพิจารณาคดีมากกว่า โดยถือว่าแนวความคิดของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักของเหตุผล ความยุติธรรม ความเหมาะสมกับความจำเป็นในทางปฏิบัติและความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในทางรัฐประศาสนโยบาย (Public Policy) ก็เพื่อผลประโยชน์ของคู่ความการประหยัดเวลาในทางคดีความและเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของกระบวนการยุติธรรม (Judicial Orderlity)⁴⁷ ความมีผลเด็ดขาดที่โต้แย้งไม่ได้ของคำพิพากษานี้ ได้รับการยืนยันมาตลอดจนถึงปัจจุบัน^{48 49 50}

⁴⁶ หงษ์อาจ ตรีกิจวัฒน์กุล, "กฎหมายปิดปาก," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านนิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 12-13.

⁴⁷ American Jurisprudence, "Judgement," Vol. 46, 2nd ed., (New York: The Lawyer Co-Operative Publishing Co. Rochester 1969), p. 558.

⁴⁸ Federal Rule of Civil Procedure, rule 54, 55 and 58 and Forms 31 and 32.

⁴⁹ E.J. Cohn, Manual of German Law, vol. 2, p. 215.

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง; มาตรา 144, 145 และ 148.

จาก เหตุผลของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata) ซึ่งถือว่า คำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้เถียงที่ดีที่สุดและเป็นที่ยุติได้นี้ ทำให้เห็นกันว่า โดยหลักทั่วไป เมื่อศาลมีคำพิพากษาอย่างไรแล้วก็ควรที่จะยุติได้ ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์ฎีกา ต่อไปอีก เว้นแต่เฉพาะกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดขึ้นจริง ๆ เท่านั้น เพื่อจะได้ทำให้ประชาชน เกิดจิตสำนึกเคารพต่อคำพิพากษา ไม่อุทธรณ์ฎีกาอย่างไร เหตุผล หรืออาศัยการอุทธรณ์ฎีกา เป็นการประวิงคดีเพื่อหวังเหนี่ยวการบังคับคดีให้ช้าลง⁵¹

2.2 เหตุผลอันเนื่องมาจากหลักความขัดกันแห่งคำพิพากษา

เหตุผลในข้อนี้สืบเนื่องมาจากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (Res Judicata) กล่าวคือ ตามแนวความคิดของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานั้นถือว่า คำพิพากษาเป็นคำตัดสินของข้อโต้เถียงที่ดีที่สุด เป็นที่ยุติ⁵² สมควรเป็นที่เคารพ เลื่อมใสและได้รับความศรัทธาจากประชาชน ด้วยเหตุนี้จึงไม่ควรให้มีการขัดกันระหว่าง คำพิพากษาของศาลทั้งหลาย เพราะหากศาลสองศาลขึ้นไปเกิดตัดสินขัดกันแล้ว ย่อมจะทำให้ประชาชนลังเลสงสัยและเสื่อมศรัทธาต่อคำพิพากษาได้ ไม่ว่าจะกรณีศาลอุทธรณ์ตัดสินขัดกับ ศาลชั้นต้น ศาลฎีกาตัดสินกลับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ดังนั้นจึงสมควรจะจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา เพราะการอุทธรณ์นั้นย่อมมีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึง

ก. การอุทธรณ์เป็นการคัดค้าน (Objection) คำพิพากษาของศาล โดยกล่าวอ้างว่าคำพิพากษานั้นไม่ถูกต้อง เพื่อแก้ไขความเห็นในการกำหนดข้อเท็จจริงหรือการ ใช้กฎหมาย ซึ่งคำพิพากษานั้นยังไม่มีผลผูกพันอันถึงที่สุด (Finally-Binding)

⁵¹ การอุทธรณ์ หรือฎีกา แม้จะไม่เป็นการทุเลาบังคับคดี แต่ก็มีผลทำให้คู่ความ ยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ทุเลาการบังคับคดีไว้ชั่วคราวได้ (ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 231.)

⁵² Fleming James, Jr., and Geoffrey C. Harzard, Jr., op. cit., p. 527.

การอุทธรณ์เป็นการแก้ไขคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้อง โดยใช้คำพิพากษาเช่นเดียวกัน โดยศาลที่อยู่ในระดับที่เหนือกว่า อาจเป็นศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจเหนือกว่า

ข. เนื้อหาที่เป็นคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ย่อมมีผลผูกพันศาลในระดับที่ต่ำกว่าให้ปฏิบัติตาม ไม่มีกฎหมายของประเทศใดให้คำพิพากษาของศาลล่างผูกพันศาลในระดับที่สูงกว่า

ค. การอุทธรณ์เป็นการชะลอ (Stay) มิให้คำพิพากษาของศาลที่เริ่มคดีมีผลบังคับและเป็นการโอนคดีไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ (Develution effect) ศาลที่พิจารณาคดีอยู่เดิมนั้นไม่มีอำนาจพิจารณาคดีนั้นอีก ในเมื่อได้มีการโอนคดีไปแล้ว เว้นแต่จะได้รับการโอนคดีกลับมาจากศาลอุทธรณ์ (Remand)⁵³

ด้วยเหตุนี้เองจึงต้องป้องกันมิให้มีการขัดกันแห่งคำพิพากษาเกิดขึ้นโดยสร้างเครื่องมือทางกฎหมายอันได้แก่ หลักเกณฑ์จำกัดสิทธิอุทธรณ์และฎีกาบางส่วนบางประเด็น เสียประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งได้แก่การห้ามฎีกา

2.2.1 การห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในบางประเด็น

การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกา ในบางส่วนหรือบางประเด็นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ประเด็นของคำพิพากษาในคดีเดียวกันนั้น ต้องถูกตัดสินขัดกันในหลายศาล เพราะเหตุว่าเมื่อประเด็นที่ตัดสินไปนั้น หวังข้อเท็จจริงมาจากพยานหลักฐานเดียวกัน ผลของการวินิจฉัยในประเด็นนั้น ย่อมสมควรที่จะเป็นไปใจแนวทางเดียวกัน ไม่ว่าจะตัดสินโดยศาลใดก็ตาม ข้อเท็จจริงในประเด็นเดียวกันแต่ถูกตัดสินแตกต่างกันหลายครั้ง ย่อมก่อให้เกิดความคลางแคลงใจแก่คู่ความได้ ดังนั้นจึงมีการห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในบางประเด็นเสีย

⁵³ Shigemitsu Dando, Japanese Law of Criminal Procedure, Translated by B.J. George, 7th.ed., (Notham, 1965), pp. 409-413.

ได้แก่ การที่กฎหมายห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา^{54, 55, 56, 57, 58} และการห้ามอุทธรณ์ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริง ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

2.2.2 การห้ามฎีกา

การห้ามอุทธรณ์ครั้งที่สองหรือการห้ามฎีกานั้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา (Res Judicata) กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินอย่างไรแล้ว ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ก็ควรจะยุติไม่ควรให้ฎีกาต่อไป เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความหลากหลายในความเห็น ซึ่งอาจจะทำให้ศาลฎีกาตัดสินขัดกับคำพิพากษาศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ที่พิพากษายืนมาตลอดนั้นได้ ดังนั้น จึงวางเงื่อนไขห้ามฎีกาสำหรับคดีแห่งที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ดังเช่น บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 เป็นต้น

2.3 เหตุผลอันเนื่องมาจากจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทในคดี (Amount Controversy)

มูลค่าหรือผลประโยชน์ของคดีนั้น เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งสามารถแยกพิจารณาให้กระจ่างชัดได้ดังนี้คือ

⁵⁴Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 45.

⁵⁵Supreme Court Act 1981, section 18.

⁵⁶28 U.S.C. & 1291.

⁵⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส, มาตรา 544.

⁵⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 226.

2.3.1 จำนวนทุนทรัพย์ของคดีเล็กน้อย (Small claims Cases) คดีที่มีทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อยไม่สมควรให้อุทธรณ์ หรือฎีกานั้น สืบเนื่องมาจากทฤษฎีหรือแนวความคิดที่ว่า การเปิดกว้างให้คดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย (Small Claim Cases) กับคดีที่ยุ่งยากซับซ้อน (Complicated Cases) หรือคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์มาก (Cases with a large sum of money) อุทธรณ์ หรือฎีกา ได้เท่ากันนั้นเป็นการไม่สมดุล (Imbalance)⁵⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศที่ถือแนวความคิดนี้เป็นหลักที่เห็นได้ชัดก็เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน * ฝรั่งเศส ** อังกฤษ *** สหรัฐอเมริกา

⁵⁹ Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, p. 466.

* โดยทั่วไปคดีแห่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ต่ำกว่า 500 มาร์ค ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ (ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน, มาตรา 511.)

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉบับใหม่ (ค.ศ. 1975) มาตรา 34 วางหลักทั่วไปว่าจำนวนทุนทรัพย์ของคดีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้ของศาลใด ๆ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลนั้น และได้มีกฎหมายเลขที่ 72-729 ลงวันที่ 28 สิงหาคม 1972 ได้กำหนดจำนวนทุนทรัพย์ของคดีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้ของศาลแขวง (tribunal d'instance) ศาลแรงงาน (conseil de prud' hommes) ศาลคดีประกันสังคม (Juridictions de prud' hommes) และศาลค่าเช่า (Juridictions des loyers) ไว้ในอัตราเดียวกัน คือ 3,500 ฟรังก์

*** ในประเทศอังกฤษ Lord Chancellor มีอำนาจกำหนดประเภทของคดีที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล County Courts ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาต โดยได้กำหนดว่าในคดีละเมิดหรือสัญญา ถ้าข้อเรียกร้องไม่เกินครึ่งหนึ่งของจำนวนทุนทรัพย์ที่อยู่ในอำนาจของศาล (2,500 ปอนด์) หรือคดีตามกฎหมาย equity (15,000 ปอนด์) อุทธรณ์จะต้องได้รับอนุญาตจากศาล County Courts หรือ Courts of Appeal

+ คดีแห่งที่ศาลชั้นต้นสหรัฐ (The federal district courts) จะอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์สหรัฐ (The federal court of appeal) ได้นั้นจะทำได้ในบางกรณีเท่านั้น

เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ คดีที่มีทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อยนั้น หากให้มีการอุทธรณ์ ฎีกา ได้แล้วไซ้ จะทำให้ผู้ที่อ่อนแอและมีกำลังในการต่อสู้คดีน้อยกว่าต้องพ่ายแพ้ หรือเสียเปรียบคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะเหตุว่า แม้จะมีกฎหมายรับรองว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย⁶⁰ แต่ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลอาจแสวงหาความยุติธรรมจากศาลได้เท่าเทียมกันไม่ โดยเฉพาะความยุติธรรมในคดีแพ่ง เพราะโอกาสที่จะนำไปสู่การได้รับความยุติธรรมในศาลนั้น จะต้องประกอบไปด้วย เวลา, ความอดทน, พลังงาน และเงิน⁶¹

2.3.2 จำนวนทุนทรัพย์ของคดีมาก (Case with a large sum of money) ในกรณีนี้หมายถึงคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูง คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูงนั้น ในบางคดีมีความจำเป็นต้องให้คดีถึงที่สุดโดยเร็วที่สุด เพราะการเสียเวลาในการเป็นความยาวนานก่อให้เกิดผลเสียหายแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ ดังนั้นการให้สิทธิอุทธรณ์ และฎีกาต่อไปได้อีกจึงไม่เกิดประโยชน์แต่ประการใด เพราะความล่าช้าก่อให้เกิดความเสียหาย แก่คู่ความทั้งสองฝ่าย เช่น ในเรื่องการขอให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน ตัวอย่าง เช่น นาย ก. ทำละเมิดโดยการทำให้รถยนต์ของ ข. เสียหาย ข. จึงฟ้อง ก. ขอให้ชดใช้ค่าเสียหายอันได้แก่ราคารถยนต์ที่ถูกทำลาย เมื่อนั้นในกรณีเช่นนี้ หากปล่อยให้มีการอุทธรณ์ และฎีกาต่อไปอีกจำนวนค่าเสียหายที่นาย ข. ขอให้ศาลตัดสินให้คืนแม่ได้มาในภายหลังก็อาจจะไม่สามารถคุ้มกับความเสียหายที่ตนได้รับ เพราะเวลายิ่งเนิ่นนานออกไป ทำให้ค่าของเงินลดลงไม่สามารถทดแทนความเสียหายที่นาย ข. ได้รับและต้องการได้รับการชดใช้ คือ ได้รถยนต์.

⁶⁰Henry J. Schmandt, Courts in American Political System, (California : Dickenson Publishing Company, Inc., 1968), p. 99.

⁶¹Macklin Fleming, The Price of Perfect Justice, (New York: Basic Book, Inc. Publishers, 1974), p. 3.

กลับมาแทนที่คนที่ถูกทำลายได้ หรือในเรื่องการผิดสัญญาและฟ้องขอให้ชดใช้ค่าเสียหาย
 ในกรณีที่มีการผิดสัญญา ค่าเสียหายที่ขอไปในขณะที่ศาลชั้นต้นตัดสินให้ นั้นย่อมจะแตกต่างไป
 จากค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่บานปลายออกไปในภายหลังที่รอคำตัดสินของศาลอุทธรณ์
 หรือศาลฎีกา ซึ่งกินเวลานานออกไปได้ ตัวอย่างเช่น นายดำ ฟ้องบริษัทก่อสร้างแดง
 จำกัด ให้ชดใช้ค่าเสียหายจากการผิดสัญญาก่อสร้างอาคารชุด เป็นจำนวนทั้งสิ้น 10 ล้านบาท
 ซึ่งในระหว่างที่ศาลชั้นต้นตัดสินให้ตามคำขอของนายดำนั้น นายดำก็ย่อมสามารถนำค่าเสียหาย
 10 ล้านบาทนี้ มาเยียวยาความเสียหายของตนได้ แต่ถ้ามีการอุทธรณ์ ฎีกา เนินนาน
 ออกไปอีก ค่าเสียหายจากการผิดสัญญาก่อสร้างอาคารชุดนั้นอาจกลายเป็น 20 ล้านหรือ
 30 ล้านบาทก็ได้ เพราะค่าวัสดุอุปกรณ์ในการก่อสร้างขึ้นราคา ซึ่งแม้ศาลฎีกาจะตัดสิน
 ให้นายดำได้ค่าเสียหายจำนวน 10 ล้านบาท แต่ก็ไม่สามารถเยียวยาความเสียหายของตนได้⁶²
 ดังนี้ เป็นต้น ฉะนั้นเราจะเห็นว่าคดีที่มีมูลค่ามาก และมูลค่าของความเสียหายสามารถเปลี่ยนแปลง
 เพิ่มค่ามากขึ้นได้เช่นนี้ จึงควรมีการจำกัด สิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกาไว้ เพื่อให้คดี
 เสร็จเด็ดขาดไปได้รวดเร็ว มูลค่าของความเสียหายที่เกิดขึ้นจะได้ไม่เปลี่ยนแปลงไปจนทำให้

---

⁶² ตามแนวความคิดทาง เศรษฐศาสตร์แล้ว วัตถุประสงค์ของการเยียวยาความ
 เสียหายความเสียหาย (remedy) จึงควรอยู่ที่การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้แก่
 คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับความเสียหาย (รายนละ เอียกตุ อันนัต จันทรโอภากร, "การชดใช้ค่าสินไหม
 ทดแทนความเสียหายจากการผิดสัญญา : ศึกษาในเชิง เศรษฐศาสตร์ประยุกต์," วารสาร
 นิติศาสตร์ 17 (มิถุนายน 2530) : 3.)

ไม่คุ้มกับการได้รับชดใช้ค่าเสียหาย⁶³

⁶³ ค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนที่ชดใช้ให้แก่กัน ก็คือ จำนวนเงินแต่ค่าของเงิน ได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับค่าของเงินและผลการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินต่อไปนี้เงินที่สำคัญอยู่ 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีหน่วยสมมติ (Nominalism Theory) ถือว่าค่าของเงินที่ได้สมมติขึ้นมา แต่ละหน่วยจะไม่ขึ้นอยู่กับค่าภายนอก (external value)
2. ทฤษฎีโลหะนิยม (Metallic Theory) เห็นว่าหน่วยของเงินที่กำหนดขึ้นมีค่าเท่ากับโลหะจำนวนใดจำนวนหนึ่ง
3. ทฤษฎีมูลค่าจริง (Metallic Theory) ซึ่งถือว่า เงินมีหน้าที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน ดังนั้นค่าของเงินจึงควรเป็นไปตามค่า ซึ่งอยู่ภายใน (internal value)

ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาในอดีต ยังไม่เคยมีประเทศใดถือตามทฤษฎีมูลค่าจริง คงใช้แต่ทฤษฎีโลหะนิยม ซึ่งมีข้อเสียคือ การควบคุมค่าของเงินทำได้ลำบาก ทั้งนี้เนื่องจากโลหะซึ่งเป็นสิ่งที่กำหนดค่าของเงินเป็นสินค้าอย่างหนึ่งด้วยค่าของสินค้าก็ขึ้นอยู่กับหลักอุปสงค์ (demand) และอุปทาน (supply) จึงทำให้ควบคุมค่าของเงินได้ลำบาก โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ส่วนทฤษฎีหน่วยสมมติ ก็มีข้อเสียซึ่งเห็นได้ชัดว่า หากในทางเป็นจริง ค่าของเงินได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การชำระหนี้ก็จะไม่ได้รับตามมูลค่าจริง ซึ่งควรจะได้รับ ตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษ ถือตามแนวความคิดทฤษฎีหน่วยสมมติ ซึ่งศาลอังกฤษ ได้วางบรรทัดฐานตามหลักทฤษฎีนี้ มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1604 ในคดี Case of Mixed Money, Gilbert V. Brett การที่จำเลยชำระหนี้ตามจำนวนที่เป็นหนี้ยอมเป็นการชำระหนี้ที่ถูกต้องสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าค่าของเงินขณะที่ชำระได้ลดลง เนื่องจาก Queen Elizabeth ได้ประกาศลดค่าของเงินนั้นก็ตาม และในปี 1956 ในคดี Davis Contractor Ltd. V. Fareham U.D.C. ถึงแม้ว่าสัญญาจะอ้างว่าค่าของเงินได้ลดลงอย่างมากเนื่องจากภาวะสงคราม ดังนั้นการปฏิบัติตามสัญญาก่อสร้างซึ่งได้ทำกันก่อนสงครามย่อมเป็นไปไม่ได้ในจำนวนเท่าเดิม สัญญาจึงควรระงับลง แต่ศาลก็ยังตัดสิน

ให้คู่ความปฏิบัติตามสัญญา (รายตะเอี้ยดดู สหณ รัตนไพจิตร. "ปัญหาบางประการในทาง
กฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินตามกฎหมายอังกฤษ." วารสารนิติศาสตร์.
ปีที่ 2 (มิถุนายน, 2520) : 134-146).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4 เหตุผลอันเนื่องมาจากความเร่งด่วนในการเยียวยาแก้ไข

เหตุผลที่เห็นสมควรให้มีการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกา เนื่องจากความเร่งด่วนในการเยียวยาแก้ไขนี้ เป็นเหตุผลที่สืบเนื่องมาจาก แนวความที่ว่ากฎหมายวิธีสบัญญัติมีหน้าที่ (Function) ทำให้กฎหมายสารบัญญัติได้มีการบังคับใช้อย่างแน่นอนและสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันสิทธิให้แก่ประชาชน โดยการใช้สิทธิทางศาล (Rechtsschutzanspruch) เพื่อให้เกิดความสมดุลย์ทางกฎหมายและเกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม⁶⁴ ⁶⁵ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นอยู่ที่บทบาทในการเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งการเยียวยาแก้ไขในทางแพ่ง อันเกิดจากการผิดสัญญา และการทำละเมิดต่าง ๆ ในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดก็ตาม⁶⁶ ดังนั้นเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นจะด้วยมูลเหตุจากสัญญา หรือการทำละเมิดก็ตาม ก็ควรจะได้รับ การเยียวยาแก้ไขให้เร็วที่สุด เพื่อความสงบสุขของสังคม ด้วยเหตุนี้เองในบางคดีที่ต้องการความเร่งด่วนในการเยียวยาแก้ไข การให้สิทธิอุทธรณ์ถึง 2 ครั้งจึงไม่ก่อให้เกิดผลดีได้ เพราะการเสียเวลาในการทราบผลแพ้ชนะของคดีนั้นทำให้แก้ไขความเสียหายได้ไม่ทันการณ์

⁶⁴W. Grunsky, Grundlagen des Verfahrensrechts, 2. Aufl., Bielefeld 1974, s. 1-2.

⁶⁵กมิต ฌ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับแนวความคิดตามหลักกฎหมายแพ่ง," วารสารอัยการ 4 (มิถุนายน 2524) : 53.

⁶⁶Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure, (London: Sweet & Maxell, 1982), p. 1.

ตัวอย่างเช่น ในคดีที่มีประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลซึ่งต้องวินิจฉัยโดยรวดเร็วว่าศาลที่ยื่นฟ้องนั้นมีอำนาจรับไว้พิจารณาหรือไม่ ควรจะทราบผลของคดีวินิจฉัยที่ถึงที่สุดโดยเร็วที่สุด เพื่อจะได้นำคดีไปยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไปให้ทันภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง เพราะถ้าหากคดีขาดอายุความเสียแล้ว ย่อมไม่สามารถใช้สิทธิทางศาลได้ กรณีเช่นนี้ จึงควรจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ให้อุทธรณ์ได้เพียงครั้งเดียว เพื่อความรวดเร็วและยังประโยชน์แก่ตัวคู่ความเองดีกว่าที่จะให้สิทธิอุทธรณ์ถึง 2 ครั้ง⁶⁷ ในประเทศฝรั่งเศสก็ได้นำวิธีการนี้ไปใช้โดยให้อุทธรณ์ในประเด็นเรื่องเขตอำนาจเพียงครั้งเดียวไปยังศาลอุทธรณ์ (The cour d'appel)⁶⁸ อิตาลีก็ใช้วิธีการนี้เช่นกัน แต่ให้อุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกา (The Italian Supreme Court)⁶⁹

ส่วนอีกกรณีหนึ่งนั้นเป็นเหตุผลในทางธุรกิจการค้าซึ่งต้องการความรวดเร็วเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเกิดข้อพิพาท เป็นคดีความขึ้น จึงต้องการที่จะทราบผลของคดีโดยเร็วที่สุด เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจอย่างอื่น ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากกิจการที่เป็นข้อพิพาทอยู่ในศาลต่อไป ซึ่งกรณีเช่นนี้จึงสมควรให้มีการอุทธรณ์เพียงครั้งเดียว เพื่อที่จะให้ทราบผลของคดีรวดเร็วขึ้น ในประเทศอังกฤษก็ให้ความสำคัญต่อความรวดเร็วเช่นนี้ โดยบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอุทธรณ์ก้าวกระโดด (Leap-Frogging) ให้คดีแห่งที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลไฮคอร์ท (High Court) ศาลเคานตีคอร์ท (County Courts) และศาลพิเศษอื่น ออกรวมโดยตรงไปยังศาลสูง (The House of

⁶⁷ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, "Attack on Judicial Decisions," in Civil Procedure, Vol. 16: International Encyclopedia of Comparative Law, ed. International Association of Legal Science (Hague Boston London: Martinus Nijhoff 1984), pp. 27-28.

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแห่งฝรั่งเศส, มาตรา 80-91.

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแห่งอิตาลี, มาตรา 41-50.

Lord) ได้ โดยไม่ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีแพ่งก่อน⁷⁰ ซึ่งหลักเกณฑ์ที่ท่านอง
 เดียวกันนี้ก็มิอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน⁷¹ ญี่ปุ่น⁷² เกาหลี⁷³
 สำหรับในประเทศไทยเรานั้นมีหลักเกณฑ์ที่ท่านอง เดียวกับการอุทธรณ์แบบก้าวกระโดด
 (Leap-Frogging) นี้ ใช้อยู่ในการพิจารณาคดีแรงงานและภาษี⁷⁴ โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ
 ที่จะให้คดีแรงงานเสร็จไปโดยรวดเร็ว เพื่อให้ผู้เดือดร้อนได้รับการเยียวยาแก้ไขในระยะ
 เวลาอันเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้⁷⁵

2.5 เพื่อความยุติธรรมที่คู่ความควรจะได้รับ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีบทบาทและ
 ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งการเยียวยาแก้ไขในทางแพ่ง เพื่อความสงบสุขของสังคม
 และในขณะที่เดียวกันก็ถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะกำจัดความล่าช้า และกระบวนการพิจารณาที่เป็น
 ไปในทางเทคนิคเพื่อให้ได้มาซึ่งการเยียวยาแก้ไขทางแพ่งอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงใน

⁷⁰ The Administration of Justice Act, section 12.

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน, มาตรา 566.

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น, มาตรา 360.

⁷³ ชัยชาญ วิบูลศิริ, "ศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารรัฐเกาหลีและ
 สิงคโปร์", บทบัญญัติ 21 (เมษายน 2506) : 399-413.

⁷⁴ พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522,
 มาตรา 54 และ พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ.
 2528, มาตรา 24.

⁷⁵ จำรัส เขมะจารุ, ศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน, พิมพ์ครั้งที่ 2
 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2524), หน้า 129

อันที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ที่มาใช้สิทธิทางศาลอย่างเต็มที่⁷⁶ ทั้งนี้เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นแห่งหรือกฎหมายอาญาก็ตาม หัวใจของกฎหมายย่อมอยู่ที่คุณภาพของความยุติธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นอารยะของสังคม หลักเกณฑ์พื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาแห่งที่จะสนองความต้องการของสังคมนั้น จึงต้องประกอบด้วยข้อสำคัญคือ ปราศจากความล่าช้า เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดและมีประสิทธิภาพสูง และการที่จะได้มาซึ่งประสิทธิภาพในการอ่านนวยความยุติธรรมนั้น ต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ได้แก่⁷⁷ 1. การมีหน่วยงานศาลให้บริการอย่างทั่วถึง 2. ปราศจากขั้นตอนที่ยุ่งยากทางเทคนิค 3. การกำหนดประเด็นข้อพิพาทชัดเจน 4. ให้ศาลจัดการดำเนินการกระบวนพิจารณาที่มุ่งเน้นความยุติธรรมฝ่ายหนึ่งโดยไม่รู้ตัวมาก่อน 5. ศาลต้องสอดส่องดูแลความรวดเร็วของกระบวนพิจารณา 6. ให้ความยุติธรรมในการดำเนินการแก่คู่ความอย่างเท่าเทียมกัน 7. ดำเนินการบังคับแห่งอย่างมีประสิทธิภาพและประการสุดท้ายคือ ระบบการอุทธรณ์มีอำนาจและรวดเร็ว

หลักเกณฑ์และปัจจัยหลายประการดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความแห่งที่มุ่งถึงความประหยัด สะดวกรวดเร็วและเรียบร้อย เพราะการอ่านนวยความยุติธรรมที่ล่าช้า ย่อมเป็นการปฏิเสธความยุติธรรมและการปฏิเสธความยุติธรรมนั้นย่อมเท่ากับ เป็นการสูญเสียความเท่าเทียมกัน หรือเป็นการวิงวอนสิทธิของประชาชน เพราะเหตุว่าการล่าช้าในการเป็นความนั้นย่อมทำให้โจทก์ทุกข์ใจ แต่ฝ่ายจำเลยกลับจิตใจที่ได้รับประโยชน์จากความล่าช้า ส่วนรัฐก็ต้องขมขื่นใจเพราะเหตุว่า การดำเนินการกระบวนพิจารณาทางศาลถูกใช้ไปในทางที่ผิด⁷⁸ ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้รัฐจำต้องจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาบางประการเสียบ้าง เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนพิจารณาทุกฝ่ายดีกว่าปล่อยให้กระบวนพิจารณาทางศาลตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่แสวงหาประโยชน์มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยการอาศัยสิทธิที่

⁷⁶ Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law And Other Essays in Civil Procedure, 1982. p. 3.

⁷⁷ Ibid, pp. 37-38.

⁷⁸ Ibid, p. 93.

กฎหมายเปิดโอกาสให้อย่างเต็มที่ในประเทศที่ใช้ระบบอุทธรณ์โดยสิทธิ (Appeal as of Rights) เช่นนี้ มาเป็นช่องทางอำนวยความสะดวกให้แก่คน เช่น การอุทธรณ์ หรือฎีกา เพื่อประวิงคดีให้ช้าออกไปในคดีฟ้องขับไล่ เป็นต้น

3. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการใช้และการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง

3.1 บทบัญญัติของกฎหมาย

บทบัญญัติของกฎหมาย เป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่ควรพิจารณาเพราะมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายไม่ว่าจะอยู่ในฐานะ หน้าที่หรือบทบาทใด ๆ ในสังคมก็ตาม และวางหลักเกณฑ์ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของมนุษย์ไว้มากมาย อาจกล่าวได้ว่า "กฎหมาย" มีความสัมพันธ์กับ "สิทธิ" และ "ศาล" จนยากที่จะแยกจากกันได้⁷⁹ มนุษย์จะรู้ว่าตนมีสิทธิโดยชอบธรรมอย่างไรบ้าง ก็ดูจากที่กฎหมายบัญญัติรองรับไว้⁸⁰ และหากเกิดปัญหา เมื่อมีการโต้แย้งสิทธิขึ้นก็ต้องมาพึ่งศาลเพื่อขอความเป็นธรรม ดังนั้น หากบทบัญญัติของกฎหมายวางหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้ชัดเจนรัดกุม เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดปัญหาน้อยหรือแทบจะไม่มีปัญหาแต่ประการใดทั้งสิ้น การเกิดคดีความพิพาทกันในศาลก็จะน้อย การที่คดีเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายหมดความสามารถ⁸¹ ในทางตรงกันข้ามถ้าบทบัญญัติของกฎหมายนั้น แม้ในตัวบทบัญญัติของกฎหมายเอง ก็ยังมีปัญหาคลุมเครือขาดความชัดเจน แน่นนอน และมีช่องว่างมาก ทำให้ไม่สามารถเกิดสภาพบังคับใช้

⁷⁹Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, p. 144.

⁸⁰P.F. Smith and S.H. Bailey, The Modern English Legal System, p. 6.

⁸¹Storey Moorfield, The Reform of Legal Procedure, (New Heaven : Yale University, 1916), p. 146.

กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วไซ้ ย่อมเกิดปัญหาขึ้นเป็นเงาตามตัว⁸² เพราะต้องตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องรับภาระในการตัดสินคดี ให้แก่ประชาชนผู้ซึ่งจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล และยังคงมีภาระในการตีความหลักเกณฑ์ หรือบทบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งมีความคลุมเครือ ขาดความชัดเจน แน่นนอน และมีช่องว่างมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ตีความบทบัญญัติกฎหมายทั้งหลายได้ดีที่สุด ก็น่าจะเป็นศาลสูง (ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา) เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์ รอบรู้ เชี่ยวชาญ มากที่สุด⁸³ ดังนั้น หากบทบัญญัติของกฎหมายไม่ดีแล้ว การไปจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกา ในคดีแห่งย่อมเป็นการขัดต่อเหตุผลตรงกันข้ามหากบทบัญญัติของกฎหมายดี ชัดเจน การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะให้ศาลชั้นต้นตัดสินเพียงครั้ง เดียวก็น่าจะเพียงพอ หากเกิดความผิดพลาดการอุทธรณ์เพื่อขอให้แก้ไขความผิดพลาดอีก เพียงครั้ง เดียวก็เป็นการสมควรแล้ว⁸⁴ ไม่จำเป็นที่จะต้องเปิดโอกาสให้ฎีกาต่อไปอีกอย่างพร่ำเพรื่อ เพราะการเปิดโอกาสให้อุทธรณ์ครั้งที่สองหรือการฎีกานั้น น่าจะเป็น เรื่องที่มีความสำคัญต่อสาธารณะหรือเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นอย่างยิ่ง (Public Interest) ในอันที่สมควรจะหยิบยกขึ้นมาริวินิจฉัยให้⁸⁵ เพื่อให้คุ้มค่ากับ เวลาที่ศาลฎีกาจะต้องพิจารณาคดีและตรวจสอบอย่างละเอียดรอบคอบ เพราะคำวินิจฉัยของศาลฎีกานั้นทรงคุณค่าและมีความสำคัญต่อสังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพกฎหมายทั้งหลาย

⁸² ออมร จันทรสมบูรณ์ "Law Enforcement : มิติที่ 3 ของกฎหมาย"

วารสารกฎหมายปกครอง 1 (เมษายน, 2525) 1 : 115.

⁸³ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, "Attacks on Judicial Decisions," in Civil Procedure, Vol. 16, International Encyclopedia of Comparative Law, ed. International Association of Legal Science (Hague, Boston, London : Martinus Nijhoff, 1984), p. 4.

⁸⁴ William J. Brennan, Jr. "Some thoughts on the Supreme Court's workload," Judicature 66 (December-January, 1983) 6 : 234.

⁸⁵ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., pp. 4-5.

3.2 รูปแบบของศาล

3.2.1 รูปแบบของศาลสูง (Appellate Court)

จากการวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดระบบศาลทั้งในประเทศคอมมอนลॉว์และซีวิลลอว์ในบทที่ 1 อันได้แก่ ระบบศาลของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน และฝรั่งเศส ตลอดจนข้อมูลของระบบศาลนานาชาติประเทศมาประกอบพิจารณา⁸⁶ ผู้เขียนพบว่า การจัดรูปแบบของศาลอุทธรณ์ในแต่ละประเทศนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความจำเป็นและภูมิหลังของประเทศนั้น ๆ ซึ่งพอจะสรุปรูปแบบศาลอุทธรณ์ได้ 5 แบบ ดังนี้คือ

แบบที่ 1. มีศาลอยู่เพียง 2 ชั้น คือศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์อีกเพียงชั้นเดียว โดยอาศัยความอุทธรณ์เป็นศาลสูงสุด ในสหรัฐอเมริกามีมลรัฐถึง 27 มลรัฐที่มีการจัดรูปแบบของศาลในแบบนี้⁸⁷ ซึ่งเป็นมลรัฐที่มีประชากรอยู่เบาบาง อันได้แก่ มลรัฐอะลาสกา อาร์คันซอ กอนเนตทิคัท เดลแวร์ คิสตริคอฟโคลัมเบีย ฮาวาย

---

⁸⁶ ประภาศน์ อวยชัย, "ศาลยุติธรรมนานาชาติ" ตุลพาท 10 (มีนาคม, 2506) 3 : 263-283 และ (เมษายน, 2506) : 435-463.

⁸⁷ H. Ted Rubin, The Courts, pp. 128-129.

ไอโอวา เป็นต้น

แบบที่ 2 แบ่งศาลเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ (ศาลอุทธรณ์ระดับกลาง) และศาลสูงสุด (ศาลฎีกา) ได้แก่ระบบศาลของไทยระบบศาลของบางมลรัฐในสหรัฐ เช่น โคลราโด จอร์เจีย อิลลินอยส์ แมริแลนด์ มิชิแกน เป็นต้น*

แบบที่ 3 มีลักษณะและวิวัฒนาการเช่นเดียวกับแบบที่ 2 โดยแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น เช่นเดียวกันคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่ต่างกันตรงที่ ศาลอุทธรณ์แบ่งออกเป็นหลายศาล กระจายกันอยู่ตามภาคต่าง ๆ ศาลอุทธรณ์แต่ละศาลจะมีเขตอำนาจเฉพาะในเขตอำนาจของตน คำตัดสินของศาลอุทธรณ์แต่ละภาคไม่มีผลผูกพันกัน จึงต้องมีศาลสูงสุดครอบคลุมอีกชั้นหนึ่ง เพื่อให้การไต่ถามหมายเป็น

---

* ศาลในสหรัฐที่ใช้ระบบศาลแบบนี้มีวิวัฒนาการมาจากศาล แบบที่ 1 คือมีศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลสูงสุดเท่านั้น ต่อมาเนื่องจากปริมาณคดีมีมากขึ้น ทำให้คดีขึ้นไปสู่ศาลสูงสุดมากขึ้น เพราะมีประชากรอยู่หนาแน่นขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ในระดับกลางขึ้น เพื่อลดภาระของศาลสูงสุด มิให้ต้องรับภาระคดีมากเกินไป โดยให้ศาลอุทธรณ์ระดับกลางรับพิจารณาคดีเหล่านั้นแทนปัญหาที่สำคัญเท่านั้นที่จะให้ขึ้นไปสู่ศาลสูงสุด โดยการออกหมาย (writ of certiorari)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อันหนึ่งอันเดียวกัน ระบบศาลที่ใช้แบบนี้ได้แก่ ระบบศาลของสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน⁸⁷
ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น บางมลรัฐของสหรัฐ เช่น แคลิฟอร์เนีย อิลลินอยส์ ฟลอริดา หลุยเซียน่า
มิสซูรี เป็นต้น และระบบศาลของสหรัฐ⁸⁸

แบบที่ 4 มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบที่ 2 คือ มีศาล 3 ชั้น ได้แก่
ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด ศาลอุทธรณ์มีเพียงศาลเดียว แต่แบ่งออกเป็น
2 แผนกคือ แผนกคดีแพ่งและคดีอาญา ระบบศาลในแบบนี้ได้แก่ ศาลของอังกฤษ
(ใน เมื่อพิจารณาถึงที่อุทธรณ์มาจากศาลไซเคอร์ท์)⁸⁹ บางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น
อะลาบามา เท็กซัส⁹⁰

---

⁸⁸ ระบบศาลของสหรัฐอเมริกา ก็มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับระบบศาลในแบบที่ 2
คือ เดิมผู้พิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐ ปฏิบัติหน้าที่ของตนอยู่ในเขตนครหลวงของประเทศ
และออกพิจารณาตามภาคต่าง ๆ ของประเทศด้วย กล่าวคือ ออกเดินทางไปปฏิบัติงานนอก
เขตนครหลวงช่วยงานศาลประจำเขต การแผ่ขยายดินแดนและการรับมบรัฐใหม่เข้ามาทำให้
จำนวนอุทธรณ์ที่ยื่นต่อศาลสูงสุดเพิ่มขึ้นมากมาย ทำให้ผู้พิพากษาศาลสูงสุดมีภาระมากขึ้น
จึงได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ของสหรัฐขึ้น 9 ศาล ในปี ค.ศ. 1891 (ปัจจุบันมี 11 ศาล
รวมทั้ง ศาลดิสตริก ออฟโคลัมเบีย) เพื่อให้การเดินทางไปตามภาคต่าง ๆ ของผู้พิพากษา
ศาลสูงสุดเหลาลง ทั้งนี้ เพราะศาลอุทธรณ์แต่ละศาลต่างก็มีผู้พิพากษาประจำภาคอยู่ ศาลอุทธรณ์
ในเวลานั้นรู้จักในนามของศาลอุทธรณ์ประจำภาค (รายละเอียดดู ตำรับ ธรรมารักษ์, และ
สมโชค เจริญลาภ, "แนะนำระบบศาลของสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ 3 (ธันวาคม,
2514) 3: 120-121.)

⁸⁹ Keith J. Eddey, The English Legal System 4th.ed.,
(London: Sweet & Maxwell, 1987): 46-47.

⁹⁰ H. Ted Rubin, op.cit., p. 127.

แบบที่ 5 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้นเช่นกัน คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด เพียงแต่ศาลอุทธรณ์จะจัดเป็นแผนกหนึ่งอยู่ในศาลชั้นต้น เป็นแผนกที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์โดยเฉพาะ หากเกิดความไม่พอใจ คำตัดสินของแผนกอุทธรณ์ ก็ย่อมอุทธรณ์ต่อไปยังศาลสูงสุดของมลรัฐได้ ระบบศาลของรัฐนิวยอร์ก และนิวเจอร์ซีย์⁹¹

3.2.2 รูปแบบของศาลชั้นต้น (Trial Courts)

สำหรับศาลชั้นต้นนั้นในบางประเทศก็ให้มีเขตอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ได้ แต่ในบางประเทศก็ไม่ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งแยกออกได้เป็น 2 ระบบ คือ⁹²

ระบบแรกเรียกว่า one-trier trial court system

ศาลชั้นต้นจะแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ในระดับต่ำได้แก่ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาคดีที่มีทุนทรัพย์จำนวนเล็กน้อย ศาลชั้นต้นในระดับสูง ได้แก่ ศาลจังหวัด มีเขตอำนาจพิจารณาคดีแห่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่เกินเขตอำนาจของศาลแขวง และคดีแห่งบางประเภทซึ่งไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล เป็นต้น แต่ศาลจังหวัดจะไม่มีเขตอำนาจพิจารณาอุทธรณ์เลย คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงหรือศาลจังหวัด ต้องอุทธรณ์ ระบบศาลชั้นต้นแบบนี้ได้แก่ ระบบศาลของญี่ปุ่น ไทย ดิस्टริกออฟโคลัมเบีย ของสหรัฐอเมริกา

ระบบที่สองเรียกว่า two-trier trial court system

ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับระบบแรก คือ มีศาลชั้นต้น 2 ระดับ ศาลในระดับต่ำได้แก่ ศาลแขวง ศาลในระดับสูงได้แก่ ศาลจังหวัด แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าศาลจังหวัดซึ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปนี้ มีเขตอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ด้วย คือ นอกจากมีอำนาจพิจารณาคดีแห่งที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้ว ยังมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวงในคดีแห่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อย คดีที่พิจารณาในศาลจังหวัดในฐานะเป็นศาลชั้นต้น

⁹¹ Ibid, p.126.

⁹² Hideo Tanaka, The Japanese Legal System pp. 467-468.

หรือพิจารณาอุทธรณ์ที่รับอุทธรณ์มาจากศาลแขวง หากจะอุทธรณ์ต่อไปก็ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ระบบศาลในแบบนี้ได้แก่ศาลของอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และเกือบทุกรัฐในสหรัฐอเมริกา

การจัดรูปแบบศาลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ มีบทบาทอันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการให้สิทธิและการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกาทั้งสิ้น ซึ่งสามารถจะสรุปรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ออกเป็น 2 รูปแบบ หรือลักษณะใหญ่ ๆ ออกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะประการแรกได้แก่ ลักษณะที่แบ่งระบบศาลของตนออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น และศาลฎีกา หรือศาลที่อยู่ในระดับเดียวกับศาลอุทธรณ์ แม้ในบางประเทศจะมีศาลฎีกาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งก็ไม่ถือว่าศาลฎีกาเป็นศาลชั้นที่ 3 เพราะศาลฎีกามีได้ทำหน้าที่แก้ไขข้อผิดพลาดต่างของศาลในระดับต่ำกว่าดังเช่น ศาลอุทธรณ์ แต่จะมีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเพื่อวางหลักหรือตีความกฎหมายให้เป็นแนวเดียวกัน เช่น ศาลฎีกาของฝรั่งเศส⁹³ เยอรมัน⁹⁴ และบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น การจัดวางรูปแบบศาลในลักษณะเช่นนี้ จะเน้นบทบาทการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น (Trial Court) มาก ดังนั้นการอุทธรณ์จึงให้สิทธิกระทำได้เพียงครั้งเดียว แต่เปิดกว้างให้อุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ส่วนการอุทธรณ์ต่อไปอีกชั้นหนึ่ง หรือการฎีกานั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็น เรื่องที่กฎหมายห้ามหรือไม่ให้สิทธิไว้ นั่นเอง จะฎีกาได้ก็แต่เฉพาะกรณีที่ยกกฎหมายอนุญาตโดยกำหนดเงื่อนไขเอาไว้⁹⁵ การจัดรูปแบบศาลในลักษณะเช่นนี้ไม่เอื้ออำนวยต่อการให้สิทธิฎีกาแต่ประการใด จึงเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการจำกัดสิทธิฎีกาเสียมากกว่า

⁹³ Amos, Maurice Sheldon, Introduction to French Law 3ed., Edited by F.H. Lawson, A.E. Anton, L.Neville Brown (London: Oxford University Press, 1969), p. 8.

⁹⁴ E.J. Cohn, Manual of German Law, Vol. 1, p. 38.

⁹⁵ Hideo Tanaka, The Japanese Legal System pp. 466-467.

ลักษณะประการที่สอง ได้แก่ การแบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลที่อยู่ในระดับเดียวกัน และศาลฎีกา ประเทศที่จัดแบ่งระบบศาลออกเป็นลักษณะนี้ จะวางบทบาทและหน้าที่ของศาลในแต่ละระดับให้รับผิดชอบต่างกัน และมีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน กล่าวคือ ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่ทำหน้าที่รับพิจารณาและตัดสินคดีต่าง ๆ (Trial Court)⁹⁶ ศาลอุทธรณ์ก็มีหน้าที่คอยตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ของศาลชั้นต้น (Correcting Court)⁹⁷ ส่วนศาลฎีกานั้นก็คอยทำหน้าที่ควบคุมดูแลการใช้ดุลพินิจของศาลล่าง (Supervisory) และวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ และยิ่งไปกว่านั้นในบางประเทศกลับยิ่งให้ความสำคัญต่อศาลสูงสุดหรือศาลฎีกามาก ด้วยเหตุผลซึ่งวิวัฒนาการจากรากฐานทางประวัติของตน เช่น ประเทศอังกฤษ* และสหรัฐอเมริกา⁹⁸ เป็นต้น การจัดวางระบบศาลออกเป็น 3 ชั้นเช่นนี้ ก็เพื่อเปิดโอกาสให้มีการทบทวนแก้ไขข้อผิดพลาดข้อเท็จจริงชั้นใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการแบ่งออกเป็น 2 ระดับตามลักษณะประการแรกที่พยายามจำกัดบทบาทและหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ให้ถือตามข้อเท็จจริงที่ศาลชั้นต้นได้พิจารณาเท่านั้น สิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงถูกจำกัดแคบลงไป ไม่มีโอกาสที่ศาลอุทธรณ์จะได้ทบทวนข้อเท็จจริงชั้นใหม่ได้ ซึ่งต่างจากประเทศที่เลือกจัดระบบศาลของตนแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ซึ่งบัญญัติกฎหมายให้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาอย่างกว้างขวาง จะมีข้อจำกัดบ้างก็เพียงเล็กน้อยหรือวางข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ออกมาเพื่อแก้ปัญหาดीलันศาล (Caselords) เท่านั้น

⁹⁶ American Jurisprudence "Trial," Vol. 76, 2nd.ed., (New York: The Lawyer Co-operative Publishing Co. Rochester, 1969), pp. 191-192.

⁹⁷ American Jurisprudence "Appeal and Error," Vol. 4, 2nd.ed., p. 532.

* ในประวัติศาสตร์ ศาลสูงสุด (The House of Lord) ของอังกฤษนั้น ทำหน้าที่คอยต่างดูแลอำนาจของกษัตริย์เพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาตลอด

⁹⁸ Hideo Tanaka, The Japanese Legal System p. 467.

3.3 ระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยาน

ในคดีแพ่ง การที่จะวินิจฉัยว่าจำเลยได้โต้แย้งสิทธิของโจทก์อันเป็นการทำผิดหน้าที่ของตนหรือไม่ หรือแม้แต่การที่จะวินิจฉัยตามคำร้องขอของผู้ร้องในคดีไม่มีข้อพิพาท จำเป็นต้องได้ข้อเท็จจริงที่จะใช้ประกอบการวินิจฉัย เสียก่อนในการค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบในการวินิจฉัยนี้ ศาลของประเทศต่าง ๆ ย่อมดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความโดย เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ว่าด้วยพยานหลักฐาน ตามระบบที่ประเทศของตนใช้อยู่⁹⁹ ระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง¹⁰⁰ ซึ่งมีอยู่ 2 ระบบหลัก ดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็น

3.3.1 ระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟัง

พยานของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (The Common Law System)

ระบบที่ใช้ในการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีแพ่งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์* นั่นคือ ระบบกล่าวหาที่เรียกว่า "The Adversary System" อันหมายถึงระบบที่หน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานอยู่แก่คู่ความ คู่ความจะต้องพิสูจน์ความจริง

⁹⁹ชวลิต ไสภณวัต, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ." ตุลพาห 28 (พฤศจิกายน-ธันวาคม, 2524): 36.

¹⁰⁰ Richard May and M.N. Howard, Phipson on Evidence 13th.ed., (London: Sweet & Maxwell, 1982), para. 1-01.

* หมายถึงกฎหมายของประเทศอังกฤษและกฎหมายประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายอังกฤษ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา (ยกเว้นควิเบ็ค) ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น

ต่อศาล ส่วนผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง (Umpire) อย่างเคร่งครัด¹⁰¹ และถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะรักษาประโยชน์ของตนตามกฎหมายลักษณะพยานและกฎหมายวิธีพิจารณาความ¹⁰² ยิ่งไปกว่านั้นระบบนี้ยังมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งคือมีบุคคลธรรมดาซึ่งเรียกว่า ลูกขุน (Jury) เป็นผู้ทำหน้าที่รับฟังและวินิจฉัยข้อเท็จจริงต่างๆ ดังนั้นจึงทำให้กฎหมายลักษณะพยานของประเทศอังกฤษเต็มไปด้วยหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เคร่งครัดมากมาย ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินกระบวนพิจารณาและชี้แนะให้คณะลูกขุน ซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงทราบว่าพยานหลักฐานใดรับฟังได้หรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้ลูกขุนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ เป็นกลางอย่างแท้จริง ป้องกันไม่ให้เกิดการจงใจลูกขุนหรือทำให้ลูกขุนเกิดความเข้าใจผิดหรือสับสนในประเด็นแห่งคดี¹⁰³

แม้ในปัจจุบันการใช้ลูกขุนพิจารณาและวินิจฉัยในข้อเท็จจริงในคดีแพ่งจะถูกจำกัด มีคดีบางประเภทเท่านั้นที่คู่ความมีสิทธิจะให้ลูกขุนพิจารณาได้ก็ตาม* แต่ความเคร่งครัดของหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในกฎหมายลักษณะพยานก็มิได้ลดน้อยลงไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรากฐานของระบบลูกขุน (Jury) ซึ่งมีอิทธิพลอยู่เหนือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ทำให้

¹⁰¹ Sir Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedure Law and Other Essays in Civil Procedure (London: Sweet & Maxwell, 1982), p. 24.

¹⁰² P.F. Smith and S.H. Bailay, The Modern English Legal System, (London: Sweet & Maxwell, 1984), p. 531.

¹⁰³ Ibid, pp. 531-534.

* ได้แก่ คดีหมิ่นประมาท คดีฟ้องเท็จ คดีทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ คดีล่อลวง คดีผิดสัญญาสมรส และคดีฉ้อโกง

กฎหมายลักษณะพยานมีรากฐานของกฎเกณฑ์ที่^{*} ช่วยให้ศาลได้ใช้เป็น เครื่องมืออย่างดียิ่ง สำหรับกลั่นกรองข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้ละเอียดถี่ถ้วน และจากการที่กฎหมายคอมมอนลอว์ มีลักษณะ เป็น "Case Law" กล่าวคือ หลักกฎหมายต่าง ๆ ได้มาจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา (The House of Lords) ในคดีก่อน ๆ (The Doctrine of Judicial Precedent (Stare Decisis))¹⁰⁶ ทำให้ในระยะหลังศาลไม่สามารถหาหลักเกณฑ์ใดมาปรับกับคดีที่เกิดขึ้นใหม่ได้ จึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายลายลักษณ์อักษร^{**} เรียกว่า

---

* กฎเกณฑ์ของกฎหมายลักษณะพยานในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่รู้จักกันทั่วไป และถือเป็นลักษณะเด่นของระบบกฎหมายนี้ ได้แก่ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการห้ามรับฟังพยานบอกเล่า (The Rule Against Hearsay), กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule), และกฎเอกสิทธิพยานบุคคล (Privilege of Witness),

¹⁰⁴
The Doctrine of Judicial Precedent หรือ "Stare Decisis" (to Stand by Things Decided) นี้ หมายความว่าศาลมีพันธะจะต้องตัดสินตามแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลซึ่งเคยตัดสินมาก่อนในเรื่องเดียวกันของศาลที่มีศักดิ์สูงกว่า หรือระดับเคียงคู่กัน (A Court of Equivalent Standing) ส่วนศาลที่มีศักดิ์สูงกว่าย่อมมีอำนาจที่จะกลับหรือแก้แนวคำพิพากษาของศาลตนเองได้ด้วย แต่ก็มีข้อยกเว้นบางประการที่ทำให้ศาลไม่จำเป็นต้องถูกผูกพันตามแนวคำพิพากษาที่มีมาแต่เดิมเสมอไป (รายนละเอียดยุ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ระบบกฎหมายอังกฤษ, 2531 หน้า 167-183.)

**กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statutory Law) ในอังกฤษได้แก่พระราชบัญญัติ (Act) และกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีศักดิ์ต่ำกว่าพระราชบัญญัติ ที่เรียกว่า ดีลิกเกตเต็ด ลิจิสเลชัน (Delegated Legislation) หรือซับบอร์ดิเนต ลิจิสเลชัน (Subordinate Legislation) อาทิเช่น ออร์เดอร์ (Order) รูล (Rule) หรือเรกูเลชัน (Regulation) ซึ่งกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นผู้ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจที่พระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ให้อำนาจไว้

"Statutory Law" ขึ้น ซึ่งได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม (โดยเฉพาะหลังจากที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป) ในส่วนของกฎหมายลักษณะหยานนั้น นอกจากหลักกฎหมาย ซึ่งได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีมาแต่เดิมแล้ว ยังมีหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่อยู่ในระเบียบวิธีพิจารณาความของศาลหลายฉบับ เช่น Rule of the Supreme Court 1965, County Court Rules 1936, Bankruptcy Rule 1952 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลักเกณฑ์ที่ตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติเพื่อใช้บังคับ เช่น Civil Evidence Act 1968 และ Civil Evidence Act 1972 เป็นต้น¹⁰⁵ ด้วยความ เป็น เอกลักษณะหรือลักษณะเด่น เฉพาะตัวของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ที่เป็นกฎหมายที่วิวัฒนามาจากคำพิพากษาของศาลดังกล่าว นั้น จึงทำให้กฎหมายวิธีสบัญญัติในระบบกฎหมายนี้มีความสำคัญยิ่งกว่ากฎหมายสารบัญญัติ¹⁰⁶ ดังนั้น จึงมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายลักษณะหยานอยู่เสมอ¹⁰⁷ แม้กระทั่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใน

¹⁰⁵

Lord Hailsham, Halsbury's Law of England, Vol. 17, 4th.ed., (London: Butterworth, 1976), Table of Statutory Instruments, p. 39-51.

¹⁰⁶ อานินทร์ ทรัพย์วิเชียร, ระบบกฎหมายอังกฤษ 2530, หน้า 4.

¹⁰⁷ Sir Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedure Law and Other Essays In Civil Procedure, p. 5.

ผ่านคอมพิวเตอร์อันล้ำยุค ซึ่งถูกนำมาใช้และเกิดผลกระทบขึ้นในกฎหมายลักษณะพยาน เกิดปัญหาการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา นั้น เขาบัญญัติกฎหมายเพื่อวางหลักเกณฑ์ไว้ใช้บังคับปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในเมื่อไม่สามารถนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานบอกเล่า เดิมที่มีอยู่มาปรับกับปัญหาการใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลได้¹⁰⁸

จากความพร้อมของระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (The Common Law System) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับศาลที่จะวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนนี้ ทำให้ปัญหาข้อเท็จจริงแทบจะยุติในศาลชั้นต้น (Trial Court) เพราะเมื่อได้หลักเกณฑ์ของกฎหมายลักษณะพยานที่สมบูรณ์อันใช้แก้ปัญหาในการรับฟังข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้พร้อมมูล ย่อมทำให้ศาลสามารถถ่วงถ่วงปัญหาข้อ

¹⁰⁸ ในอังกฤษนั้นปัญหาในการรับฟังพยานเอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลจะต้องเผชิญกับกฎหมายหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence Rule) และกฎหมายบอกเล่า (Hearsay Rule) อังกฤษจึงได้ออกกฎหมายเพื่อที่จะรับฟังเอกสารจากคอมพิวเตอร์โดยถือว่าเป็นข้อยกเว้นพยานบอกเล่า คือพระราชบัญญัติพยานทางแพ่ง ค.ศ. 1968 (Civil Evidence Act 1968) พระราชบัญญัติทางอาญา ค.ศ. 1965 (Criminal Evidence Act 1965) และต่อมาในปี ค.ศ. 1984 ก็ได้บัญญัติกฎหมายใหม่ คือพระราชบัญญัติตำรวจและพยานทางอาญา ค.ศ. 1984 (Police and Criminal Evidence) ส่วนสหรัฐอเมริกา ปัญหาในการรับฟังพยานพยานเอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาลสำหรับศาลสหรัฐนั้นอิงอยู่กับหลักเกณฑ์ในกฎข้อ 602 ของ The Federal Rules of Evidence (รายละเอียดดู เลิศลักษณ์ ปานเลิศ, "การใช้เอกสารจากคอมพิวเตอร์เป็นพยานในศาล," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 17 และ หน้า 51.))

เท็จจริงต่าง ๆ ได้ละเอียดถี่ถ้วน ปราศจากข้อกังขาของคู่ความทั้งสองฝ่าย คดีแห่งส่วนใหญ่ จึงยุติลงที่ศาลชั้นต้น (Trial Court) การอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปในปัญหาข้อเท็จจริงจึงมีน้อย เช่นนี้จึงเป็นปัจจัยให้สามารถจำกัดสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้มาก (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาลสูงสุด)

3.3.2 ระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานของระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ (The Civil Law System)

ระบบที่ใช้ในการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีแห่งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (The Civil Law System) นั้น ได้แก่ ระบบไต่สวน "The Inquisitorial System"¹⁰⁹ ซึ่งเดิมมีลักษณะที่ผู้มีอำนาจปกครองดูแลทางศาสนา ได้ทราบว่าบุคคลผู้เป็นสมาชิกในสังคมของตนกระทำการอันมิชอบ เช่น เป็นชู้กัน หรือประทุติ นอกศาสนาจะมีผู้มากล่าวหาฟ้องร้องหรือไม่ก็ดี ผู้ที่ปกครองก็ต้องชวนชวนค้นหาให้รู้เท็จ และจริงให้จงได้ การพิสูจน์พยานหลักฐานของระบบไต่สวนจึงไม่มีใครมีหลักเกณฑ์เคร่งครัดดังเช่นระบบกล่าวหา เพราะมุ่งหวังเอาผลที่จะได้รู้ถึงความเท็จและจริงมากกว่า¹¹⁰ แต่ต่อมาได้มีการปรับปรุงระบบการค้นหาความจริงในระบบไต่สวนที่ใช้อยู่ โดยนำหลักที่เป็นข้อดีของระบบกล่าวหา (The Adversary System) มาผสมใช้ ซึ่งฝรั่งเศสหลังการปฏิวัติใหญ่เป็นประเทศแรกที่นำข้อดีของทั้งสองระบบมาใช้ในปี ค.ศ. 1808¹¹¹ และต่อมาประเทศเยอรมันเมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ZPO) ขึ้นใช้ในปี 1877 ก็ได้้นำหลักที่เป็นข้อดีของ

¹⁰⁹ Peter Herzog, Civil Procedure in France, (Hague: Martinus Nijhoff, 1967), p. 306.

¹¹⁰ ประมุข สุวรรณกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (ธนบุรี: สุทธิสารการพิมพ์, 2515), หน้า 2-3.

¹¹¹ ชวลิต ไสภณวัต, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ," หน้า 40.

ระบบกล่าวหาของคอมมอนลอว์บัญญัติไว้เช่นกัน¹¹² ได้แก่หลักที่ให้เอกชนฟ้องคดีเองได้ (The Principle of Party Prosecution)¹¹³ หลักที่ให้อ่านาคำฟ้องทั้งสองฝ่าย ในการดำเนินคดีอย่างเท่าเทียมกัน (The Principle of Party Presentation) โดยศาลจะวางตัว เป็นกลางและรับฟังพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความทั้งสองฝ่าย เสนอมาเท่านั้น เว้นแต่ในคดีไม่มีข้อพิพาท ศาลจึงจะใช้อ่านาค้นหาความจริงอย่างกว้างขวาง (The Principle of Judicial Investigation) โดยไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ¹¹⁴ หลักการเสนอพยานหลักฐานด้วยวาจาได้ (The Principle of Orality) และหลักการดำเนินคดีโดยเปิดเผย (The Principle of Publicity)¹¹⁵

หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของกฎหมายลักษณะพยานของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นี้ บัญญัติไว้เป็นส่วนหนึ่งของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและมีบางส่วนที่ต้องอาศัยบทบัญญัติและข้อสันนิษฐานทางกฎหมายต่าง ๆ ของกฎหมายสารະบัญญัติ เช่น เรื่องการกระทำความผิดจะตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายใด¹¹⁶

¹¹² Peter Gottwald, "Simplified Civil Procedure in West Germany," The American Journal of Comparative Law, Vol. 34, No.2, (Spring, 1986), p. 687.

¹¹³ E.J. Cohn, Manual of German Law, Vol. 2, p. 177.

¹¹⁴ ในฝรั่งเศสก็เช่นกัน กรณีที่เป็นคดีแพ่งระหว่างเอกชนด้วยกัน ศาลจะวางตัวเป็นกลางดังเช่นศาลในระบบกล่าวหาของคอมมอนลอว์ แต่ในคดีแพ่งที่รัฐเข้ามาเป็นคู่ความ ศาลจะใช้อ่านาค้นหาความจริงอย่างกว้างขวาง

See James Beardsley, "Proof of Fact in French Civil Procedure;" The American Journal of Comparative Law Vol.34, No.3, (Summer, 1986), pp. 462-463.

¹¹⁵ E.J. Cohn, Manual of German Law, Vol.2, p. 219.

¹¹⁶ Peter Herzog, Civil Procedure in France p. 305.

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานของประเทศที่ใช้ระบบซีวิลลอว์ จะได้รับเอาข้อดีและหลักการบางอย่างของระบบคอมมอนลอว์มาใช้ก็ดี แต่ทว่าก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนในการให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดได้อย่างกว้างขวาง (The Principle of Free Appreciation of Evidence)¹¹⁷ ไว้อย่างเหนียวแน่น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการห้ามรับฟังพยานบอกเล่าและไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยืนยันความถูกต้องของพยานหลักฐาน (Corroboration of Evidence) ดังเช่นระบบการรับฟังพยานของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ดังนั้นศาลจึงรับฟังพยานหลักฐานได้ทั้งหมด ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นว่าพยานบอกเล่ารับฟังได้หรือไม่ เมื่อไม่มีปัญหาในการรับฟังพยานหลักฐานในศาลแล้ว จึงทำให้การวินิจฉัยประเด็นในคดีไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายต่าง ๆ ไม่เกิดความสับสน เพราะหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน เป็นไปตามแนวทางเดียวกัน ไม่มีปัญหาว่าพยานบอกเล่าชนิดนี้รับฟังได้แต่พยานบอกเล่าอีกประเภทหนึ่งรับฟังไม่ได้ ดังที่เป็นปัญหาในกฎหมายลักษณะพยานของไทยอยู่ในเวลานี้ ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

เมื่อระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น เยอรมัน และฝรั่งเศส เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ไม่เกิดปัญหาคความไม่แน่นอนของหลักกฎหมายพยาน เช่นนี้ เป็นปัจจัยให้ศาลสามารถวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้อย่างชัดเจน จึงทำให้ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่าง ๆ จบลงที่ศาลชั้นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับการที่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น เยอรมัน และฝรั่งเศส ใช้ระบบอนุญาตฎีกา คือให้สิทธิอุทธรณ์ เพียงครั้งเดียวทั้งในปัญหาข้อเท็จจริง และข้อกฎหมาย และอนุญาตให้ฎีกาได้แต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ¹¹⁸

¹¹⁷ E.J.Cohn, Manual of German Law Vol.2, pp. 176-179.

¹¹⁸ Peter Herzog and Delmar Karlen, op.cit. p. 45.

3.3.3 ระบบและวิธีการของกฎหมายว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานของไทย

ประเทศเราได้ใช้กฎหมายลักษณะพยานตามระบบกล่าวหาตลอด ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้มีกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 เกิดขึ้น¹¹⁹ แต่ระบบและวิธีการว่าด้วยการรับฟังพยานหลักฐานของไทยก็ยังคงใช้ระบบกล่าวหาเหมือนเดิม จะมีข้อแตกต่างจากเดิมคือมีหลักเกณฑ์ข้อจำกัดในการรับฟังพยานบอกเล่า ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่ถูกกำหนดขึ้นตามแนวคิดของระบบกล่าวหา (Accusatorial System) อันได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายอังกฤษ ซึ่งถือว่าการพิจารณาคดีมีลักษณะเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความ ศาลต้องวางตน เป็นกลางคล้ายกรรมการคอยพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอ เข้าสู่สำนวนศาล เพื่อสนับสนุนข้อต่อสู้ของตน ซึ่งรูปแบบการพิจารณาคดีดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีกฎเกณฑ์กำหนดคุณลักษณะของพยานหลักฐานที่คู่ความจะนำเสนอขึ้น ว่าพยานหลักฐานชนิดใดบ้างที่คู่ความจะอ้าง เป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนไม่ได้¹²⁰ ดังนั้นในกฎหมายลักษณะพยาน ร.ศ. 113 จึงมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับบทคัดพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบอกเล่าปรากฏอยู่ในกฎหมายอย่างชัดเจน อยู่ในหมวดที่ 9 ข้อ 16 ว่า "อนึ่งคู่ความทั้งสอง อ้างพยาน (แต่) พยานให้การว่ามีได้เห็นแก่จักขุ มิได้ยินแก่โสต เป็นผู้มีความบอกเล่าจึงรู้ ท่านว่าทิวพยานก็ดี อุตพยานก็ดี อุตริพยานก็ดี ท่านมิให้ฟังเอาพยานนั้นเลย"

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2478 พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและอาญา มาตรา 4 ได้บัญญัติ "ให้ยกเลิกบรรดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับประมวลกฎหมายนี้

¹¹⁹ ประมวล สุวรรณศร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน หน้า 3-4.

¹²⁰ กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า "The Exclusionary Rules": (รายละเอียด ดู จริฎ ภัคดีธนากุล. "บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย."

วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 6 (กันยายน-ตุลาคม, 2524) 3: 1-2.)

อัน เป็นผลให้หลักกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่าที่เคยมีอยู่ขัดแย้งแต่เดิม ต้องลงเลือกไป เพราะตามกฎหมายใหม่นั้นห้ามมีบทบัญญัติห้ามรับฟังพยานบอกเล่าไว้แจ้งชัดไม่ คงมีเพียงมาตรา 95 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งบัญญัติว่า "ห้ามมิให้ยอมรับพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้น... (2) เป็นผู้ที่ได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวใน เรื่องที่จะให้การ เป็นพยานนั้น มาด้วยตนเองโดยตรง...." ส่วนในคดีอาญากลับมีบัญญัติไว้ในมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า "พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีผิด หรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้...."

การที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายมีเพียงเท่านี้ ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนว่าพยานบอกเล่านี้จะรับฟังเป็นพยานได้หรือไม่ แต่โดยสภาพแล้วกฎหมายวิธีพิจารณาความของไทยมีลักษณะพิเศษ คือ มีรูปแบบเป็นระบบประมวลกฎหมาย แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการสืบพยานและวิธีพิจารณาคดีในกาลนั้นได้มีบทบัญญัติวางเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการไว้เช่นเดียวกับระบบกฎหมาย Anglo-American¹²¹ (1) พยานต้องสาบานหรือปฏิญาณตน¹²² (2) ต้องเปิดความต่อหน้าศาลและคู่ความฝ่ายตรงข้าม¹²³ และ (3) ต้องให้โอกาสคู่ความฝ่ายตรงข้ามถามค้าน¹²⁴ ด้วยเหตุนี้จึงยอมจำเป็นที่จะต้องมีบทตัดพยานบอกเล่าควบคู่อยู่ในกฎหมาย

¹²¹ จรัญ ภักดีธนากุล, "แนวการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่า," วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 7 (ตุลาคม, 2525) 3: 66.

¹²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 112.

¹²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36 และ 106, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172, และคำพิพากษาฎีกาที่ 1573/2521.

¹²⁴ จรัญ ภักดีธนากุล, "แนวการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยานบอกเล่า," หน้า 68.

ไทยด้วย แต่เมื่อกฎหมายปัจจุบันตกอยู่ในสภาพที่ไม่แน่นอน และหาหลักยึดทางใดทางหนึ่งไม่ได้ ทำให้นักกฎหมายไทยมีความเห็นแตกต่างกันว่าพยานบอกเล่านั้นจะรับฟัง เป็นพยานได้หรือไม่ หรือ อีกนัยหนึ่ง เราไม่อาจพูดได้อย่างแน่นอนว่าเรามี Rules Against Hearsay เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายหรือไม่ ซึ่งขณะที่เรากำลังเถียงกันในข้อนี้อยู่นั้น โลกได้ก้าวไกลจนผ่านปัญหาเกี่ยวกับเรื่อง ความหมายของพยานบอกเล่า, คำกล่าวโดยปริยาย (Implied Assertion) ข้อยกเว้นที่ควรจะมีของบทคัดพยานบอกเล่า, และน้ำหนักของพยานบอกเล่า ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากกว่าปัญหาปัจจุบันของเราทั้งสิ้น

ความบกพร่องของกฎหมายที่เป็นอยู่นี้ ก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับขบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย เพราะแม้แต่ศาลเองก็ยังคงประสบปัญหาอันเนื่องมาจากความไม่แน่นอนของกฎหมายในเรื่องนี้ ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นฝ่ายที่เห็นว่าพยานบอกเล่ารับฟังไม่ได้ และได้สั่งตัดพยานบอกเล่าออกไปจะโดยวิธีไม่ยอมจดข้อความที่เป็นคำบอกเล่าในชั้นสืบพยานหรือโดยวิธีไม่รับฟัง เป็นพยานในชั้นพิพากษาคดีก็ตาม มักจะต้องสะดุ้งทุกครั้งที่ได้พบคำพิพากษาศาลฎีกาในแนวที่เห็นว่าพยานบอกเล่านั้นรับฟังเป็นพยานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่อุทธรณ์ฎีกาไปจากคดีที่ตนตัดสินเอง ส่วนศาลฎีกานั้นดูจะกระอักกระอ่วนใจอยู่ไม่น้อยที่บางครั้งปรากฏว่าในเวลาไล่เลี่ยกัน คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับหนึ่งตัดสินว่าพยานบอกเล่ารับฟังได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้าม¹²⁵ แต่คำพิพากษาศาลฎีกาอีกฉบับหนึ่งกลับตัดสินว่าพยานบอกเล่ารับฟังไม่ได้¹²⁶ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้คู่ความซึ่งรวมทั้งพนักงานอัยการและทนายความทั้งหลายไม่อาจมั่นใจได้เลยว่าพยานบอกเล่าที่สนับสนุนคดีของตนหรือฝ่ายตรงข้ามอยู่นั้น จะใช้เป็นพยานหลักฐานตามกฎหมายได้หรือไม่ ถ้าเป็นพยานบอกเล่าที่เป็นประโยชน์แก่ตน และตัวเข้าใจว่าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมายแล้วในที่สุด ศาลตัดสินว่ารับฟังเป็นพยานไม่ได้ คู่ความฝ่ายนี้อาจต้องแก้คดีไป

¹²⁵ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1133/2516, 1155/2521 และ 3041/2522.

¹²⁶ ดู คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1264/2514, และ 1120/2521.

เพราะพยานหลักฐานอื่นน้ำหนักไม่พอก็ได้ หรือในกรณีที่ฝ่ายตรงข้ามอ้างพยานบอกเล่าเข้ามา คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งย่อมไม่แน่ใจว่าควรจะตามก้านให้ปรากฏ เพียงว่าพยานนั้น เป็นพยานบอกเล่า ก็พอ หรือจะต้องตามก้านและนำพยานหลักฐานอื่นมาสืบ เพื่อทำลายน้ำหนักของพยานบอกเล่าด้วย เพราะถ้าจะตามก้านเพียงให้ปรากฏว่าเป็นพยานบอกเล่าแล้วในชั้นพิพากษาศาลกลับเห็นว่าพยานบอกเล่ารับฟังได้ คู่ความฝ่ายนี้ก็ย่อมจะเสียประโยชน์ในทางคดีไป

จะเห็นได้ว่าเมื่อหลักเกณฑ์ในกฎหมายพยานต่าง ๆ ยังขาดความแน่นอนก่อปัญหาในการวินิจฉัย จนทำให้คำพิพากษาศาลฎีกาต้องตัดสินออกมาเป็นหลายแนวทาง ย่อมเป็นการยากที่จะสามารถจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ เพราะคู่ความย่อมเกิดความ เชื่อว่าคดีของตนที่ศาลชั้นต้นตัดสินให้ตนแพ้ในประเด็นสำคัญ เมื่อถึงชั้นฎีกาศาลฎีกาอาจตัดสินเห็นไปในอีกทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลให้ตนกลับเป็นฝ่ายชนะคดีก็เป็นได้

๓.4 ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษา

ดังเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกากันมานั้น มาจากการที่ประชาชนขาดความ เชื่อมั่นและศรัทธาต่อศาลชั้นต้น¹²⁷ ซึ่งศาลชั้นต้นในที่นี้คงจะหมายถึงตัวผู้พิพากษาศาลชั้นต้นนั่นเอง จึงเกิดปัญหาว่าเพราะเหตุใดประชาชนจึงขาดความ เชื่อมั่นและศรัทธาต่อผู้พิพากษาศาลต้น และทำอะไรจึงจะทำให้ประชาชน เลื่อมใสและศรัทธาต่อผู้พิพากษาศาลต้นได้ ปัญหาเหล่านี้มิได้เกิดขึ้น เฉพาะแต่ในบ้านเราเท่านั้น ต่างประเทศก็ประสบกับปัญหาเหล่านี้เช่นกัน เพียงแต่อาจจะน้อยกว่าบ้านเรา เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ผู้พิพากษาถูกวิจารณ์ว่า เป็นพวกหัวเก่าไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ และไม่ค่อยสนใจทางวัฒนธรรม ยกเว้น เรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาชีพผู้พิพากษา นอกจากนั้นก็ยังไม่มีสนใจที่จะเปิดหูเปิดตาให้กว้างขวางขึ้น¹²⁸ ในประเทศฝรั่งเศส ในทัศนะของ

¹²⁷ สดตีย์ เล็งไธสง, "ทางแก้ปัญหาดังกล่าวในศาลสูง (รายงานการศึกษา รายงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน)." บทบัญญัติ 38 (2524) 2: 166.

¹²⁸ วิสาร พันธนะ, ขนิษฐา ธรรมาชีวะ, "คุณสมบัติตุลาการ," คุณหา (พฤษภาคม-มิถุนายน) : 64.

Casamayor ภาพพจน์ของผู้พิพากษาล้วนเป็นในทางลบ ต่ำหิดตรง ๆ ว่า ผู้พิพากษาฝรั่งเศสมีความคิดอ่านอย่างข้าราชการพลเรือน คือเป็นกบฏไบร่าม ความรู้ความสามารถธรรมดาขาดความคิดสร้างสรรค์ ไม่ยอมสำรวจตนเอง เป็นบุคคลที่ยึดมั่นอยู่แต่ในหลักการเก่า ๆ

สำหรับผู้พิพากษาของอังกฤษนั้น ¹²⁹ Henry Cecil อดีตผู้พิพากษาศาล County Courts ได้รวบรวมความคิดเห็นของบุคคลหลายอาชีพและต่างวัย ที่มีต่อผู้พิพากษาอังกฤษไว้ เช่น ความเห็นของ George Orwell นักเขียนที่มีชื่อของอังกฤษ ให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้พิพากษาซึ่งเขาเรียกว่า "Evil Old Man" ว่าเป็นบุคคลที่ไม่สนใจต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกเลย มีแต่ทำหน้าที่ตีความและใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

สำหรับประเทศไทย โดยทั่ว ๆ ไปผู้พิพากษาปฏิบัติหน้าที่อยู่ในเกณฑ์ที่เดียว แต่ก็ยังมีเสียงร้องเรียนเกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาอยู่บ้าง เหมือนกัน และมีผู้พิพากษาเพียงไม่กี่คนเท่านั้นเองที่เป็นผู้ก่อให้เกิดเสียงร้องเรียนดังกล่าว และผู้พิพากษาที่ไม่ดีมักจะถูกเป็นข่าว เสมอจึงทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อผู้พิพากษา และนอกจากสาเหตุในเรื่องความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของผู้พิพากษาบางคนแล้ว สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนไม่ค่อยจะเสื่อมใสศรัทธาต่อผู้พิพากษาศาลชั้นต้นก็คือ ไม่เชื่อถือในความสามารถของตัวผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น เป็นผู้พิพากษาอ่อนอาวุโส ¹³⁰ ซึ่งปัญหานี้เกิดจากระบบการคัดเลือกและฝึกอบรมผู้พิพากษาของไทยนั่นเอง

¹²⁹ ชวลิต อรรถศาสตร์, "เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับผู้พิพากษาอังกฤษ," วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (มกราคม-เมษายน 2521): 130.

¹³⁰ หลวงจรัสญ เนติศาสตร์, "แนวความคิดในการปรับปรุงราชการศาลยุติธรรม," ใน คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2518), หน้า 8. (ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงจรัสญ เนติศาสตร์)

ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษานั้นเป็น เรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะ การคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็นผู้พิพากษานั้น มีผลต่อสถาบันศาลอันเป็นที่พึ่งแก่ประชาชน ซึ่งเป็น สถาบันที่อำนวยความสะดวกให้แก่สังคมของประเทศ ดังนั้นในแต่ละประเทศจึงได้สร้างกฎเกณฑ์ และระเบียบในการคัดเลือก แต่งตั้ง และถอดถอนผู้พิพากษาในประเทศของตนตามแนวความคิด ที่เห็นว่าจะทำให้ได้ผู้พิพากษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่สุด ให้สอดคล้องกับระบบกฎหมาย สังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศของตน ยังผลให้หลายประเทศมีกฎเกณฑ์ในการคัดเลือก แต่งตั้ง ถอดถอน ให้อุณ ให้อิทธิพล ผู้พิพากษาที่แตกต่างกันออกไป

ในประเทศอังกฤษ การแต่งตั้งผู้พิพากษาส่วนใหญ่คัดเลือกมาจาก เเนติบัณฑิตผู้ปฏิบัติงานมาแล้วนานปี ผู้ที่มีบทบาทในการคัดเลือกผู้พิพากษาของอังกฤษคือ Lord Chancellor ซึ่งเป็นประมุขฝ่ายตุลาการ เป็นผู้ถวายคำแนะนำแก่พระมหากษัตริย์ให้ทรง โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง¹³¹ ส่วนการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสูง พระมหากษัตริย์ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี¹³²

¹³¹ มานิตย์ สุธาพร, "การคัดเลือกและฝึกอบรมผู้พิพากษาในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 172.

¹³² วิชา มหาคุณ, "การเลือกสรรตุลาการรอบโลก," บทบัณฑิตย 32 (2518) 3: 641-642.

ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น แบ่งการคัดเลือกผู้พิพากษาออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับสหรัฐ กับระดับมลรัฐ การคัดเลือกผู้พิพากษาของสหรัฐ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา หมวดที่ 2 มาตรา 2 บัญญัติว่า การแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลสหรัฐไม่ว่าในลำดับใด (ไม่ว่าศาลสูงสุด ศาลอุทธรณ์ หรือศาลชั้นต้น) เป็นอำนาจของประธานาธิบดี โดยคำแนะนำและยินยอมของวุฒิสภา¹³³ ส่วนการคัดเลือกผู้พิพากษาของมลรัฐนั้น วิธีการคัดเลือกของแต่ละมลรัฐไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เหตุการณ์และแนวความคิดทางการเมือง โดยสรุปวิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาในระดับมลรัฐมีอยู่ 3 แบบคือ 1. วิธีการแต่งตั้ง (Appointment) 2. วิธีการเลือกตั้ง (Election) และ 3. วิธีการมิสซูรี (Missouri Plan)¹³⁴

สำหรับประเทศฝรั่งเศสและสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนั้นใช้วิธีสอบคัดเลือก¹³⁵ ซึ่งประเทศไทยเราก็ใช้วิธีคล้ายกับประเทศฝรั่งเศสและสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน เช่นกันคือ ใช้ระบบสอบแข่งขันจากผู้มีความรู้ทางกฎหมาย โดยต้องมีพื้นฐานความรู้และความชำนาญตามที่กฎหมายกำหนดและผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติและความประพฤติจากคณะกรรมการตรวจสอบแล้ว เมื่อสอบได้แล้วก็บรรจุเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา และต้องเข้ารับการอบรมเป็นเวลา 2 ปี¹³⁶ เมื่อผลการอบรมเป็นที่พอใจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจึงเสนอชื่อให้ ก.ต.* ให้ความเห็นชอบและนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

¹³³ มานิตย์ สุธาพร, "การเปลี่ยนระบบโครงสร้างของศาลกับการคัดเลือกผู้พิพากษา," ดูสพาท 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2527) 31-43.

¹³⁴ เป็นวิธีการคัดเลือกโดยใช้วิธีการแต่งตั้งและวิธีเลือกตั้งมาประยุกต์ใช้ประกอบกัน (รายละเอียดดู มานิตย์ สุธาพร, การคัดเลือกและฝึกอบรม ผู้พิพากษาในประเทศไทย, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทระดับปริญญาตรี ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 114-127.

¹³⁵ รายละเอียดดู มานิตย์ สุธาพร, "การเปลี่ยนระบบโครงสร้างของศาลกับการคัดเลือกผู้พิพากษา," หน้า 137 และ 147.

¹³⁶ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2521 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2528, มาตรา 18.

* หมายถึง คณะกรรมการตุลาการ

ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาไม่ว่าจะใช้วิธีการแต่งตั้งหรือการสอบคัดเลือกก็ตามล้วนแต่มีข้อดีทั้งสิ้น แต่สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับการคัดเลือกผู้พิพากษาของไทยคือเรื่องคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครสอบ เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาและเรื่องระยะเวลาในการฝึกอบรมผู้พิพากษา

คุณสมบัติประการหนึ่งของผู้มีสิทธิสมัครสอบ เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาคือต้องสอบผ่าน เนติบัณฑิต เช่นเดียวกับในประเทศเยอรมัน แต่ต่างกันที่ว่าในประเทศไทย เนติบัณฑิตที่ประสงค์จะเป็นผู้พิพากษาคือต้องสอบคัดเลือกอีกครั้งหนึ่งโดยกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้ดำเนินการสอบ แต่ในประเทศเยอรมันไม่มีการสอบเป็นผู้พิพากษาโดยตรง บุคคลที่สอบเนติบัณฑิตได้และมีคุณสมบัติในการทำงานมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี มีสิทธิได้รับเลือกเป็นผู้พิพากษาในประเทศเยอรมัน เนติบัณฑิตเป็นที่เชื่อถือและรับรองว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ การสอบและการฝึกอบรมเป็นไปอย่างเข้มงวดและใช้เวลาถึง 3 ปี แต่การอบรมของสำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภาในประเทศไทยมีหลักสูตรอบรมเพียง 1 ปี และอบรมแต่ภาคทฤษฎี เช่นเดียวกับสอบในมหาวิทยาลัย ขาดภาคปฏิบัติและวิทยาการบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมาย การศึกษาอบรมจึงมีลักษณะเป็นการเข้าช้อนกับในมหาวิทยาลัย ดังนั้นเนติบัณฑิตในประเทศไทยจึงไม่มีประสิทธิภาพและความสามารถเพียงพอที่จะปฏิบัติงานทางศาลโดยเป็นผู้พิพากษาหรืออัยการได้¹³⁷ ส่วนระยะเวลาในการฝึกอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษาของไทยเพียง 2 ปีนั้นเมื่อเทียบกับการฝึกอบรมผู้ช่วยผู้พิพากษาในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งใช้เวลาถึง 10 ปี¹³⁸ แล้วจะพบว่าระยะเวลาในการฝึกอบรมของไทยนั้นไม่น่าจะเพียงพอที่จะสร้างความชำนาญให้แก่ผู้ช่วยผู้พิพากษา ในอันที่จะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชนได้

¹³⁷ มานิตย์ สุภาพร, "การคัดเลือกและการฝึกอบรมผู้พิพากษาในประเทศไทย," : 189.

¹³⁸ ชัยชาญ วิบุลคิลป์ และ เสรี ชุณหถนอม, "รายงานการดูงานศาล ณ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลีและสิงคโปร์," อุลพาท (พฤษภาคม-มิถุนายน 2522): 16-19.

3.5 บทบาทของศาลสูง

เป็นที่ยอมรับกันว่า เดิมทีศาลสูงสุดของประเทศต่าง ๆ มักจะทำหน้าที่หลัก 2 ประการ ประการแรกได้แก่ ตรวจสอบแก้ไขความผิดพลาดของศาลล่าง (The Error-Correcting Function) ประการที่สอง ได้แก่ การทำหน้าที่วางแนวการตีความในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญหรือการวางหลักกฎหมาย (The Precedent-Setting Function)¹³⁹ นอกจากนี้บทบาทและหน้าที่หลักสองประการดังกล่าวแล้ว ในประเทศไทยศาลสูงยังมีบทบาทและหน้าที่วางและพัฒนาระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธุรการและวิธีพิจารณาความอีกด้วย เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศอังกฤษสหรัฐอเมริกา¹⁴⁰ เป็นต้น

แต่ในปัจจุบัน ศาลสูงของประเทศต่าง ๆ มีแนวโน้มว่า ศาลสูงสุดจะไม่ทำหน้าที่ประการแรก แต่จะทำเฉพาะประการหลัง ที่เห็นได้ชัดก็คือประเทศฝรั่งเศส ซึ่งได้จัดศาลฎีกา (The Court of Cassation) ของงานไว้ทำหน้าที่วางแนวการตีความกฎหมายและการใช้กฎหมายให้เป็นแนวเดียวกันเท่านั้น¹⁴¹

บทบาทและหน้าที่หลักทั้งสองประการดังกล่าวนี้ล้วนแต่มีผลต่อการให้และการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาทั้งสิ้น กล่าวคือ หากประเทศไทยยังถือว่า ศาลสูงสุดของตนยังมีบทบาทและหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาด (The Error-Correcting Function)

¹³⁹ John A. Martin and Elizabeth A. Prescott, Appellate Court Delay, (Virginia : A Publication of the National Center for State Courts Williamsburg, 1981), p. 73.

¹⁴⁰ กนก อินทร์ทรัพย์, "วิธีพิจารณาความกับศาลในสหรัฐอเมริกา," อุทธรณ์ 5 (กันยายน-ตุลาคม) 26-66.

¹⁴¹ Amos, Maurice Sheldon, Introduction to French Law, 3 ed, pp. 8-9.

ก็จะให้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกาอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ศาลสูงได้มีโอกาสตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ แต่การเน้นบทบาทของศาลสูงสุดในการทำหน้าที่ตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดเช่นนี้ แม้จะมีผลดีในแง่ความยุติธรรม ก็เป็นการสร้างหลักประกันความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนสูงสุดว่าเขาได้รับความยุติธรรมจากการได้รับการพิจารณาตัดสินของตนถึง 3 ศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา¹⁴² ในทางตรงกันข้าม การเน้นบทบาทของศาลสูงสุด เช่นนี้ อาจก่อให้เกิดผลเสียที่ตามมาได้เช่นกัน คือ ทำให้ประ เหมินรู้สึกว่าคุณค่าของตนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาถึง 3 ศาล ดังนั้นก็ย่อมต้องการจะใช้สิทธิของตนจนถึงที่สุด คือตนจะยอมรับผลของคดีต่อเมื่อได้รับการตัดสินคดีจากศาลสูงสุดแล้ว เท่านั้น¹⁴³ ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ เกิดปัญหาคดีล้นศาล (Caseloads) ทำให้การอำนวยความยุติธรรม เป็นไปอย่างล่าช้า¹⁴⁴ และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ทำให้คำพิพากษาศาลชั้นต้น และคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ขาดความศักดิ์สิทธิ์ เพราะประชาชนยินดีที่จะฟังแต่คำพิพากษาของศาลฎีกา เพราะเชื่อว่าศาลสูงสุดเท่านั้นที่น่าเชื่อถือและวางใจได้¹⁴⁵ นอกจากนี้การเน้นบทบาทของศาลสูงสุดในการตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาด ยังทำให้ความสำคัญของศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีหน้าที่คอยตรวจสอบดูแลแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้นโดยตรงลดน้อยลง¹⁴⁶

¹⁴² Peter E. Herzog and Delmar Karlen, "Attacks on Judicial Decisions," in Civil Procedure, Vol. 16: International Encyclopedia of Comparative Law, ed. International Association of Legal Science (Hague, Boston, London : Martinus Nijhoff, 1984): 8.

¹⁴³ Richard A. Posner, The Federal Courts : Crisis and Reform, (U.S.A. : Harvard University Press, 1985) : 89.

¹⁴⁴ Sir Jack I.H. Jacob, op. cit., p. 93.

¹⁴⁵ Storey, Moorfield, The Reform of Legal Procedure, (New Heaven : Yale University Press, 1916), p. 149.

¹⁴⁶ Ibid., p. 150.

สำหรับบทบาทและหน้าที่ในการวางแนวการตีความในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ หรือการวางหลักกฎหมาย (The Precedent-Setting Function) นั้น ประเทศต่าง ๆ มักจะให้ศาลสูงสุดของตนมีบทบาทในประการหลังมากที่สุดนี้ การเน้นบทบาทและหน้าที่เช่นนี้มี ผลให้จำต้องจำกัดสิทธิอุทธรณ์ชั้นที่สุด หรือการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงเสีย เพื่อให้ศาลสูงสุด ได้มีโอกาสพิจารณาแต่เฉพาะคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ¹⁴⁷ และให้ความสำคัญ แก่บทบาทของศาลชั้นต้น (Trial Court) ในการพิจารณาคดี เพราะถือว่าเป็นศาลที่รับฟัง ข้อเท็จจริงมาตั้งแต่ต้น ความเชื่อของระบบศาลในต่างประเทศเช่นนี้ สืบเนื่องมาจากศาลชั้นต้น ในต่างประเทศนั้นมีกลไกซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยในการพิจารณา คือ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย คอมมอนลอว์ (The Common Law System) จะใช้ระบบลูกขุน เป็นเครื่องมือในการวินิจฉัย

---

¹⁴⁷Peter E. Herzog and Delmar Karlen, "Attack on Judicial Decision," in Civil Procedure, Vol. 16 : International Encyclopedia of Comparative Law, p. 45.

ปัญหาข้อเท็จจริง¹⁴⁸ เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (The Civil Law System) เช่น ในประเทศเยอรมัน นั้น ก็จะมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา (เรียกว่า (Schoeffen) เข้ามาร่วมพิจารณากับผู้พิพากษาอาชีพ เพื่อทำหน้าที่ช่วยวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง¹⁴⁹

3.6 บทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติ

การจำกัดสิทธิอิทธิพล ฎีกา จะกระทำได้นั้น จำเป็นต้องเสนอเป็นร่างพระราชบัญญัติขอแก้ไขบทบัญญัติที่มีอยู่เดิมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งจะต้องอาศัย

¹⁴⁸ ปัจจุบันการใช้ลูกขุนในการพิจารณาคดีแห่งนั้นถูกจำกัด ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติ เดอะ แอดมินิสเตรชัน ออฟ จัสติส (มิสเซลเลนเชียส) แอคท์, 1955 (The Administration of Justice (Miscellaneous) Act 1955) บัญญัติว่า คู่ความมีสิทธิที่จะให้ลูกขุนพิจารณาคดีแห่งใดก็ได้เฉพาะคดีหมิ่นประมาท คดีฟ้องเท็จ คดีทำให้เสื่อมเสียอิสรภาพ คดีล่อลวง คดีผิดสัญญาสมรสและคดีฉ้อโกงเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระบบลูกขุน (Jury) จะได้เสื่อมความนิยมไปจากที่เคยเป็นอยู่ในคริสต์ศตวรรษก่อน ๆ ก็ตาม ก็ยังถือกันว่า ระบบลูกขุนเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่ง (ราชละเอียดยุทธศาสตร์ ธานีวิเชียร, ระบบกฎหมายอังกฤษ (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 265-268. และ P.F. Smith and S.H. Bailay, The Modern English Legal System, p. 531.))

¹⁴⁹ สุธรรม ภัทธากม, "ระบบงานศาลไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ," บทสันติดย 26 (2512) 4: 846.

กระบวนการทางฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการหรือศาลไม่มีอำนาจออกกฎหมายแก้ไขเปลี่ยนแปลง
บทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ ซึ่งต่างจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่ให้
ศาล เป็นผู้วางระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความได้¹⁵⁰

การเสนอกฎหมายแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น กระทรวง
ยุติธรรม เป็นผู้ดำเนินการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและ
เสนอในนามของคณะรัฐมนตรี เพื่อเสนอไปยังรัฐสภา เมื่อเรื่องมาถึงสภาแล้วร่างกฎหมาย
นี้ก็จะได้รับการพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา หากได้รับความเห็นชอบเรียบร้อยแล้ว
นายกรัฐมนตรีก็จะนำร่างพระราชบัญญัตินี้ทูลเกล้าฯ เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย
และประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป¹⁵¹

จะเห็นว่าการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิอิทธิพล ฎีกา นั้นจะต้องผ่านการ
กลั่นกรองจากฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งได้แก่ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เสียก่อนหลายขั้นตอน การ
พิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎรนั้นต้องผ่านการพิจารณาถึงสามวาระ คือ ชั้นรับหลักการในวาระ
ที่หนึ่ง ชั้นพิจารณาโดยคณะกรรมการและชั้นอภิปราย ายมาตราในวาระที่สอง และชั้นลง
มติประกาศใช้เป็นกฎหมายหรือส่งต่อไปยังวุฒิสภา¹⁵² ในการพิจารณาโดยวุฒิสภานี้ก็กระทำ
เป็นสามวาระ เช่นเดียวกับการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร¹⁵³ ซึ่งการพิจารณาในแต่ละชั้น

¹⁵⁰ กนก อินทร์ทรัพย์, "วิธีพิจารณาความกับศาลในสหรัฐอเมริกา," ตุลาหา
5 (กันยายน-ตุลาคม 2522) : 26-66.

¹⁵¹ วิษณุ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2530), หน้า 483-495.

¹⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 486-491.

¹⁵³ อ่างแล้ว.

ตอนไม่ว่าการพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภาร่างกฎหมายที่ถูกเสนอนั้นอาจจะได้รับการคัดค้านให้ตกไปในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาไม่เห็นด้วยกับหลักการของร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิอิทธิธรรม หรือฎีกาในคดีแพ่ง หรือแม้ว่าสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะรับหลักการของร่างกฎหมายนี้มาแล้วก็ตาม แต่หากว่าไม่เห็นด้วยในรายละเอียดหรือในมาตราใดมาตราหนึ่งก็อาจจะแก้ไขในรายละเอียดนั้น อันเป็นผลให้บทบัญญัติในร่างกฎหมายดังกล่าวหากประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วก็ไม่สามารถจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์และความมุ่งหมายเดิมของการที่เสนอร่างกฎหมายแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อจำกัดสิทธิอิทธิธรรมฎีกาได้

ดังนั้น จึงเป็นที่สังเกตได้ว่า ฝ่ายนิติบัญญัตินั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง อันเป็นปัจจัยที่จะทำให้สามารถจะออกกฎหมายจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา ในคดีแพ่งได้หรือไม่ เพราะการจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา ในคดีแพ่งนั้น จำต้องแก้ไขบทบัญญัติเดิมที่อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกระบวนการทางนิติบัญญัติ ฉะนั้นหากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาไม่เห็นด้วยแล้วไซ้ การจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา ในคดีแพ่งย่อมเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้มาจากอาชีพหนายความย่อม เล็ง เห็นผลว่าการจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกาในคดีแพ่งนั้นไปกระทบต่อผู้ประกอบอาชีพหนายความทั้งหลาย¹⁵⁴ คนในฐานะที่เคย เป็นหนายความมาก่อนย่อมไม่ เห็นด้วยต่อหลักการของร่างกฎหมายดังกล่าว

154

ธานีนทร์ กรัยวิเชียร, "ข้อกีดค่านึงเกี่ยวกับสิทธิอิทธิธรรมและฎีกา ในคดีแพ่ง."

บทบัญญัติ 21 (เมษายน 2526) 568.

3.7 สภาพสังคมและทัศนคติของประชาชน ระบบเศรษฐกิจการเมืองและการปกครอง

3.7.1 สภาพสังคมและทัศนคติของประชาชน

3.7.1.1 สภาพสังคม

สังคมมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนากฎหมายมาก เพราะกฎหมายนั้น เป็น เครื่องมือในการสนองและควบคุมความต้องการของสังคม¹⁵⁹ การเปลี่ยนแปลงนั้นก็ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันครอบครัวในการดำรงชีวิต¹⁶⁰ แต่ที่เห็นเด่นชัดก็ ได้แก่ การเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลให้สังคมมีความซับซ้อนและ เกิดปัญหาข้อพิพาทต่าง ๆ มากขึ้น เป็นเงาตามตัว เมื่อเกิดข้อพิพาทมากขึ้น ๆ อยู่เสมอ เช่นนี้คดีความต่าง ๆ ก็ลุกลามมากขึ้นทุกที¹⁵⁵ จนกระทั่งทำให้ศาลซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนนั้นไม่อาจบริหารกระบวนการยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อถึงจุดที่รัฐได้กระทำทุกวิถีทางแล้ว เช่น การเพิ่มกำลังผู้พิพากษา การสร้างศาลเพิ่ม ใช้วิธีพิจารณาที่สั้นและรวดเร็วขึ้นแล้ว ก็ไม่อาจแก้ปัญหาคดีความค้างคั่งในศาลได้ ก็ยอม เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ให้น้อยลง เพื่อมุ่งหวังที่อำนวยความยุติธรรมให้ทั่วถึงและรวดเร็ว เพราะการให้ความยุติธรรมที่ล่าช้าเป็นผลให้เกิดความอยุติธรรม¹⁵⁶ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของสังคมในแง่ความซับซ้อนและการเพิ่มอย่างรวดเร็วของประชากรจึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกา ในคดีแพ่งที่มองเห็นได้ชัด

¹⁵⁵ ปรีชา สุวรรณทัต, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน่วยที่ 8-12. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด, 2528), หน้า 465.

¹⁵⁶ ศรีราชา เจริญพานิช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน่วยที่ 13-15. (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด, 2528), หน้า 778-779.

3.7.1.2 ทัศนคติของประชาชน

ทัศนคติของประชาชน ได้แก่ ความคิดเห็นและความเชื่อของประชาชน ซึ่งมีส่วนสำคัญอันเป็นอิทธิพลต่อการแสดงออกของมนุษย์¹⁵⁷ เพราะ เมื่อ เชื่ออย่างไร ก็มักจะกระทำอย่างนั้น ในเรื่องสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา นั้น ประชาชนในสังคมไทยจะมีความเชื่อหรือทัศนคติอยู่สองประการคือ ประการแรก เชื่อว่าสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา นั้น เป็นสิทธิและ เสรีภาพของตนอันพึงมีพึงได้มาตลอด เพราะสืบเนื่องมาจากวิวัฒนาการของการฟ้องร้องคดีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย¹⁵⁸ จึงเห็นว่าไม่เป็นการถูกต้องที่รัฐที่จะออกกฎหมายเพื่อมาจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ ทัศนคติของประชาชนในสังคมไทยอีกประการหนึ่งที่ยึดติดมาตลอด ก็คือศาลฎีกานั้นที่ตัดสินคดีได้ถูกต้องที่สุด จึงทำให้ไม่เชื่อมั่นและศรัทธาค่าพิพากษาศาลชั้นต้น¹⁵⁹ ทัศนคติทั้งสองประการดังกล่าวจึง เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อให้รัฐไม่สามารถจะจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา ในคดีแห่งมากขึ้นได้ เพราะ เมื่อความ เชื่อหรือทัศนคติของประชาชนในสังคมไทย เป็น เช่นนี้ ความพยายามที่จะจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา จึง เป็นการสวนทางกับกระแสความต้องการของประชาชน จึงถูกคัดค้านอยู่เสมอ แม้ว่าความพยายามดังกล่าวจะได้กระทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนก็ตาม

¹⁵⁷ ยุทธ กักดีเดชยนต์, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน่วยที่ 1-7, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด, 2528) หน้า 8.

¹⁵⁸ ในรัฐสมัยของพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ได้สร้างหลักการควบคุมความเป็นธรรม (ระบบฎีการ้องทุกข์) ขึ้น กล่าวคือ เมื่อราษฎรคนใดไม่ได้รับความ เป็นธรรม ก็มีสิทธิฎีกาหรือ ร้องเรียนขอความเป็นธรรมได้ โดยพ่อขุนรามคำแหงจะสอบสวนและวินิจฉัยให้ อันเป็นการ ควบคุมความเป็นธรรมจากระดับสูงสุด (รายนะเอียด ดู ธำรงศักดิ์ หงษ์ขุนทด, บทบาทของฝ่ายตุลาการในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 54.)

¹⁵⁹ ความเห็นของ อาจารย์อมร จันทรสมบูรณ์ (รายนะเอียดดู จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ ศาลฎีกา: อดีต ปัจจุบัน อนาคต (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองธรรม, 2527), หน้า 105-106.)

3.7.2 ระบบ เศรษฐกิจ

กฎหมายมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ กฎหมายย่อมบัญญัติขึ้นมาเพื่อคุ้มครองบุคคลในสังคม คือสิทธิ อันได้แก่ ประโยชน์ ที่กฎหมายรับรอง คุ้มครองและป้องกันให้¹⁶⁰ ซึ่งขณะเดียวกันสิทธินั้นย่อมคู่กับหน้าที่ เมื่อเรามีสิทธิย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่น ๆ พร้อมกันไป และสิ่งที่ผู้ทรงสิทธิและผู้มีหน้าที่ต้องการและปฏิบัติให้แกกัน กฎหมาย เรียกว่า "วัตถุแห่งหนี้" อัน เป็นสิ่งที่จะต้องสนองความต้องการของมนุษย์ในทาง เศรษฐศาสตร์ ซึ่งในทางกฎหมายได้แก่ การกระทำได้ เว้นไม่กระทำหรือต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่กัน สิ่ง ที่ เรียกว่า "วัตถุแห่งหนี้" นี้เอง จึง เป็นตัวปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมี กฎหมาย เป็น เครื่องมือทั้งสองและควบคุมความต้องการของมนุษย์¹⁶¹ ดังนั้น กฎหมายจึงมี ความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับระบบ เศรษฐกิจอย่างยิ่ง เมื่อ เป็น เช่นนี้ระบบ เศรษฐกิจจึง เป็น ปัจจัยที่น่าพิจารณาอีกประการหนึ่งในการออกกฎหมายจำกัดสิทธิอิทธิพล และปฏิภาณในคดีแพ่ง

3.7.2.1 ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

ระบบทุนนิยมนี้มีลักษณะที่บุคคลในสังคม เป็นผู้มีการสิทธิ์ ในที่ดินและทรัพยากรที่เป็นทุนและการดำเนินงานจะ เป็นไปในรูปของการแข่งขันเพื่อหากำไร ของผู้เป็นเจ้าของเป็นสำคัญ จึงเกิดมีระบบกฎหมายรับรองในสิ่งที่เรียกว่า "ปล่อยให้กระทำ" (Laissez-Faire) หมายถึง ระบบที่ย้ำถึงการให้ เสรีภาพแก่บุคคลในการแสวงหาผลประโยชน์ ของตนเองเป็นสำคัญ สังคม เป็น เพียงผู้วางระเบียบกฎเกณฑ์ให้น้อยที่สุด¹⁶²

¹⁶⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล,

พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 4๘8.

¹⁶¹ ปรีชา สุวรรณทัต, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หน่วยที่ 8-12, หน้า 465.

¹⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 466.

ด้วยลักษณะของสังคมที่มีระบบ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ จะพบว่าปล่อยให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรีเช่นนี้ แม้จะมีประโยชน์ในข้อที่ว่าเป็นเครื่องล่อใจให้ มนุษย์ทำงานและมีการพัฒนาตนเองจากความจนไปสู่ความร่ำรวยได้ แต่ในขณะเดียวกันเราย่อม ปฏิเสธไม่ได้ว่า คนรวยจะมีการพัฒนาเช่นเดียวกัน และการพัฒนาของคนที่มีทรัพย์สิน มีเครื่องมือ ที่สมบูรณ์สนับสนุนอยู่ในมือแล้ว ก็ยิ่งพัฒนาความรวยได้มาก ผลก็คือเกิดช่องว่างระหว่างความ รวยกับความจน และแผ่ขยายวงกว้างออกไปทุกที่ ดังรูปธรรมที่เป็นอยู่ในสังคมต่าง ๆ และแม้ใน ประเทศไทยของเรา¹⁶³

3.7.2.2 ระบบ เศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

เนื่องจากระบบทุนนิยมมีข้อ เสียดังกล่าวมาแล้วนี้ จึงเกิด มีความคิดที่จะหาทางลดรอบระบบทุนนิยมลงไป ด้วยความคิดทาง เศรษฐกิจอีกระบบหนึ่ง คือ สังคมนิยม ที่มีแนวคิดว่าการผลิตต้องเป็นของสังคม เป็นระบบที่มีหลักการให้รัฐหรือส่วน ร่วมเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เพื่อจัดตัวปัจจัยที่ก่อให้เกิดการไม่เท่าเทียม กันในระหว่างบุคคล ฉะนั้นในสังคมของประเทศหรือรัฐที่มีระบบ เศรษฐกิจเดินตามแนวความคิด สังคมนิยมนี้ จึงตรากฎหมายต่าง ๆ ขึ้น เพื่อช่วยเหลือคนจน เช่น กฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน กฎหมายประกันสังคม เป็นต้น¹⁶⁴

3.7.2.3 ระบบ เศรษฐกิจแบบผสม

เป็นระบบที่มีการผสมกลมกลืนกันระหว่างทุนนิยมและ สังคมนิยม หรือเป็นการเดิน เข้าหากึ่งกลาง เพื่อปรับปรุงคุณภาพของสังคมและคุ้มครองสถานะ ทาง เศรษฐกิจและสังคมที่มีฐานะที่มีความแตกต่างกันในสังคม¹⁶⁵

¹⁶³ ปรีชา สุวรรณทัต, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, หน่วยที่ 8-12, หน้า 466.

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 467.

¹⁶⁵ อ่างแก้ว

จากลักษณะของระบบ เศรษฐกิจในแนวความคิดทั้งหลายประการที่กล่าวมานี้ล้วนมีอิทธิพลหรือ เป็นตัวปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงสำหรับการที่จะออกกฎหมายแก้ไขเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกาในคดีแพ่ง กล่าวคือ หากสังคมของประเทศใดมีระบบเศรษฐกิจที่เดินตามแนวความคิดระบบทุนนิยม เป็นหลัก การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกาในคดีแพ่งย่อมก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในสังคมนั้นได้ เพราะหลักเกณฑ์หรือ เงื่อนไขประการหนึ่งสำหรับการจำกัดสิทธิอุทธรณ์และฎีกาในคดีแพ่งที่ใช้กันอยู่ทั่วไปก็คือ จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท (Amount in Controversy) ^{166, 167, 168} หากเพิ่มจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทให้สูงขึ้นเพื่อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกาในคดีแพ่งให้มากขึ้น ผลที่ตามมาคือ ผู้ที่จะอยู่ภายใต้เงื่อนไขบังคับของกฎหมายจะได้แก่ คดีพิพาทของคนจน ตรงกันข้ามคดีพิพาทในประเด็นอย่างเดียวกันแต่ที่ว่าจำนวนทุนทรัพย์สูงเกิน เพดานหรืออัตราที่กฎหมายห้ามอุทธรณ์ หรือฎีกาแล้ว ก็มีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้

ส่วนประเทศที่มีระบบ เศรษฐกิจตามแนวความคิดของระบบสังคมนิยม ซึ่งฐานะหรือรายได้ของประชากรในสังคมอยู่ในอัตราเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน เมื่ออยู่ภายใต้หลัก เกณฑ์หรือ เงื่อนไขของการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ และฎีกาในคดีแพ่งในข้อจำกัดของจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท (Amount in Controversy) ย่อมไม่เกิดความแตกต่างให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันในการถูกจำกัดสิทธิ เช่นนี้ การที่รัฐจะออกกฎหมายมาเพื่อแก้ไขเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาให้มากขึ้นย่อมสามารถทำได้ง่าย เพราะผลเสียอันเนื่องมาจากความเหลื่อมล้ำของฐานะของประชากรผู้ถูกจำกัดสิทธิไม่ปรากฏให้เห็นแจ้งชัด

¹⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 224, 248.

¹⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส, มาตรา 34.

¹⁶⁸ ในประเทศอังกฤษและเวลส์ การอุทธรณ์จากศาลเคาน์ตี คอร์ท (County Court) ไปยังศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) จะอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาต โดยมีเงื่อนไขว่า ในคดีผิดสัญญาหรือละเมิด ถ้าข้อเรียกร้องไม่เกินครึ่งหนึ่งของจำนวนทุนทรัพย์ที่อยู่ในอำนาจของศาล (ประมาณ 2,500 ปอนด์) หรือคดีตามกฎหมายเอควิตี (Equity) (ประมาณ 15,000 ปอนด์) อุทธรณ์จะต้องได้รับอนุญาตจากศาลเคาน์ตี คอร์ทส์ หรือศาลอุทธรณ์

3.7.3 การเมือง¹⁶⁹

เนื่องจากปัจจุบันนี้ฉัทธิ เศรษฐกิจ เป็น เครื่องชี้้นำการ เมืองและกฎหมาย

¹⁶⁹คำว่า "การเมือง" (Politics หรือ Le politique) มีความหมายหลายนัย ดังนี้คือ:

1) การเมืองในความหมายอย่างกว้างที่สุด ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ (Harold Larswell) นักรัฐศาสตร์ ถือว่า

"วิชารัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่จะต้องศึกษาโดยวิธีที่สุจริตสอดคล้องกับความเป็นจริง แต่เนื้อหาของวิชานี้จะต้องเป็นการศึกษา เรื่องการกำหนดรูปร่างของอำนาจและการมีส่วนร่วมใช้อำนาจ โดยเฉพาะการดำเนินงานทางการเมืองก็คือ การปฏิบัติหน้าที่ราชการที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ"

โดยธรรมชาติ การเมืองนั้นคือ กิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวกับ "อำนาจ" (Authority หรือ Power) ตั้งแต่การแข่งขันกันเข้าสู่อำนาจ การมีและการใช้อำนาจ โดยนับนี้จึงครอบคลุมถึงกิจกรรมซึ่งเริ่มตั้งแต่ในครอบครัว ในหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นของเอกชนหรือรัฐ ในกลุ่มเพื่อนฝูงเรื่องไปจนกระทั่งในการปกครองท้องถิ่นจนถึงระดับสูงสุดคือ การปกครองในประเทศ

2) การเมืองในความหมายอย่างแคบ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ปราชญ์เยอรมันเห็นว่า การเมืองต้องมีลักษณะเด่นชัดสองประการคือ อำนาจ (Authority) ประการหนึ่ง และการปกครอง (Ruling) อีกประการหนึ่ง โดยอธิบายเพิ่มเติมว่า

"นอกจากองค์การทางการเมืองมีอำนาจสั่งการแล้ว คำสั่งนั้นจะต้องมีผลใช้บังคับตลอดเวลาภายในอาณาเขตแห่งใดแห่งหนึ่ง ทั้งนี้โดยการใช้อำนาจบังคับของคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง"

รายละเอียดดู บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด, 2528): หน้า

เพราะเหตุว่าลัทธิเศรษฐกิจเป็นที่มาของการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่ในทางการเมืองและกฎหมาย¹⁷⁰ และกฎหมายก็เป็นผลมาจากระบบการเมืองนั่นเอง¹⁷¹ ด้วยความเกี่ยวพันกันประดุจลูกโซ่ เช่นนี้ เราจึงมีอาจก้าวล่วงโดยไม่กล่าวถึง "การเมือง" อันเป็นปัจจัยที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการให้และการจำกัดสิทธิอิทธธรรม และฎีกาในคดีแห่งได้

ดังกล่าวมาแล้วว่า การจำกัดสิทธิอิทธธรรม และฎีกาในคดีแห่งจำต้องตราขึ้นเป็นกฎหมายโดยอาศัยกระบวนการทางนิติบัญญัติ ซึ่งการผลักดันที่จะเป็นไปในทางให้สิทธิหรือจำกัดสิทธินั้นย่อมมาจากพรรคการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในรัฐสภาอันเป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติ หากพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ใดไม่เห็นด้วยกับร่างกฎหมายที่เสนอให้สิทธิหรือจำกัดอิทธธรรม และฎีกาในคดีแห่ง ย่อมเกิดกระแสต่อต้าน อันเป็นผลให้ร่างกฎหมายที่เสนอให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิหรือจำกัดสิทธิอิทธธรรม และฎีกาในคดีแห่งนี้ไม่สามารถผ่านสภาประกาศใช้เป็นกฎหมายได้

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 251-252.

¹⁷¹ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) แท้จริงแล้วต้นเค้าที่มาของลัทธินี้เป็น เรื่องทางเศรษฐกิจ เป็น หลัก และยึดเอาเรื่องเศรษฐกิจเป็นตัวหลักในการตั้งเป้าหมายที่จะต้องกระทำให้บรรลุและนำเอาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจมาประกอบกับการเมือง เป็น เครื่องวิเคราะห์ความขัดแย้งของชนชั้นในสังคม การเมืองเป็นเพียงวิธีการที่จะปฏิบัติ เปลี่ยนแปลงสังคมทุนนิยม เข้าสู่ยุคสังคมนิยมเท่านั้น และ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจสำเร็จแล้ว ผู้เปลี่ยนแปลงก็ยังคงต้องใช้การเมืองและกฎหมาย เป็น เครื่องมือในการกำกับควบคุมสังคมให้อยู่ในระบบนี้ (รายละเอียด บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, เอกสารสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, หน้า 252.)

หากจะพิจารณาในแง่ระบบการเมืองและการปกครอง อันได้แก่ การปกครองระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์ อีกแง่หนึ่ง ก็ยังมองเห็นภาพ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ประเทศใดปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเชิดชูสนับสนุนสิทธิ เสรีภาพของประชาชนสูง การตรากฎหมายจำกัดสิทธิอิทธิธรรม และฎีกาในคดีแพ่งก็จะ เป็นการยาก เพราะมองดู เสมือนว่าสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนถูกริดรอน¹⁷² ส่วนประเทศที่ปกครอง ด้วยระบอบสังคมนิยม การที่รัฐจะออกกฎหมายจำกัดสิทธิอิทธิธรรม และฎีกาในคดีแพ่งลงบ้างก็ดู จะไม่เป็นการยาก เพราะการปกครองระบอบนี้มุ่งถือผลประโยชน์ของตัวรวม เป็นหลัก

4. หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการให้และจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา ในคดีแพ่ง

จากเหตุผลของการให้สิทธิและการจำกัดสิทธิอิทธิธรรม ฎีกา ในคดีแพ่งดังได้กล่าว มาแล้ว จึงเป็นผลให้การอุทธรณ์และฎีกาในคดีแพ่งนี้มีมิใช่จะกระทำได้ทุกคดี เสมอไป อย่างน้อย จะต้อง เป็นคดีที่อยู่ในหลักเกณฑ์และ เงื่อนไขที่สมควรจะรับไว้พิจารณา เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งใน แง่ปัจเจกชน และสังคมส่วนรวมด้วย แต่ละรัฐจึงได้พยายามสร้างหลักเกณฑ์และ เงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งในทางให้สิทธิและการจำกัดสิทธิอิทธิธรรม และฎีกา ซึ่งสามารถจะสรุปหลักเกณฑ์และ เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ได้ดังนี้

4.1 พิจารณาจากความถูกต้องของคำพิพากษา (Error of Case)

หลักเกณฑ์ในข้อนี้สืบเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ ฎีกา ที่ต้องการ เปิดโอกาสให้มีการแก้ไขความผิดพลาดของคำพิพากษาอันอาจ เกิดขึ้นได้ทั้งในแง่ความถูกต้อง

¹⁷² สิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่ได้มีการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่า ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 8 (รายละเอียดดู กิริชัย วัฒนโยธิน, "อำนาจฟ้องคดีแพ่ง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 104-105.)

ของกระบวนการพิจารณาและในแง่ความถูกต้องของเนื้อหาสาระของคำพิพากษานั้น ¹⁷³ ดังนั้นจึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐานไว้สำหรับการอุทธรณ์หรือฎีกาว่า คู่ความที่ประสงค์จะอุทธรณ์หรือฎีกา นั้นต้องแสดงให้เห็นปรากฏชัดว่าคำพิพากษาที่ศาลตัดสินนั้นมีข้อผิดพลาดหรือไม่ถูกต้องอย่างไร โดยยกข้อผิดพลาดขึ้นกล่าวอ้างทั้งในคำฟ้องอุทธรณ์ และคำฟ้องฎีกา ¹⁷⁴ ดังจะเห็นได้จากหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ได้แก่ Federal Rule of Appellate Procedure, Rule 10 (c) ประเทศอังกฤษก็มีบัญญัติอยู่ใน Rule of The Supreme Court, Order 55 Rule 3 ส่วน ประเทศฝรั่งเศส ก็บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 542 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยก็มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวบัญญัติไว้ใน มาตรา 225

4.2 พิจารณาจากจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท (Amount in Controversy)

การที่รัฐจะให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ หรือฎีกา มักจะพิจารณาจากมูลค่าและผลประโยชน์ของคดี จะกำหนด เป็นหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการอุทธรณ์ หรือฎีกาด้วยก็เพราะคำพิพากษาของศาลในคดีแห่งนั้นมีผลกระทบต่อทรัพย์สินต่าง ๆ สิทธิต่าง ๆ อันอาจใช้แสวงหาผลประโยชน์เป็นจำนวนเงินได้ รวมทั้งค่าเสียหายในทางละเมิด ค่าเสียหายและเบี้ยปรับในทางสัญญาด้วย ¹⁷⁵ จึงอาศัยจำนวนเงินทุนทรัพย์ที่พิพาท (Amount of Controversies)

¹⁷³ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, "Attacks on Judicial Decisions." in Civil Procedure, Vol. 16 : International Encyclopedia of Comparative Law, ed., International Association of Legal Science (Haque, Boston, London; Martinus Nijhoff, 1984) : 4.

¹⁷⁴ Milton D. Green, Basic Civil Procedure, (Mineola, New York: The Foundation Press, Inc., 1972) P.229.

¹⁷⁵ Sir Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure, P. 1.

เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แม้ว่าในความเป็นจริงนี้ค่าของเงินมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและเกิดภาวะเงินเฟ้อได้ การอาศัยจำนวนทุนทรัพย์มาเป็นเครื่องกำหนดว่าจะให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกานั้นจึงทำให้เกิดภาพลวงตา (Illusory) และไม่อาจใช้ได้กับคดีไม่มีทุนทรัพย์ เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล เป็นต้น¹⁷⁶ หลายประเทศจึงไม่นิยมกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล เป็นเงื่อนไขในการให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หรือ ฎีกา เช่น ประเทศสังคมนิยมทั้งหลายและสหรัฐอเมริกา¹⁷⁷ แต่ก็มีอีกหลายประเทศที่วางข้อกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ไว้ เพราะมีข้อดีที่สามารถทำให้แยกหรือจัดการกับคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่เป็นสาระออกจากคดีที่มีความสำคัญและมูลค่าหรือผลประโยชน์ของคดีมีมาก เพื่อใช้วิธีการอุทธรณ์ที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสม¹⁷⁸ และเพื่อให้สอดคล้องกับระบบการอุทธรณ์ของตน เช่น ฝรั่งเศส สหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน อิตาลี บางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา¹⁷⁹ และไทยด้วย¹⁸⁰

ส่วนการพิจารณาว่ามูลค่าหรือผลประโยชน์ของคดีอันมีจำนวนทุนทรัพย์มากหรือน้อยเพียงใดจึงจะให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกานั้น พอสรุปได้ดังนี้คือ

4.2.1 คดีที่จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทเป็นจำนวนเล็กน้อย (Small Claims Case, Petty Cases, Minor Civil Claims)

คดีที่มีมูลค่าหรือผลประโยชน์ของคดีอันกำหนด เป็นจำนวนทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อยนั้น ควรจะจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาให้แคบที่สุด ด้วยเหตุผลของแนวความคิดที่ว่า

¹⁷⁶ Peter E. Herzog and Delmar Korlen, op. Cit., pp. 26-27.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ Sir Jack I.H. Jacob, op. cit., p. 33.

¹⁷⁹ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 27.

¹⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224.

ในความเป็นจริงนั้นการให้คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูงนั้น ก่อให้เกิดความไม่สมดุล¹⁸¹ เพราะการดำเนินคดีแห่งในศาลนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง¹⁸² ดังนั้น ประการที่ถือแนวความคิดเช่นนี้เป็นหลักในการกำหนดระบบอุทธรณ์ ฎีกา จึงมีบทบัญญัติไปในทางจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อย

ในประเทศอังกฤษมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา คดีแห่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์มีน้อยกว่า 500 ปอนด์ ถูกจัดว่าเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อย (Small Claims Cases) ใช้วิธีดำเนินกระบวนการแตกต่างจากคดีแห่งสามัญ เพื่อให้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลย โดยให้ Registrar เป็นผู้พิจารณาคดีให้ และคดีถึงที่สุดห้ามอุทธรณ์ ฎีกา¹⁸³

ในมหานครนิวยอร์ก คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์เล็กน้อยอันได้แก่ คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 300 เหรียญสหรัฐ ซึ่งเมื่อได้รับการวินิจฉัยจากอนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) ใดๆ แล้วคำวินิจฉัยถือว่าเป็นที่สุด¹⁸⁴

สำหรับประเทศฝรั่งเศสนั้น จำนวนทุนทรัพย์ของคดีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้ของศาลใด ๆ เป็นไปตามบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลนั้น¹⁸⁵

ส่วนในประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมันนั้น คดีแห่งที่มีจำกัดจำนวนทุนทรัพย์ต่ำกว่า 500 มาร์ค นั้นต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์แม้ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย¹⁸⁶

¹⁸¹ Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, 6 th.ed., p. 466.

¹⁸² Sir Jack I.H. Jacob, op. cit., p. 150.

¹⁸³ The County Court Rules 1981, order 19, rule 3.

¹⁸⁴ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 11.

¹⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแห่งฝรั่งเศส, มาตรา 34.

¹⁸⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแห่งเยอรมัน (ZPO), มาตรา 511 a.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับ
คดีโมฆะ ซึ่งห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ไว้ใน มาตรา 195¹⁸⁷

4.2.2 จำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทสูง

คดีที่มีมูลค่าหรือผลประโยชน์ของคดีอันกำหนด เป็นทุนทรัพย์ได้สูงนั้น
โดยปกติทั่วไปแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศส่วนใหญ่จะไม่มีหลักเกณฑ์ห้าม
หรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ หรือฎีกา แต่ประการใด เพราะเหตุว่าคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูงนั้น

¹⁸⁷
คดีโมฆะ ได้แก่ คดีอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 ประเภทนี้ คือ

- 1) คดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อันมีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 500 บาท
(ถ้าจำเลยไม่ได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งใน เรื่องแปล
ความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรือออาศัย)
- 2) คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นคำฟ้อง
ไม่เกินเดือนละ 500 บาท (ถ้าจำเลยไม่ได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยก
ข้อโต้แย้งใน เรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรือออาศัย)
- 3) คดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นคำฟ้อง
ไม่เกินเดือนละ 500 บาท (ถ้าจำเลยไม่ได้กล่าวแก้ไขเป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้
ยกข้อโต้แย้งใน เรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรือออาศัย)
- 4) คดีมีทุนทรัพย์อัน เกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างอันมีทุนทรัพย์หรือราคาไม่เกิน
1,000 บาท
- 5) คดีมีทุนทรัพย์อัน เกี่ยวด้วยสิทธิ เรียกร้องหรือสิทธิต่าง ๆ อันพิพาทกัน เป็น
จำนวนไม่เกิน 1,000 บาท

รายละเอียดดู เกริก วชิรกุล, "การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีโมฆะ
เพิ่มขึ้น." บทบัญญัติ, 43 (มีนาคม 2530) : 55-56.

สมควรที่จะได้รับการพิจารณาถ่วงดุลหลายชั้น เพราะหากด่วนให้คดีสิ้นสุดอย่างรวดเร็ว ย่อมจะทำให้เกิดผลเสียตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่อ่อนแอกว่าได้ ด้วยเหตุว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งนั้น เป็นไปตามหลักความตกลง การริเริ่มคดีอยู่ที่คู่ความ และการพิจารณาคดีนั้น ไม่จำเป็นต้องถือเอาความสำคัญจริงเป็นใหญ่ เพราะศาลต้องพิพากษาให้ตามฟ้องของโจทก์ และ คำรับของจำเลยซึ่งตรงกันข้ามกับคดีอาญา ที่เคร่งครัดอยู่กับหลักตรวจสอบอันถือว่าต้องพิสูจน์ ความจริงให้สิ้นสงสัยจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้

แต่อย่างไรก็ตามในบางประเทศซึ่งนำเอาวิธีการของระบบอนุญาโตตุลาการมาใช้ในการอุทธรณ์ขั้นที่สุดหรือที่เรียกว่า "ฎีกา" นั้น แม้คดีที่คู่ความต้องการฎีกา จะมีจำนวนทุนทรัพย์สูงไม่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของจำนวนทุนทรัพย์ที่ต้องห้ามฎีกา ก็อาจถูกจำกัดสิทธิฎีกาได้โดยไม่ถือว่าการฎีกาเป็นสิทธิโดยอัตโนมัติที่จะกระทำได้ทันที ต้องขออนุญาตจากศาลสูงสุดนั้นเสียก่อน เช่น การอุทธรณ์ในคดีแพ่งที่อุทธรณ์แผนกคดีแพ่ง (Court of Appeal [Civil Division]) ไปยังศาล House of Lord ของอังกฤษ¹⁸⁸ การอุทธรณ์ในคดีแพ่งบางประเภทที่อุทธรณ์คำตัดสินของศาล Federal Court of Appeals ไปยังศาล The Supreme Court ของสหรัฐอเมริกา¹⁸⁹

อย่างไรจะจัดว่าเป็นคดีแพ่งที่มีมูลค่าหรือผลประโยชน์ของคดีอันกำหนดเป็นจำนวนทุนทรัพย์สูงนั้นไม่อาจกำหนดกฎเกณฑ์ที่แน่นอนลงไปได้ จำนวนทุนทรัพย์ก็คือจำนวนเงินหรือมูลค่าของทรัพย์สินอันอาจกำหนดเป็นราคาเงินได้¹⁹⁰ ซึ่งค่าของเงินนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลง

¹⁸⁸ P.F. Smith and S.H. Bailey, op. cit., p. 736.

¹⁸⁹ นพพร ไพธริงสิยากร, "บทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา การเลือกรับคดีชั้นพิจารณา," บทบัญญัติ 43 (กันยายน 2530) : 88.

¹⁹⁰ พิพัฒน์ จักรางกูร, "คดีไม่มีทุนทรัพย์ไม่ห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงวารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์, 6 (2523) : 63.

แปลงอยู่ตลอดเวลาตามภาวะของ เศรษฐกิจ¹⁹¹ ในบางประเทศถึงกับไม่กำหนดจำนวนทุนทรัพย์ไว้เป็นเกณฑ์ในการห้ามหรือให้สิทธิอุทธรณ์ เช่น ประเทศสังคมนิยมทั้งหลาย¹⁹² แต่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ก็วางข้อกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ที่จะถือว่าเป็นคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์สูงอยู่ในเกณฑ์ที่จะใช้สิทธิหรือขออนุญาตอุทธรณ์ ฎีกาได้ เช่น ประเทศอังกฤษ Lord Chancellor มีอำนาจกำหนดของคดีที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล County Courts ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาต โดยได้กำหนดว่าในคดีผิดสัญญาหรือละเมิด ถ้าข้อเรียกร้องไม่เกินกึ่งหนึ่งของจำนวนทุนทรัพย์ที่อยู่ในอำนาจของศาล (2500 ปอนด์) หรือคดีตามกฎหมาย Equity (15,000 ปอนด์) อุทธรณ์จะต้องได้รับอนุญาตจากศาล County Courts หรือ Court of Appeal¹⁹³

4.3 พิจารณาจากประเภทของคดี

การฟ้องคดีแห่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55¹⁹⁴ นั้นมีอยู่ 2 ทาง คือ

¹⁹¹ สหอน รัตนไพจิตร, "ปัญหาบางประการในทางกฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่าของเงินตามกฎหมายอังกฤษ," วารสารนิติศาสตร์ 27 (มิถุนายน 2520) : 134-146.

¹⁹² Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 27.

¹⁹³ P.F. Smith and S.H. Bailey, op. cit., p. 722.

¹⁹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 บัญญัติว่า "เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใดจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแห่งที่มีเขตอำนาจได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแห่งและประมวลกฎหมายนี้".

- ก. ฟ้อง เป็นคดีมีข้อพิพาท เมื่อเกิดการโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่
 ข. ฟ้อง เป็นคดีไม่มีข้อพิพาท เมื่อมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล

ทั้งคดีมีข้อพิพาทและคดีไม่มีข้อพิพาทนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 นี้ อาจจัดแยกประเภทคดีต่าง ๆ ได้ดังนี้ :-

4.3.1 คดีโมโนสาเร่

คดีโมโนสาเร่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 189 หรือ 195 ได้แก่คดีอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 ประเภทนี้¹⁹⁵

1. คดีฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อันมีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 500 บาท (ถ้าจำเลยไม่ได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออภัย)
2. คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่าออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นฟ้อง ไม่เกินเดือนละ 500 บาท (ถ้าจำเลยไม่ได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออภัย)
3. คดีฟ้องขับไล่ผู้อาศัยออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าในขณะยื่นฟ้องไม่เกินเดือนละ 500 บาท (ถ้าจำเลยไม่ได้กล่าวแก้เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ หรือมิได้ยกข้อโต้แย้งในเรื่องแปลความหมายแห่งข้อความในสัญญาเช่าหรืออภัย)
4. คดีมีทุนทรัพย์อันเกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง อันมีทุนทรัพย์หรือราคาไม่เกิน 1,000 บาท

¹⁹⁵ เกริก วณิชกุล, "การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีโมโนสาเร่เพิ่มขึ้น," บทบัญญัติ, 43 (มีนาคม 2530) : 55-56.

5. คติมีทุนทรัพย์อันเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องหรือสิทธิต่าง ๆ อันพิพาทกันเป็นจำนวนไม่เกิน 1,000 บาท

หรือหลักเกณฑ์สำคัญในคติมีโนสาเร่ ก็คือ คู่ความสามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้โดยไม่ต้องทำคำฟ้อง เป็นหนังสือ¹⁹⁶ และศาลมีอำนาจออกคำสั่งหรือคำพิพากษาด้วยวาจาได้¹⁹⁷ เพราะมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การพิจารณาคติมีโนสาเร่ นี้ เป็นไปด้วยความรวดเร็ว อันสอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่าควรแยกคดีแห่งที่เป็นคดี เล็กน้อยออกจากคดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์มากและมีประเด็นยุ่งยากสลับซับซ้อน เพื่อใช้วิธีพิจารณาความที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม¹⁹⁸ และสมควรจะให้คติมีโนสาเร่ ซึ่งถือว่าเป็นคดี เล็กน้อย เช่นนี้ยุติกันเพียงในศาลชั้นต้น เท่านั้น จึงมีมาตรการห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในบัญญัติข้อเท็จจริง* แต่ไม่เป็นการห้ามเด็ดขาด เพราะหากมีการอนุญาตหรือรับรองโดยผู้ที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ก็ยอมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้¹⁹⁹

¹⁹⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 191.

¹⁹⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 194.

¹⁹⁸Hideo Tanaka, op. cit., p. 466.

* ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 นั้น คดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินสองหมื่นบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง.

¹⁹⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224.

ในต่างประเทศคดีในสาเรนี้อาจเทียบได้กับคดี Small Claims Cases ของอังกฤษ²⁰⁰ และสหรัฐอเมริกา²⁰¹ ซึ่งถูกจัดว่าเป็นคดีเล็กน้อยที่ไม่สำคัญ และใช้วิธีพิจารณาคดีแบบรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาคดีแห่งธรรมดา เมื่อต้องการให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็ว

4.3.2 คดีไม่มีข้อยุ่งยาก

คดีไม่มีข้อยุ่งยากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 นั้น ได้แก่คดี 2 ประเภท คือ²⁰²

1. คดีที่โจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระ เงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงิน ซึ่งการรับรองหรือการชำระ เงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ
2. คดีที่โจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระ เงินจำนวนแน่นอนตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏใน เบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย

การที่ศาลจะใช้ดุลพินิจ ใช้วิธีพิจารณาความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 196 นี้ได้ จะต้องเป็นเรื่องที่โจทก์ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีโดยรวดเร็วมาพร้อมกับคำฟ้อง โดยที่ต้องหาคำสาบานว่าข้อความที่อ้างมาในคำฟ้องเป็น

---

²⁰⁰ ในประเทศอังกฤษคดี Small Claims Cases ได้แก่คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 500 ปอนด์

See P.F. Smith and S.H. Bailey, op. cit., p. 409.

²⁰¹ ในมลรัฐนิวยอร์ก คดีที่จัดว่าเป็นคดี Small Claims Cases ได้แก่คดีที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 300 เหรียญ

See Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 11.

²⁰² เกริก วณิชกุล. "การส่งเสริมให้มีการใช้วิธีพิจารณาคดีในสาเรเพิ่มขึ้น." : 58.

ความจริงแนบติดไปด้วย ดังนั้น หากใจทักไม่ได้ฟ้องร้อง เสนอคดีต่อศาลในลักษณะนี้แล้ว ศาลเองย่อมไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาคดีอย่าง เป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยากได้เลย²⁰³

คดีไม่มีข้อยุ่งยากนี้เป็น เรื่องจำกัด เฉพาะตัว เงินและสัญญาที่เป็น หนังสือ เท่านั้น ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ากฎหมายมุ่งหมายจะให้คดีความที่ประจักษ์เด่นชัดใน เบื้องต้นจากหลักฐานที่แน่นอนว่าจำเลยไม่มีทางสู้คดีเสร็จไปโดยเร็ว เป็นการประหยัด เวลาและ ค่าใช้จ่ายของทางราชการและคู่ความที่เกี่ยวข้อง²⁰⁴

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคดีไม่มีข้อยุ่งยาก จึงถูกกำหนดให้ใช้วิธีพิจารณาคดี โดยรวบรัดและอยู่ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อันเป็นบทบัญญัติที่วางท ัก เกณฑ์และข้อจำกัดของการให้สิทธิอุทธรณ์ กล่าวคือ หากคดีไม่มีข้อยุ่งยาก นั้น มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่ถึง 20,000 บาท ก็ย่อมต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ในข้อเท็จจริง และต้อง ห้ามมิให้ฎีกาด้วย เพราะการที่คู่ความจะฎีกาได้นั้นจะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วทั้งในศาล ชั้นต้นและศาลอุทธรณ์²⁰⁵

4.3.3 คดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้

คดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ดังที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 และมาตรา 248 ซึ่งเรียกกันว่า "คดีไม่มี ทุนทรัพย์" นั้น เป็นคดีที่มีความสำคัญมาก เพราะกระทบกระเทือนถึงทรัพย์สินและฐานะของ บุคคล บางคดีเกี่ยวกับประโยชน์ของคู่ความอย่างมาก ปัญหาว่าคดีใด เป็นคดีที่มีค่าขอให้ปลดปล่อย ทุกข้ออันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้หรือ เป็นคดีที่มีค่าขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็น ราคาเงินได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่นั้น คำวินิจฉัยของศาลฎีกายังไม่มี

²⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

²⁰⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

²⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 249.

บรรทัดฐานที่แน่นอน เดิมแนววินิจฉัยของศาลฎีกาถือหลักว่า คดีมีทุนทรัพย์ต้อง เป็นคดีที่เรียกร้อง ทุนทรัพย์เป็นเงิน หรือ เป็นคดีที่พิพาทกันในทรัพย์สินโดยตรง แต่ปัจจุบันนี้แนววินิจฉัยของศาลฎีกา ถือหลักว่า การที่จะถือ เป็นคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่ ไม่จำเป็นต้อง เป็นคดีที่เรียกร้องตัวทรัพย์สินกัน โดยตรง แม้โจทก์จะตั้งข้อพิพาทโดยอ้างสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด แต่ค่าเสียหายของศาล เป็นผล ทำให้คู่ความได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินแล้วถือว่าเป็นคดีที่มีค่าขอปลดปล่อยทุกข้ออันอาจ คำนวณเป็นราคาเงินได้²⁰⁶

ตัวอย่างที่ศาลฎีกาวินิจฉัย เป็นคดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณ เป็นราคาเงินได้

ฎีกาที่ 919/2508 โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมการซื้อขายที่ดิน ซึ่งจำเลยที่ 1 ลูกหนี้โจทก์ได้โอนขายให้แก่จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 2 ได้รู้เท่าถึงข้อความ จริงอัน เป็นทางให้โจทก์ผู้เป็นเจ้าของเสียเปรียบ ฟ้อง เช่นนี้ เป็นคดีที่มีค่าขอให้ปลดปล่อยทุกข้อ อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ เพราะค่าขอของโจทก์ไม่ได้เรียกร้องเอาที่พิพาทมาเป็น ของโจทก์ หรือขอให้โจทก์ได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด ผลของการที่โจทก์ขอให้เพิกถอน การฉ้อฉลมีแต่เพียงทำให้ทรัพย์สินกลับคืนมา เป็นของลูกหนี้ตาม เดิมเท่านั้น²⁰⁷

คำสั่งคำร้องที่ 250/2508 คดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ห้ามจำเลยไม่ให้ขัดขวาง ในการที่โจทก์จะใช้สิทธิปักเสาพาดสายไฟฟ้าเข้าบ้านโจทก์นั้นเป็นประธาน การที่โจทก์ฟ้อง เรียกค่าเสียหายมาด้วยนั้น เป็นเพียงส่วนประกอบ จึงเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์²⁰⁸

²⁰⁶ พิศมัย จักรางกูร, "คดีไม่มีทุนทรัพย์ไม่ห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริง."

วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ 6 (2523) : 62-63.

²⁰⁷ พิศมัย จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, ว่าด้วย อุทธรณ์และฎีกา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2526), หน้า 51.

²⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

ฎีกาที่ 767/2511 (ประชุมใหญ่) คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่า เมื่อดอกจากอสังหาริมทรัพย์ มิใช่คดีฟ้องขับไล่ผู้เช่า หรือผู้อาศัย จึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

คดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้นั้นอาจเทียบได้กับคดีที่ขอให้มีการเยียวยาทางเอคควิตี ที่เรียกว่า Specific Performance คือการบังคับให้จำเลยปฏิบัติการเฉพาะสิ่งหรือ Injunction คือการห้ามมิให้จำเลยกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง²⁰⁹

เนื่องจากคดีฟ้องขอให้ปลดปล่อยทุกข้ออันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้นี้มีความสำคัญกระทบกระเทือนถึงทรัพย์สินและฐานะของบุคคล บางคดีเกี่ยวกับประโยชน์ของคู่ความอย่างมาก คดีประเภทนี้จึงไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง²¹⁰

4.3.4 คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัว

คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัวนั้นมีความหมายอย่างไรนั้น พิจารณาได้ดังนี้

"สิทธิแห่งสภาพบุคคล"

ท่านอาจารย์จิตติ ดิงศภักย์ แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ตามหลักธรรมศาสตร์แยกสิทธิในกองทรัพย์สิน และสิทธินอกกองทรัพย์สิน สิทธินอกกองทรัพย์สิน แยก เป็นสิทธิทางการเมือง สิทธิแห่งสภาพบุคคลสิทธิสืบมาจากฐานะในครอบครัว ก็จะดูตามนี้ คล้ายกันว่า สิทธิตามสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัวตามมาตรา 248 หมายความว่ารวมถึง

²⁰⁹ ดวงจิตต์ คำประเสริฐ, กฎหมายแองโกลอเมริกันเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 3.

(กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชนจำกัด (แผนกการพิมพ์), 2527), หน้า 51.

²¹⁰ พัทธน์ จักรางกูร, "คดีไม่มีทุนทรัพย์ไม่ห้ามอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริง."

สิทธิสองอันหลัง แต่การแบ่งแยกสิทธิดังกล่าวหาทำให้ขอบเขตแห่งสิทธิ แต่ละอันแยกกันออกได้
เด็ดขาด เช่น สิทธิแห่งสภาพบุคคลนั้น อธิบายว่าเพ่งเล็งไปถึงสิทธิที่อยู่นอกกองทรัพย์สินคู่กับ
สิทธิที่อยู่ในกองทรัพย์สิน ซึ่งรวมทั้งสิทธิที่จะห้ามมิให้ผู้ใดมาล่วงเกินต่อชื่อฐานะบุคคล ฐานะ
แห่งครอบครัว ตลอดจนถึงสิทธิทางการเมืองด้วย เป็นอันว่ารวมทั้งสิทธิทางการเมือง สิทธิใน
ครอบครัว เข้าไปด้วย²¹¹

อาจารย์หลวงจ่ารัฐนิติศาสตร์ ให้ความหมายของสิทธิแห่งสภาพ
บุคคลและสิทธิในครอบครัว ดังนี้²¹²

สิทธิแห่งสภาพบุคคล หมายถึงสิทธิที่บุคคลทั้งหลายมีอยู่ในฐานะที่เกิด
เป็นรายบุคคล คนเราเกิดมามีสิทธิเหมือนกันหมด แต่ถึงแม้จะมีสิทธิเหมือนกัน การใช้สิทธิซึ่ง
เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหากจากการมีสิทธิจากถูกจำกัดได้ เช่น บุคคลทุกคนมีสิทธิจะทำนิติกรรม
ได้ตามใจสมัคร ครอบครองที่ดินที่นิติกรรมนั้นไม่ขัดต่อข้อบัญญัติของกฎหมาย แต่การใช้สิทธิ เช่นว่านี้
ของบางคนอาจถูกจำกัดได้ เช่น ผู้เยาว์มีข้อจำกัดอยู่ตาม ประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์
มาตรา 19 ถึง มาตรา 43 เป็นต้น คดีเรื่องใดเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าว เป็นสิทธิแห่งสภาพ
บุคคล ตัวอย่างคดีขอให้ศาลสั่ง ก. เป็นคนไร้ความสามารถ เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิของ ก.
ซึ่งมีอยู่ตามสภาพบุคคล เพราะเมื่อศาลสั่งว่า ก. เป็นคนไร้ความสามารถ ย่อมทำให้ ก.
ถูกจำกัด ความสามารถในการใช้สิทธิบางอย่าง ซึ่ง ก. มีอยู่ในฐานะเป็นบุคคล

²¹¹ จิตติ ดิงศภัทย์, บันทึกท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1463/2496 คำพิพากษาฎีกา
ของเนติบัณฑิตยสภา 2496, หน้า 1647-1649.

²¹² หลวงจ่ารัฐนิติศาสตร์, ธรรมนูญศาลยุติธรรม ม.ธ.ก., หน้า 46-67.

สิทธิในครอบครัว หมายถึงสิทธิอันเกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องกับครอบครัว
 ในระหว่างสามีภริยา ระหว่างบิดามารดากับบุตร แต่ต้องเป็นคดีที่พิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวโดยตรง ถ้าพิพาทกันใน เรื่องอื่น เป็นข้อใหญ่ใจความ แต่ถ้าถึงสิทธิในครอบครัว ซึ่งเป็นเพียงประเด็นข้อหนึ่ง มิใช่เป็น เนื้อแท้ในคดีแล้ว ไม่ใช่สิทธิในครอบครัว

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล :-

ฎีกาที่ 95/2483 ภริยาของผู้ร้องป่วยเป็นโรคอัมพาต มือเท้าตาย ไม่สามารถ
 ตกนั่งด้วยตนเองได้ ผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงว่า ภริยาของผู้ร้องเป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ

ศาลชั้นต้น เห็นว่า ภริยาของผู้ร้องเป็นอัมพาต มือเท้าตาย ไม่สามารถนั่งได้
 แต่ยังฟังไม่ได้ว่ามีสติและเคลื่อนไหว เห็นเพื่อน จนไม่สามารถจะรู้สึกผิดชอบได้ ไม่เข้าบทบัญญัติแห่ง
 ประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ มาตรา 34 ให้ยกคำร้อง ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาเห็นว่า เพียงแต่กายพิการดังกล่าวนี้ยังไม่พอถือว่าผู้ป่วย
 ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ และผู้ร้องไม่มีหยานนำสืบว่ามีจิตเห็นเพื่อนไม่สมประกอบ
 ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ พิพากษายืน

ฎีกาที่ 61/2484 กติฟ้องขอให้แสดงว่าพินัยกรรม เป็นโมฆะใช้ไม่ได้นั้น
 ไม่เรียกว่า เป็นคดี เกี่ยวด้วยสิทธิแห่งสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัว

ฎีกาที่ 1172/2492 โจทก์ฟ้องว่า เดิมโจทก์บวชเป็นพระภิกษุ จำเลยที่ 1
 บังคับให้สึกจากพระภิกษุ เมื่อสึกแล้วจำเลยที่ 2 สั่งห้ามไม่ให้โจทก์อุปสมบท ขอให้แสดงว่า
 การกระทำและคำสั่งของจำเลยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาดังกันให้ยกฟ้อง

โจทก์ฎีกาอ้างว่าเป็นคดี เกี่ยวด้วยสิทธิแห่งสภาพบุคคล

ศาลฎีกาเห็นว่า คดีนี้จะฎีกาในข้อเท็จจริงไม่ได้ตามมาตรา 248 แต่โจทก์อ้างว่าเป็นคดีเกี่ยวกับสภาพบุคคล ต้องด้วยข้อยกเว้น คำว่า "สิทธิแห่งสภาพบุคคล" นี้ไม่ได้หมายถึงสิทธิที่บุคคลมีอยู่โดยที่มีสภาพเป็นบุคคล มิฉะนั้นแล้วสิทธิอะไรก็เป็นสิทธิแห่งสภาพบุคคลทั้งนั้น เพราะบุคคลเท่านั้นจะเป็นเจ้าของสิทธิได้ สิทธิจึงเป็นเรื่องของบุคคลโดยเฉพาะ มิฉะนั้นแล้วคดีทุกเรื่องจะเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล อีกประการหนึ่ง มาตรา 248 ใช้คำว่า คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัว ถ้าแปลคำว่า สิทธิแห่งสภาพบุคคลเป็นสิทธิทุกอย่างที่บุคคลมีอยู่ เพราะเป็นบุคคลแล้ว ก็รวมถึงสิทธิในครอบครัวด้วยในตัว ไม่จำเป็นต้องบัญญัติแยก ศาลฎีกาเห็นว่า สิทธิแห่งสภาพบุคคลในที่นี้หมายถึงสิทธิดัง เช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะ 2 ซึ่งในส่วนของ 1 ก็ใช้คำว่า "สภาพบุคคล" เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ คดีนี้จึงเป็นคดีที่ไม่เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล

ฎีกาที่ 2463/2496 (ประชุมใหญ่) คดีนี้เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ แต่เป็นคดีพิพาทกันว่าโจทก์เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย หรือเป็นคนต่างด้าว ที่เป็นคดีที่เกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลตามความในวรรค 2 มาตรา 248 คู่ความจึงฎีกาในข้อเท็จจริงได้

ฎีกาที่ 1182/2511 คดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นผู้ไร้ความสามารถ และตั้งผู้อนุบาลนั้น เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์หรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท และเป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริง

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว :-

ฎีกาที่ 319/2479 ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเลี้ยงดูโจทก์เดือนละ 20 บาท จำเลยฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีชนิดนี้เป็นสิทธิในครอบครัวจำเลยย่อมฎีกาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248

ฎีกาที่ 1302/2482 ศาลชั้นต้นสั่งว่า รับเป็นฎีกา เพราะ เป็นสิทธิเกี่ยวกับครอบครัว

ศาลฎีกาเห็นว่า ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 ห้ามฎีกาข้อเท็จจริงในคดีพิพาทกันด้วยทุนทรัพย์ไม่เกิน 2,000 บาท แต่ถนัดคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวนั้น ต้องเป็นคดีที่พิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวแท้ ๆ แต่คดีนี้เป็นคดีที่พิพาทด้วยทรัพย์มรดกอันมีราคาแน่นอนไม่เกิน 2,000 บาท คงมีแต่ข้อต่อสู้ของจำเลยเพียงข้อเดียวว่า จำเลยเป็นสามีของเจ้ามรดกหรือไม่ รูปคดีแท้ ๆ ก็พิพาทกันเรื่องฝากทรัพย์มรดกว่าโจทก์จะได้ส่วนแบ่งมากหรือน้อย และทรัพย์มรดกมีอยู่ที่จำเลยเท่าใดแน่นอนเอง ข้อต่อสู้ของจำเลยที่ว่าเก็บสามีของเจ้ามรดกหรือไม่ หากหาคดีกลายเป็นคดีเกี่ยวแก่สิทธิในครอบครัวชั้นไม่ฎีกา โจทก์จึงต้องห้ามในข้อเท็จจริง

ฎีกาที่ 61/2484 ฎีกาโจทก์ในข้อที่ว่าพินัยกรรมฉบับพิพาทเป็นพินัยกรรมปลอมโดย ส. ไม่ได้ทำ หรือหากไม่มีเจตนาจะทำ เพราะสติไม่ปกตินั้น โจทก์ฎีกาในข้อเท็จจริงไม่ได้ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 และไม่เข้าข้อยกเว้นในวรรค 2 เพราะคดีนี้เป็นกรณีพิพาทได้เถียงกันแต่ในเรื่องพินัยกรรมว่าจะใช้ได้หรือไม่เท่านั้น ไม่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับสภาพแห่งบุคคลและสิทธิในครอบครัว

ฎีกาที่ 96-97/2485 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ยกฟ้องในเรื่องหย่าและเรียกบุตรคืน ให้นายบุญธรรมสามีจ่ายค่าเลี้ยงดูนางสมศรีภริยาเดือนละ 60 บาท จนครบ 5 ปี นายบุญธรรมอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

นายบุญธรรมฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คดีนี้เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวฎีกาในข้อเท็จจริงได้

ฎีกาที่ 183/2489 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ฎีกาข้อ ข. ปัญหาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกับผู้ตายได้เสียเป็นสามีภริยากันใน พ.ศ. 2479 ดังศาลอุทธรณ์ชี้ขาดหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า ไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 การที่จำเลยเถียงว่า จำเลยมีสิทธิในมรดก เพราะเป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น หากทำให้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวไม่ ให้ยกคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของจำเลย

ฎีกาข้อ ก. ของจำเลยคัดค้านว่า ศาลอุทธรณ์ไม่ยกอุทธรณ์ของเด็กหญิง ดนัยวิจิตรให้เป็นการไม่ชอบ เพราะ เด็กหญิงดนัยเป็นบุตรของเจ้ามรดกโดยชอบด้วยกฎหมาย ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เจ้ามรดกกับจำเลยอยู่กันด้วยกันไม่มีการสมรส เด็กหญิง ดนัยเป็นบุตรนอกสมรส และ เด็กหญิงดนัยก็ไม่ได้กล่าวอ้างว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิได้รับมรดกโดยประการอื่น คำร้องขอของเด็กหญิงดนัยมีข้ออ้างเพียงว่าตนเป็นบุตร ของจำเลย ซึ่งเป็นภริยาของผู้ตายโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อศาลพิพากษาแบ่งมรดกก็แบ่งให้ จำเลยในฐานะบุตรของผู้ตายด้วย ฉะนั้น เมื่อจำเลยซึ่งเป็นมารดาของเด็กหญิงดนัยมิได้เป็น ภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว เด็กหญิงดนัยจึงไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายแต่ประการใด คดีไม่จำเป็นต้องมีการแบ่งมรดก

ฎีกาที่ 164/2492 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ยังไม่มีเหตุเพียงพอจะแก้อัตราค่า อุปการะ เลี้ยงดูที่ศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ต่อไปหากมีเหตุอันควรแก้ไขอัตรานี้ประการใด จำเลย อาจร้องต่อศาลตามประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ มาตรา 1596

ข้อสังเกต คดีนี้พิพาทกันด้วยเรื่องค่าเลี้ยงดูบุตร เป็นคดีเกี่ยวกับสิทธิ ในครอบครัว ไม่ต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

ฎีกาที่ 1757/2492 ฟ้องขอให้ทำลายการจำนองกับสัญญายอมความ แม่โจทก์ จะอ้างว่าทรัพย์สินที่จำนองเป็นของโจทก์ ฝ่ายจำเลยอ้างว่าเป็นของจำเลย ก็คงเป็นเรื่องฟ้อง ขอให้ทำลายสัญญา แม้จะมีประเด็นโต้เถียงกันว่า โจทก์กับจำเลยเป็นสามีภริยากันหรือไม่ ก็ไม่เป็นคดีพิพาทกัน เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว

ฎีกาที่ 2264/2496 ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่า ด.ช. แข่ง ยังเป็นบุตร นายบั๊กซ้อและ เป็นบุตรบุญธรรมของโจทก์ พิพากษาห้ามจำเลย เกี่ยวข้องกับเด็กนี้ และให้ยกฟ้อง แยังจำเลย ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา ศาลฎีการับฎีกาในข้อเท็จจริง

ฎีกาที่ 569/2497 ข้อที่จำเลยคัดค้านว่าคดีนี้เป็นคดี เกี่ยวกับสิทธิในสภาพ บุคคลและสิทธิในครอบครัว ศาลแขวงไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษานั้น คดีนี้พิพาทกัน เพียงว่าจำเลย อาศัยโจทก์จริงหรือไม่ ข้อต่อสู้ของจำเลยที่อ้างว่าเป็นสามีโจทก์ไม่ใช่เป็นการอาศัยไม่ทำให้ เปลี่ยนรูปคดี เป็นอย่างอื่นดังที่จำเลยโต้แย้ง

ฎีกาที่ 924/2497 มาตรา 248 ห้ามฎีกาในข้อเท็จจริงในคดีพิพาทกัน ด้วยทุนทรัพย์ไม่เกิน 2,000 บาท แต่ยกเว้นคดีเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวนั้นต้องเป็นคดีที่พิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวแท้ ๆ คดีนี้ผู้กระทำความผิดด้วยเรื่องขอเป็นผู้จัดการมรดกไม่ใช่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว ตามความหมายของมาตรา 248 การที่ผู้คัดค้านอ้างว่าตนต่างหากเป็นผู้มีสิทธิจัดการมรดกของผู้ตายนั้น หากทำให้เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวไม่ ตามนัยแห่งคำพิพากษาฎีกาที่ 1302/2482 ผู้ร้องฎีกาในข้อเท็จจริงไม่ได้

คดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวนี้อาจเทียบได้กับการฟ้องคดีเกี่ยวกับบุคคลที่เรียกว่า "Action in Personam" ของกฎหมายคอมมอนลอว์²¹³

ในประเทศเยอรมันการฟ้องคดีประเภทนี้ได้แก่ การฟ้องคดีที่ขอให้ศาลแสดงถึงสิทธิในสถานภาพของบุคคลตามกฎหมาย (Actions for Modification of Rights) ที่เรียกว่า "Gestaltungsklagen"²¹⁴

เนื่องด้วยคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคลหรือสิทธิในครอบครัวนี้มีความสำคัญต่อฐานะของบุคคลและอยู่เหนือทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดทั้งหมด²¹⁵ อันมีผลต่อตัวคู่ความเองและต่อบุคคลภายนอกทั้งหลาย ตัวอย่างเช่น คดีที่ศาลพิพากษาให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งตกเป็นคนไร้ความสามารถ ผลของคำพิพากษาย่อมมีผลต่อตัวคู่ความที่ตก เป็นผู้ไร้ความสามารถตามคำพิพากษาของศาลทันที ทำให้บุคคลนั้นถูกจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรมใด ๆ และขณะเดียวกันก็ทำให้บุคคลภายนอกผู้มาทำนิติกรรมด้วยต้องระมัดระวังผลประโยชน์ของตนด้วย

²¹³ Fleming James Jr., and Geofferey C. Harzard., op. cit., pp. 23-24.

²¹⁴ E.J. Cohn, Manual of German Law, Vol. 2., p. 199.

²¹⁵ พัทธน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยอุทธรณ์ ฎีกา, หน้า 460.

ด้วยเหตุนี้เองผู้ร่างกฎหมายจึงเห็นความสำคัญของคดีประเภทนี้ จึงได้บัญญัติถึงและรับรองไว้ให้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาได้

4.3.5 คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์มีความหมายท่านเองเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (1) อันหมายถึง คดีที่โจทก์มุ่งหมายจะบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไต่โดยเจาะจง หรือคดีที่จะต้องพิเคราะห์ถึงความเป็นอยู่ของอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไต่โดยเฉพาะ เช่น ฟ้องบังคับจำนอง ฟ้องขับไล่ผู้บุกรุกออกจากที่ดิน ฟ้องขอให้ผู้ปลูกเรือนรุกล้ำเข้ามาในที่ดินให้รื้อถอนออกไป เป็นต้น²¹⁶

ฉะนั้น ในการวินิจฉัยว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์หรือไม่ ต้องเป็นคดีที่พิพาทกันด้วยอสังหาริมทรัพย์เป็นมูลหนี้ ถ้าเป็นคดีที่ไม่ได้มีคำฟ้องขอให้บังคับแก่ตัวอสังหาริมทรัพย์แล้ว แม้มีข้อมูลมาจากตัวอสังหาริมทรัพย์ ก็ไม่เรียกว่าเป็นคดีที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์²¹⁷ คือพิจารณาถึงคำฟ้องว่าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีแล้ว จะต้องจัดการหรือบังคับเอาตัวอสังหาริมทรัพย์เฉพาะ เจาะจงหรือไม่ ถ้ามีการบังคับเอาตัวทรัพย์โดยเจาะจง เจาะจง จึงจะถือว่าเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์²¹⁸

²¹⁶หลวงจ่ารัฐเนติศาสตร์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, 2511), หน้า 13.

²¹⁷เสนอ บุญเกียรติ, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2515), หน้า 250.

²¹⁸ประพนธ์ ศาคะมาน, สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2515), หน้า 250.

ตัวอย่าง ฟ้องคดีบังคับจำนอง แม้จะพิพาทเกี่ยวกับสัญญาจำนองก็ตามแต่ เมื่อศาลพิพากษาคดีให้โจทก์ชนะ ก็จะต้องมีการจัดการหรือบังคับถึงตัวทรัพย์สินจำนอง²¹⁹

ตัวอย่าง ทำหนังสือสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินแปลงหนึ่ง ตกลงราคา 10,000 บาท วางมัดจำ 2,000 บาท ที่เหลืออีก 8,000 บาท จะชำระ เมื่อไปทำการโอนจดทะเบียนตามกฎหมาย ต่อมาผู้ขายจะปิดหรือไม่ทำการโอน ถ้าผู้ซื้อจะฟ้องขอให้บังคับตามสัญญา คือโอนที่ดินให้แก่ผู้จะซื้อ ก็เป็นฟ้องเกี่ยวแก่อสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะเจาะจง แต่ถ้าผู้จะซื้อไม่ติดใจบังคับตามสัญญา คงฟ้องเรียกเงินมัดจำคืน หรือฟ้องเรียกค่าเสียหายในการผิดสัญญา ก็เป็นฟ้องที่ไม่เกี่ยวแก่อสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะเจาะจง²²⁰ คดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นี้อาจเทียบได้กับการฟ้องคดีที่เรียกว่า Action in Rem คือ คดีที่โจทก์ต้องการให้ศาลชี้ขาดสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ชิ้นใดชิ้นหนึ่ง โดยศาลจะต้องมีเขตอำนาจศาลเหนือทรัพย์สิน (Res) ในคดีนั้น²²¹ ของสหรัฐอเมริกา หรือของอังกฤษ การฟ้องคดีขอให้ศาลฟ้องบังคับคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ แสดงถึงสิทธิต่าง ๆ ในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งจัดอยู่ในการฟ้องคดีประเภท Action for a Declaration (Feststellungsklagen) ของเยอรมัน²²²

เนื่องจากแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่อสังหาริมทรัพย์มาก โดยเฉพาะที่ดิน เพราะแต่เดิมมาที่ดินถือว่าเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน เพียงแต่ให้ราษฎรอาศัยอยู่เท่านั้น ครั้นต่อมารัฐจึงยอมให้ราษฎรมีกรรมสิทธิในที่ดินได้บ้าง ดังจะเห็นได้จากประมวลกฎหมาย

²¹⁹ อ่างแล้ว, หน้า 25-26.

²²⁰ สุธรรม ภัทราคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2513), หน้า 18.

²²¹ Fleming James Jr., and Geoffrey C. Hazard, Civil Procedure, 2 nd.ed., (Boston : Little, Brown and Company, 1977), pp. 23-24.

²²² E.J. Cohn, Manual of German Law, Vol. 2, p. 198.

แห่งและพาณิชย์ มาตรา 1334 ซึ่งบัญญัติว่า "ที่ดินรกร้างว่างเปล่าและที่ดินซึ่งมีผู้เวรคืน หรือทอดทิ้งหรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน ท่านว่าบุคคลอาจ ได้มาตามกฎหมายที่ดิน"²²³

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เองคดีที่จัดอยู่ในประเภทคดีที่เกี่ยวข้องด้วยอสังหาริมทรัพย์ จึงเป็นคดีที่มีความสำคัญ ที่ผู้ร่างกฎหมายเล็งเห็นความสำคัญ ซึ่งมีบทบัญญัติให้สิทธิ อุตธรรม ฎีกาไว้

4.4 พิจารณาลักษณะ สภาพ และความเร่งด่วนในการเยียวยาแก้ไข

การให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุตสาหกรรม ฎีกา ในคดีแห่ง โดยอาศัยหลักเกณฑ์ ในข้อนี้เป็นเครื่องประกอบในการพิจารณาคดี ก็เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และ เจตนารมณ์ของกฎหมาย วิธีพิจารณาความแห่งที่ต้องการความสะดวก ประหยัดรวดเร็ว และเรียบร้อย โดยปราศจากความล่าช้า โดยเหตุนี้ในบางกรณีที่รัฐเห็นว่าการให้สิทธิอุตสาหกรรม ถึงสองครั้งก่อให้เกิดความล่าช้า ไม่อาจทำให้แก้ไขเยียวยาความเสียหายในทางแห่งนั้นได้ อันหวังที่ ก็อาจจะวางเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิอุตสาหกรรมให้อุตธรรมได้เพียงครั้งเดียว หรือ ห้ามฎีกาก็ได้ ดังเช่น การอุตสาหกรรมก้าวกระโดด (Leap Frogging) ในประเทศอังกฤษ²²⁴ และเยอรมัน²²⁵ เป็นต้น

ตามกฎหมายไทยนั้น การนำเอาหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากลักษณะ สภาพและความเร่งด่วนในการเยียวยาแก้ไข มาเป็นเหตุผลในการจำกัดสิทธิอุตสาหกรรม เพื่อให้เหลือเพียงครั้งเดียว นี้ ในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดคือ การอุตสาหกรรมในคดีภาษีอากร ตาม

²²³ บัญญัติ สุชีวะ, กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2528), หน้า 11.

²²⁴ The Administration of Justice Act, 1969, section 12.

²²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน (ZPO) มาตรา 566.

พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลภาษีและวิธีพิจารณาความคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528, มาตรา 24 ซึ่งบัญญัติวางหลัก เอกไว้อย่างกว้างขวางให้ดูความสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงตรงไปยังศาลฎีกา ด้วยเหตุผลที่ว่าคดีภาษีอากรลักษณะพิเศษ ต้องการ ความรวดเร็วในการพิจารณาและพิพากษาและยิ่งไปกว่านั้นคดีภาษีอากร เป็น เรื่องระหว่างรัฐ กับ เอกชน การใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความกับกฎหมายเกี่ยวกับการรับฟังหลายหลักฐานที่ เครื่องครัด เช่นเดียวกับคดีธรรมดา จะหาให้การพิจารณาล่าช้าติดขัดไม่อำนวยประโยชน์ แก่วงธุรกิจการค้าได้²²⁶ ส่วนอีกกรณีหนึ่งได้แก่ การอุทธรณ์คดีแรงงานตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลและวิธีพิจารณาความคดีแรงงาน พ.ศ. 2522, มาตรา 54 ซึ่งวางหลักให้คดีแรงงาน สามารถอุทธรณ์ได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายตรงไปยังศาลฎีกา ด้วยเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย ที่ประสงค์จะมุ่งในความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นประการสำคัญ เพื่อ ให้คดีแรงงาน เสร็จไปโดยรวดเร็วและให้ผู้เดือดร้อนได้รับการเยียวยาแก้ไขในระยะ เวลาอัน เร็วที่สุด เท่าที่จะ เป็นได้²²⁷

ในลักษณะนี้กระทรวงยุติธรรมก็ได้มีการเสนอวิธีการอุทธรณ์ก้าวกระโดด ไปยังศาลฎีกาเพื่อใช้กับคดีแห่งธรรมดาได้เช่นกัน โดยการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมเป็น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 223 วรรคสองขึ้น²²⁸ เพื่อให้

²²⁶ สมบูรณ์ บุญภินันท์, "กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลภาษีอากร."

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาความคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2530), หน้า 40.

²²⁷ จำรัส เขมะจารุ, ศาลแรงงานและวิธีพิจารณาความคดีแรงงาน, พิมพ์ครั้งที่ 2.

(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2524), หน้า 129.

²²⁸ จิรนิติ หะวานนท์, เอกสารประกอบการสัมมนา "เรื่อง แนะนำกฎหมายร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ป. วิ. แห่ง. (ฉบับที่ ...) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติม เกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยที่ศาลกำหนด คดีไม่มีข้ออยู่ยาก และการอุทธรณ์ ฎีกา)." กระทรวงยุติธรรม, 2530.

การดำเนินคดีเป็นไปโดยรวดเร็วขึ้น ในอันที่จะเป็นประโยชน์แก่การเยียวยาแก้ไขความเสียหายแก่คู่ความได้รวดเร็วเช่นกัน ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ 5 ต่อไป

4.5 พิจารณาจากประเด็นที่อุทธรณ์ ฎีกา

ในการอุทธรณ์ ฎีกานั้น ประเด็นที่คู่ความยกขึ้นอ้าง ได้แก่ ปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้นในการให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา จึงเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาจากปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย เป็นสำคัญ

4.5.1 ปัญหาข้อเท็จจริง

จากแนวความคิดของการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบที่หนึ่งที่ได้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้ง โดยศาลอุทธรณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และระบบที่สองซึ่งมีแนวคิดว่าจะจำกัดหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ในการทบทวนข้อเท็จจริง โดยเห็นว่าการค้นหาข้อเท็จจริงควรเป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้นเท่านั้น²²⁹ มีผลในการพิจารณาว่าจะให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต่างกัน กล่าวคือ หากประเทศใดที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริงตามระบบแรก เช่น ประกาศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมัน มักจะให้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างกว้างขวาง²³⁰ ในทางตรงกันข้ามหากประเทศใด

²²⁹ Hideo Tanaka, The Japanese Legal System, 6 th. ed., (Tokyo : University of Tokyo Press, 1984), p. 467.

²³⁰ Ibid.

ค่อนข้างจะยึดถือแนวความคิดในการอุทธรณ์ ฎีกา ปัญหาข้อเท็จจริงตามแนวคิดของระบบหลัง
 ก็ย่อมจะมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการ อุทธรณ์ ฎีกา. ในปัญหาข้อเท็จจริงมา²³¹
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา
 ในสหรัฐอเมริกานั้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้รับรองถึงการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงว่าเป็นหน้าที่
 ของลูกขุน Jury ไว้ ดังนั้นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจึงมีข้อจำกัดมาก จะมีข้อยก
 เว้นในบางคดีที่ไม่ใช่ลูกขุนพิจารณาเท่านั้น²³²

นอกจากแนวความคิดของการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว
 สิ่งที่สำคัญในการพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ ประเภทของข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริง
 นั้น เป็นพื้นฐานสำคัญในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจวินิจฉัยประเด็นข้อพิพาทอันเป็นข้อโต้เถียง
 ของโจทก์และจำเลย อันนำไปสู่ผลแพ้ชนะแห่งคดีนั้นได้ ดังที่ประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความแพ่ง มาตรา 104 บัญญัติว่า "ให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่า
 พยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นเพียงพอให้เชื่อฟัง เป็นยุติ
 ได้หรือไม่ แล้วพิพากษาไปตามนั้น"

ความตามมาตรา 104 นี้ กำหนดให้ศาลพิจารณาว่าข้อ
 เท็จจริงตามที่สืบพยานนั้นเป็นข้อเท็จจริงในประเด็นหรือไม่ โดยมอบให้เป็นอำนาจเต็ม
 ของศาล อำนาจศาลในกรณีที่มีข้อถกเถียงมากและกว้างขวางเกี่ยวกับการกำหนดว่าอะไร
 ควรจะอยู่ในประเด็นหรือนอกประเด็น เพราะไม่มีกฎหมายที่ใดช่วยชี้กำหนดให้เลยว่า

²³¹ Ibid.

²³² Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., p. 46.

อย่างไร เป็นข้อเท็จจริงในประเด็นหรือนอกประเด็น มีผู้เห็นว่า²³³ "ผู้ร่างกฎหมาย คงเห็นว่าการที่จะใส่หลักเกณฑ์ในเรื่องพยานหลักฐานใดรับฟังได้และรับฟังไม่ได้ลงไปประมวล ด้วยแล้วจะเป็น เรื่องออกกฎหมายไปยังกับศาล มิใช่บังคับประชาชน" ฟังแล้วย่อมรู้สึก ผิดปกติ เพราะความเห็น เช่นนี้คล้ายกับจะยอมให้ศาลอยู่เหนือกฎหมาย

อะไรควรจะเป็นข้อเท็จจริงนอกประเด็นที่ศาลไม่ควรนำมารับ ฟังในการพิจารณาคดี เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายว่าอะไรเป็นข้อเท็จจริงนอกประเด็นนั้น ย่อม ต้องพิจารณาเสียก่อนว่า อะไรเป็นข้อเท็จจริงในประเด็นที่ศาลจะรับฟังได้ เพราะเมื่อเข้าใจ เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประเด็นแล้ว การที่เข้าใจว่าอะไรเป็นข้อเท็จจริงนอกประเด็นย่อม เป็นสิ่งที่กระทำโดยง่าย กล่าวคือก็เป็นข้อเท็จจริงที่มีใช้ข้อเท็จจริงในประเด็นนั่นเอง

ที่เรียกว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้น หมายถึงข้อเท็จจริง 2 ประเภทด้วยกัน คือข้อเท็จจริงในประเด็นโดยตรง และข้อเท็จจริงอันเกี่ยวข้องกับประเด็น²³⁴

4.5.1.1 ข้อเท็จจริงในประเด็นโดยตรง หมายถึง ข้อเท็จจริงที่คู่ความได้ เองกันอันเป็นเหตุให้เสียหาย ทั้งนี้ต้องพิจารณาที่คำฟ้องของโจทก์ และคำให้การของจำเลยด้วย เช่น โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 103/2497)

4.5.1.2 ข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับประเด็น ข้อเท็จจริง อันเกี่ยวเนื่องกับประเด็นนี้มิใช่ข้อเท็จจริงในประเด็นโดยตรง แต่มีความสำคัญที่ศาลจะต้อง รับฟังเช่นกัน เพราะจะเป็นข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นได้ หรือ ประข้อเท็จจริงที่จะทำให้ศาลใช้ดุลพินิจหาเหตุผลที่จะอนุมานหรือฟังข้อเท็จจริงในประเด็นได้²³⁵

²³³ ประมุข สุวรรณศรี, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงธน, 2517), หน้า 65.

²³⁴ ไอลสท โกลิน, กฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2529), หน้า 87.

²³⁵ ราชกะเอียดดู: เรื่องเดิม, หน้า 98-184.

เมื่อได้ทราบว่าอะไรคือข้อเท็จจริงในประเด็น
แล้ว พยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความเสนอต่อศาลนั้น ย่อมมีทั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ อันได้แก่
พยานบอกเล่าพยานเอกสาร และพยานวัตถุ ซึ่งอาจได้มาจากมหาชนและเอกชน จึงเป็น
ข้อนำสมควรพิจารณาสำหรับการให้สิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา ในปัญหาข้อเท็จจริง
กล่าวคือ

1.) ประเด็นที่อุทธรณ์ หรือฎีกา ขึ้นมานั้น
เป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ได้มาจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เอกชนเสนอมานั้น ควรให้สิทธิอุทธรณ์
หรือฎีกา ดังจะเห็นได้จากในบางประเทศ เช่น ในเยอรมัน และฝรั่งเศส การอุทธรณ์
ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ศาลอุทธรณ์ออกนั่งพิจารณาและสืบพยานหลักฐานใหม่ได้

2.) ปัญหาข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์ หรือฎีกา
ได้มาจากเอกสารมหาชน อันได้แก่หนังสือราชกิจจานุเบกษา หลักฐานทางทะเบียนต่าง ๆ
เช่น ทะเบียนประวัติทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนตาย ทะเบียนรถ ทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท
โฉนดที่ดิน สำเนาแผนที่ระวางซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ทำขึ้น รายงานของทางราชการ เช่น
รายงานการเก็บภาษีสินค้าเข้าออกของศุลกากร หนังสือรับรองต่าง ๆ ในกิจการบางอย่าง
ซึ่งอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานที่จะออกหนังสือประเภทรับรองหรือแสดงเป็นหลักฐานให้
แก่ประชาชนเช่น ประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร ใบสุทธิของโรงเรียน เอกสารอื่น ๆ
ที่เจ้าหน้าที่จัดทำขึ้นเปิดเผยต่อประชาชนและเป็นหลักฐานที่ประชาชนอาจใช้อ้างอิงได้
เช่น แผนที่ประเทศไทย ซึ่งจัดทำโดยกรมแผนที่ พจนานุกรมซึ่งจัดทำโดยราชบัณฑิตย
สถาน²³⁶

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³⁶ เข็มชัย ยุติวงศ์. คำอธิบายโดยย่อในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน เล่ม 1.
(กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). หน้า 113-114.

* ก่ารับฟัง เอกสารมหาชน เป็นข้อยกเว้นของหลักกฎหมายพยานบอกเล่า

เนื่องจากเอกสารมหาชนนั้น ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายว่าเป็นเอกสารที่แท้จริง ถูกต้อง และรับฟังเพื่อพิสูจน์ว่าข้อความดังกล่าวเป็นความจริงมาแล้ว และผู้ทำเอกสารนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ²³⁷ ดังนั้น หากคู่ความอุทธรณ์ ในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็นที่รับฟังข้อเท็จจริง เอกสารมหาชนแล้ว ผู้เขียนจึงเห็นว่าประเด็นที่อุทธรณ์ดังกล่าวนี้ ไม่ควรจะให้สิทธิอุทธรณ์ในประเด็นที่ข้อเท็จจริงรับฟังมาจากเอกสารมหาชน

4.5.2 ปัญหาข้อกฎหมาย

เนื่องจากปัญหาข้อกฎหมายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับบังคับใช้กฎหมายการตีความบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดทั่วประเทศโดยเหตุนี้รัฐก่อนข้างจะ เน้นและให้ความสำคัญต่อปัญหาข้อกฎหมายมาก ในชั้นอุทธรณ์จึงให้สิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายอย่างกว้างไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์หรือคอมมอนลอว์ และยังไม่ถูกห้ามอุทธรณ์ในชั้นที่สุดหรือการฎีกาด้วย ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

4.6 พิจารณาจากหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(Public Order,)

กฎหมายทุกชนิดที่ออกมาใช้บังคับแก่ประชาชนย่อมมีจุดหมาย เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ดังมีภาคีกฎหมายกล่าวว่า "SALUS POPULI EST SUPREMA" (ประโยชน์สุขของประชาชนย่อมเป็นกฎหมายสูงสุด)²³⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงมี

²³⁷ โอสถ โกลิน, กฎหมายลักษณะหยาน, หน้า 369.

²³⁸ สุรพล ธรรมสถิตติ, ความสงบเรียบร้อยของประชาชน, (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 1.

หลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นหลักกฎหมายสูงสุดครอบคลุมอยู่²³⁹ ด้วยเหตุนี้เองหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชน (Public Order) จึงถูกนำพิจารณาในการให้สิทธิอุทธรณ์ กล่าวคือ หากคดีที่อุทธรณ์ หรือฎีกา นั้นประเด็นที่อุทธรณ์ ฎีกาเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้วก็ย่อมจะได้รับสิทธิอุทธรณ์ หรือได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกาได้เสมอ แม้ว่าประเด็นที่อุทธรณ์ หรือฎีกา เป็นปัญหาข้อเท็จจริง แต่หากเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับหลักความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้ว ก็ย่อมอุทธรณ์ ฎีกาได้เสมอ ดังเช่น บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 เป็นต้น

เว้นแต่ในบางประเทศที่ห้ามอุทธรณ์ครั้งที่สอง หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ดังนั้นการอุทธรณ์ครั้งที่สองหรือการฎีกาจึง เป็นสิ่งที่กระทำได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย²⁴⁰

4.7 พิจารณาจากประโยชน์ในแง่คุณค่าทางวิชาการ (Intellectual Value)

คำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาลสูง (ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา) นั้น ไม่ว่าจะ เป็นคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาของศาลสูงในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ คอมมอนลอว์ หรือแม้กระทั่งในระบบกฎหมายสังคมนิยม เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อส่วนรวมของสังคม ทั้งในแง่เป็นเครื่องมือช่วยให้นักกฎหมายได้ทราบถึงยุติในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ²⁴¹ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการตีความปัญหาข้อกฎหมายและการบังคับ

²³⁹ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2521), หน้า 48.

²⁴⁰ Hideo Tanaka, op. cit., p. 467.

²⁴¹ Peter E. Herzog and Delmar Karlen, op. cit., pp. 4-5.

ใช้กฎหมายของรัฐ²⁴² เนื้อหาและเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในคำพิพากษาของศาลสูงย่อมสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้นกับปัญหาที่เกิดขึ้นในทางกฎหมายของสังคมในแต่ละยุคสมัยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน²⁴³ ตลอดจนการคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย²⁴⁴ ด้วยเหตุนี้เองในบางประเทศที่ให้ความสำคัญต่อคำพิพากษาของศาลอย่างสูง เช่น ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ได้แก่ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จึงพิจารณาถึงประโยชน์ ในแง่คุณค่าทางวิชาการ (Value Intellectual) ในการพิจารณาว่าสมควรจะให้พุทธม ฎีกาหรือไม่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สิทธิพุทธมไปยั้งศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา

²⁴² Amos Maurice Sheldon, Introduction to French Law, 3ed. ed., Edited by F.H. Lawson, A.E. Anton and L. Neville Brown, (London: Oxford University Press, 1969), p. 8.

²⁴³ ตัวอย่างเช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา สังคมของชาวอเมริกันมีปัญหาเรื่องการแบ่งแยกสีผิวมาตลอด จนกระทั่งเกิดปัญหาพิพาทจนถึงศาลฎีกา ในคดีบราวน์ โจทย์กับคณะกรรมการฝ่ายการศึกษา (Board of Education) จำเลย ศาลฎีกาสหรัฐได้พิพากษาโดยมติเอกฉันท์ว่า การแบ่งแยกชั้นเรียนระหว่างเด็กผิวขาวและเด็กผิวดำ เป็นการขัดรัฐธรรมนูญ แม้เด็กผิวดำจะมีห้องเรียนต่างหาก เครื่องไม้เครื่องมือต่างหาก หรือโรงเรียนต่างหากเป็นสัดส่วนก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญคุ้มครองเด็กผิวดำและผิวขาวโดยเสมอกัน ภายในห้องเรียนเดียวกัน เครื่องไม้เครื่องมือเดียวกันและโรงเรียนเดียวกัน (ราชละเอียด วิษณุ เครืองาม, กฎหมายแองโกล-อเมริกัน, (กรุงเทพมหานคร: ณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 120.)

²⁴⁴ Story, Moorfield., The Reform of Legal Procedure, (New Heaven : Yale University Press, 1916), p. 183.

อังกฤษนั้นค่านึงประโยชน์ในแง่คุณค่าทางวิชาการ จากการอนุญาตให้ คู่ความอุทธรณ์มายังศาลสภาขุนนาง (The House of Lord) ซึ่งเป็นศาลสูงสุด²⁴⁵ จึงวางหลักเกณฑ์ไว้ในพระราชบัญญัติ เดอะ แอดมินนิสเตรชั่น ออฟจัสติส แอด 1969 (The Administration of Justice Act 1969) อนุญาตให้มีการอุทธรณ์ในคดีแพ่ง โดยตรงจากศาลไฮคอร์ท (High Court or Divisional Court) ตรงไปยังศาลสภาขุนนางได้เลย เป็นการข้ามกระโดดศาลอุทธรณ์ (Leap-Frogging) แต่คู่ความ จะใช้วิธีนี้ได้ต่อเมื่อ

- 1) คู่ความทั้งสองฝ่าย และผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลไฮคอร์ทรับรองให้อุทธรณ์โดยวิธีนี้ได้
- 2) ต้อง เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญอันเกี่ยวกับผล ประโยชน์ของสาธารณชน
- 3) ข้อกฎหมายนั้นต้อง เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการตีความกฎหมาย หรือ เป็นข้อกฎหมายที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลสภาขุนนาง เคยวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานแล้ว ซึ่งผู้อุทธรณ์มีความประสงค์จะให้ศาลสภาขุนนางวินิจฉัยกลับแนววินิจฉัย เดิม²⁴⁶

ในสหรัฐอเมริกา คำพิพากษาศาลฎีกาถือเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมาย และมีความสำคัญอย่าง เยี่ยมยอด เพราะ เป็นบรรทัดฐานสำหรับศาลทุกศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา และศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาสามารถทำความเข้าใจ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชา นิติศาสตร์อย่างมหาศาล²⁴⁷ และจากการที่ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกา มีเขตอำนาจในการ

²⁴⁵ โดยหลักแล้วคู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์มายังศาลนี้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจาก ศาลอุทธรณ์หรือจากศาลนี้เอง ราชละเอียดย สุนัย มโนมัยอุตม, ระบบกฎหมายอังกฤษ. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์ จำกัด), หน้า 191.

²⁴⁶ The Administration of Justice Act 1969, Section 12.

²⁴⁷ วิษณุ เกรืองาม, กฎหมายแองโกล-อเมริกัน. (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 135.

รับคดีไว้พิจารณาอย่างกว้าง หลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งที่ศาลฎีกาจะใช้ตัดสินเลือก
 รับคดีไว้พิจารณา จึงขึ้นอยู่กับว่าคดีที่อุทธรณ์มายังศาลฎีกา (The Supreme Court)
 นั้นมีประเด็นที่สมควรได้รับการวินิจฉัยหรือไม่ ซึ่งก็มีหลักเกณฑ์ที่ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกา
 ใช้เป็นแนวทางในการเลือกรับคดีไว้พิจารณา อันได้แก่ (1) ความมีอยู่ของปัญหาข้อ
 กฎหมายสำคัญที่ศาลยังมีได้วินิจฉัย เป็นบรรทัดฐานไว้ (2) ข้อกฎหมายที่ศาลอุทธรณ์
 วินิจฉัยไว้แตกต่างกัน (3) คำวินิจฉัยของศาลล่างที่ตัดสินขัดกับคำวินิจฉัยของศาล
 สูงสุดที่ได้วางเป็นบรรทัดฐานไว้ และ (4) การปฏิบัติของศาลล่างที่ไม่ตรงกับความ
 ยอมรับหรือหลักปฏิบัติทั่วไปของวิธีพิจารณาความ²⁴⁸

5. ศาลที่ทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบการอุทธรณ์ ฎีกา

ศาลที่มีหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบการอุทธรณ์ ฎีกา ก็ได้แก่ศาลที่สั่งรับอุทธรณ์ ฎีกา
 หรือศาลที่ทำหน้าที่อนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกาได้นั้นเอง ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งศาลชั้นต้น
 (Trial court) และศาลสูง (ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา) (Appellate Court)
 ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้

5.1 ศาลชั้นต้น

การให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สั่งรับอุทธรณ์ หรืออนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกา ได้นั้น
 ก็เพราะคู่ความมีความคุ้นเคยกับการติดต่อกับศาลชั้นต้นอยู่แล้ว จึงเป็นการสะดวกที่จะให้
 คู่ความยื่นอุทธรณ์ ฎีกาต่อศาลชั้นต้น เพราะศาลชั้นต้นมีอยู่ทั่วไปทุกจังหวัด²⁴⁹ แล้วจึง

²⁴⁸ นพพร โหริ่งสิยากร, "บทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา: การเลือกรับ
 คดีขึ้นพิจารณา." บทบัญญัติ, 43 (กันยายน 2530): 96.

²⁴⁹ เสนอ บุญยเกียรติ, "อุทธรณ์ ฎีกาคดีแพ่ง." วารสารนิติศาสตร์, เล่ม 3.
 (มีนาคม 2515) : 14.

ส่งไปยังศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาเพื่อรับไว้พิจารณาต่อไป ดังที่ประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 229 ว่า "การอุทธรณ์นั้นให้ทำหนังสือยื่นต่อศาล
ชั้นต้น ซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง..... ฯลฯ" และมาตรา 247 บัญญัติว่า".....
ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตราต่อไปนีกฎหมายอื่นว่าด้วยการฎีกาให้นำบทบัญญัติในลักษณะ
1 ว่าด้วยอุทธรณ์ใช้บังคับโดยอนุโลม" จากบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้ ศาลชั้นต้นจึงมี
หน้าที่รับคำฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา และคำแก้อุทธรณ์หรือฎีกาไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกา
ก่อนมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีลึกลงท้ายหลังขึ้น²⁵⁰

ส่วนการอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์หรือฎีกานี้ผ จากบทบัญญัติของประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 224 วรรคแรก บัญญัติว่า "ในคดีที่ราคาทรัพย์สิน
สืบหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินสองหมื่นบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง
เว้นแต่ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ หรือได้รับรอง
ว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือถ้าไม่มีความเห็นแย้ง หรือคำรับรองเช่นว่านี้ ต้องได้
รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออธิบดีผู้รักษากฎหมายผู้
แล้วแต่กรณี..... ฯลฯ" ดังนี้ จึงเป็นการให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้อนุญาตหรือรับรองให้
อุทธรณ์ ส่วนการฎีกาก็เช่นกันในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 248 บัญญัติว่า"
ในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินหมื่นบาทและศาลอุทธรณ์พิพากษา
ยืนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย ห้ามมิให้คู่ความ
ฎีกาในข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลอุทธรณ์ได้มีความเห็น
แย้ง หรือผู้พิพากษาที่ได้นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดีได้รับรองไว้
หรือรับรองใช้เวลาตรวจฎีกาว่ามีเหตุสมควรที่จะฎีกาได้ ถ้าไม่มีความเห็นแย้ง หรือ
คำรับรองเช่นว่านี้ ต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาเป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
..... ฯลฯ"

²⁵⁰ กระทรวงยุติธรรม, คู่มือตุลาการ, เล่ม 1. (กรุงเทพมหานคร :

จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้จึงแสดงให้เห็นว่า ศาลชั้นต้นมีส่วนในการรับรองให้ฎีกาได้ เช่นเดียวกับการรับรองให้อุทธรณ์

แม้ว่าการให้ศาลต้นมีบทบาทในการสั่งรับอุทธรณ์ ฎีกา หรือการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกา นี้จะเป็นผลดีในแง่อำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความก็ตาม แต่ก็มีความเห็นโต้แย้งว่าวิธีการอุทธรณ์ ฎีกา โดยให้ศาลล่างรับรองหรืออนุญาตตามกฎหมายของเรา นั้นไม่ถูกต้อง และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ ที่ว่าไม่ถูกต้องนั้นก็เพราะว่าเป็นวิธีที่ขัดต่อเหตุผล คือการรับรองหรืออนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกาตามกฎหมายของเรานั้นกระทำโดยผู้พิพากษาผู้ตัดสินคดี เป็นการฝืนใจของผู้ตัดสินที่จะรับรองหรืออนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาขึ้นไปยังศาลสูง เพื่อให้ศาลสูงกลับหรือแก้ความเห็นของตน²⁵¹

5.2 ศาลสูง (Appellate-Court)

ศาลสูงนี้หมายถึง ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา การให้ศาลสูงทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบการอุทธรณ์ ฎีกา นี้ ก็คือการให้ศาลสูง (ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา) สั่งรับอุทธรณ์ ฎีกา หรืออนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกา โดยตรงนั่นเอง ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันอยู่ในต่างประเทศ เช่น ในอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

การให้ศาลสูง (ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา) สั่งรับหรืออนุญาตให้อุทธรณ์ ฎีกา โดยตรงนี้เป็นดุลพินิจของศาลสูงที่จะพิจารณาว่าศาลล่างทำถูกต้องหรือไม่ และเป็นการตรวจสอบการกระทำของศาลล่างอยู่ในตัว ถ้าศาลสูงดูสำนวนแล้วเห็นว่าศาลล่างตัดสินดีแล้ว หรือมีความบกพร่องอยู่บ้างก็แต่เพียงเล็กน้อย ศาลสูงก็จะสั่งไม่อนุญาตให้อุทธรณ์หรือฎีกา กรณีอย่างนี้ศาลสูงไม่ต้องเขียนคำพิพากษา แต่ถ้าตรวจสำนวนแล้วพบว่าศาลล่างทำผิดไว้มาก ศาลสูงก็มีโอกาสแก้ไขได้²⁵²

²⁵¹ สติชัย เล็งไธสง, "ทางแก้ปัญหาดังกล่าวในศาลสูง (รายงานการศึกษา
ดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน." บทบัญญัติ 38 (2524) : 171.

²⁵² อ่างแล้ว.